

TRES DECADES
PROBLEMATUM
THEOLOGICORUM,

Partim θεωρητικῶν : partim πρακτικῶν,

EX DECALOGO,

NOVEM DISPUTATIONIBUS BRE-
VITER AC PERSPICUE EXPLI-
cata ac ventilata,

In Electorali ad Albim Academia,

AVTORE AC PRÆSIDE,

IOHANNE FÖRSTERO Au-
ROBACHIO, SS. TH. D.
& Professore Ordinario.

*Accessit Disputatio ἐπεισυματική, de meritis
bonorum operum, nugis Roberti Bellarmi-
ni opposita.*

Rom. 7.

ὁ Νόμος ἅγιος, καὶ ἡ ἐντολὴ ἀγία καὶ δι-
καία καὶ ἀγαθή.

h. 20

VVITTEBERGÆ,
Ex officinâ Typographicâ, Johan. Gormanni.

Anno M. DC, XIX.

PROBATION

THE COURT OF PROBATE

IN THE COUNTY OF ALBANY

IN SENATE

NOVEMBER TWENTY-NINTH DAY

PRESENT

THE HONORABLE

IN SENATE

ATTORNEY GENERAL

JOHANNES FORSTER

ROBERT

ESTABLISHED

ALBANY DISTRICT

PROBATE

IN SENATE

ROBT.

THE COURT OF PROBATE

IN THE COUNTY OF ALBANY

IN SENATE

ES OFFICIAL

ALBANY DISTRICT

20

TRES DECADES
PROBLEMATUM
THEOLOGICORUM,

Partim Θεωρητικῶν : partim πρακτικῶν,

EX DECALOGO,

NOVEM DISPUTATIONIBUS BRE-
VITER AC PERSPICUE EXPLI-
cata ac ventilata,

In Electorali ad Albim Academia,

AVTORE AC PRÆSIDE,

IOHANNES FÖRSTERO · Au-
ROBACHIO, SS. TH. D.
& Professore Ordinario.

*Accessit Disputatio ἐπεισυγματική, de meritis
bonorum operum, nugis Roberti Bellarmi-
ni opposita.*

Rom. 7.

ὁ Νόμος ἅγιος, καὶ ἡ ἐντολὴ ἀγία καὶ δι-
καία καὶ ἀγαθή.

VVITTEBERGÆ,
Ex officinâ Typographicâ, Johan. Gormanni.

Anno M. DC, XIX.

PROBLEMATICA

CONSTITUTIONAL

JOHANNES FORSTERO

Acting Director

1875

As Official Typographer, Johann Forster
April 1875

ILLUSTRISSIMIS AT.

**QUE CELSISSIMIS PRINCI-
PIBUS AC DOMINIS,**

**Dn. IOHANNI PHILIPPO,
Dn. FRIDERICO,**

Fratribus germanis,

**Ducibus Saxoniae, Landgravijs Thuringiae,
Marchionibus Misniae &c.**

Dominis suis clementissimis.

*Gratiam & pacem cum omni prosperitate corporis ac a-
nimi à DEO PATRE, per JESUM CHRISTUM,
in SPIRITU SANCTO V. & P.*

Ariæ & diversæ à diversis editæ
extant, Illustrissimi ac Celssissimi Princi-
pes, Domini Clementissimi, de educatio-
ne & institutione Principis, lucubrationes.
Et merito quidem extant, Nec improbari
potest, quòd nostrâ hac ætate Magnates
Regio diademate etiam insigniti, argu-
mentum illud utilissimum vereq; regium
& ipsi tractandum susceperunt, & aggressi sunt. Principes enim
eo nati & sati sunt loco & genio, ut cum DEO & tempore non si-
bi; sed Reipubl. vivant, suisq; subditis ita præsent, ut placidam ac
quietam vitam degant, cum omni pietate & honestate, 1. Tim. 2.

D E D I C A T I O.

Verum enim verò, si dicendum quod res est: in hujus utiq; schematis præclari & eximij tractatione non pauci, à regiâ & militari via ad metam hanc Principi CHRISTIANO unicè propositam rectâ ducente, non parum deflexerunt, & in præcipitia errorum, judicij vitio, se abripi passi sunt. Impium, & impurum illum Italum, Nicol, Machiavellum Florentinum (licet non defint, qui ipsum excusent) non dignum judico, cujus nomen, coram II. VV. CC. exprimatur. Hic enim est, qui negare ausus: Principem oportere esse verè probum. Hic est, qui statuit, licere Principi datam fidem fallere. Hic est, inquam, qui in Principe requirit, ut sciat homines versare, quò eos fraude circumveniat. Alij probitatem quidem Principi commendant: sed, si altiori animi trutina rem pensaveris: prudentiæ utique Civili, rerumq; variarum usui & experientiæ, primas ferè eos tribuere deprehendes.

At vero si ex veris & immotis veritatis cœlestis fundamentis veritas extruenda solidè: principatum sanè ac dominatum isthoc in negotio meritò & jure optimo sibi vindicare potest ac debet PIETAS, verâq; ac sinceræ Religionis studium, ac cura. Si enim, profano teste Philosopho, *μία ἀνθρώπων Φύλαξ ἑυσεβεία*; si, Scripturæ autoritate, quâ major ac sublimior esse nequit, *initium sapientiæ TIMOR DOMINI*; si, juxta Pauli Apostoli Divinissimi pronunciatum, *PIETAS ad OMNIA utilis est*: quis adeo ab omni ratione alienus & aversus est, qui non ipse intelligat, nihil melius, nihil sanctius, nihilq; CHRISTIANO Principe dignius esse & esse debere, quàm PIETATEM. Romanos certè non calliditate aut robore: sed pietate ac religione omnes gentes superasse gloriari ausus est Ethnicus Orator & Philosophus.

Vera autem ac genuina pietas, ac sinceræ Religionis cognitio acquiri ac comparari potest, tribus potissimum rebus, in quibus Christianos omnes, maximè verò Principes, qui Agminis Christianorum Capita salutare volunt, assiduo & indefesso studio occupari convenit.

Primum

DEDICATIO.

Primum eorum est Oratio, qua sapientiam illam coelestem Divinitus sibi dari postulavit, postulatam impetravit, impetratam literarum monumentis ad omnem posteritatem transmisit Regum potentissimus felicissimus sapientissimus Salomon, quemadmodum testatur non tantum Historia Regum Hebræorum 1. Reg. 3. verumetiam formula precationis illius, quæ memoriæ prodita continetur Sap. 9. Hanc sibi Principes Christiani summè caram, summeq; commendatam habere debent, nec ullam prætermittere diculam, quin devota attentione, & attenta devotione eandem recitent, & in conspectu DEI, pro impetranda coelesti theosophia effundant.

Proximum à piarum precum studio locum sibi vendicat, Auditus verbi Divinitus patefacti. Ex auditu enim nascitur fides, & sic consequenter etiam Pietas & veræ Religionis Cognitio. Utriusq; enim fundamentum, & anima quasi est Fides, unde & res religionis res fidei usitatè appellari consueverunt.

Quantoperè autem pij Reges ac Principes studio frequentandi Domum DOMINI, verbumq; ejus salvificum audiendi, fuerint delectati: suo abundè comprobatur Exemplo Rex pierrissimus Davides, in his & consimilibus Psalterij sui locis, ut:

Psalm. 27. Vnum petij à Domino, illud requiram, ut habitem in domo DOMINI, omnibus diebus vitæ meæ, ut videam voluptatem DOMINI, & visitem templum ejus.

Psalm. 42. Hæc cum recordor, effundo in me animam meam: quoniam transibam in locum tabernaculi admirabilis usque ad domum DEI, in voce exultationis & confessionis cum multitudine sacrificante.

Psalm. 84. 2: Quàm dilecta tabernacula tua Domine Zebaoth! Concupiscit & deficit anima mea in atria Domini: Cor meum & caro mea exultaverunt in DEVM vivum.

Psalm. 122. Letatus sum in his, quæ dicta sunt mihi: in domum DOMINI ibimus. Stantes erunt pedes nostris in portis tuis Hierusalem.

D E D I C A T I O.

O insignem & admirandam Pietatem! ô illustre & verè regium amoris erga Verbum Divinum ardentissimi exemplum! ô verè fortunatos, ac ter & amplius beatos Principes, Principumq; Filios, qui, imitatione Regis hujus pientissimi, verbum DEI pariter amant, benignè fovent, attente audiunt, fideliter custodiunt! *Beati enim, beati, inquam, ait Os-veritatis, qui audiunt sermonem DEI, & custodiunt illum, Luc. II.*

Non autem tantummodo Rex ille Hebræorum Davides tanto tamq; fervido audiendi verbi divini studio flagravat: sed idem ardor, idem zelus erga doctrinam cœlestem se quoque exeruit in I. I. V. V. C. C. Majoribus, pientissimis Saxoniae Ducibus. De JOHANNES FRIDERICO Electore I. I. V. V. C. C. Proavo memoriae proditum reliquit Theander Lutherus Tom. 7. *len. Verbum DOMINI in summo honore ac pretio habuit. Quando sacrae conciones habendae erant: ipse primus in templo cum Coniuge - sua Principe foemina Illustrissima conspiciebatur.* De JOHANNES Electore I. I. V. V. C. C. Abavo Johannes Manlius & Georgius Fabricius annotarunt, quòd sæpè integras & penè ad Verbum Conciones in palimpsestis manu sua excipere consueverit. FRIDERICUS GUILLIELMUS I. I. V. V. C. C. PATER sanctissimæ beatissimæq; recordationis, nullam audiit Concionem, nisi Codicem Biblicum ad manum haberet, & haut raro etiam Tomos Lutheri, & quæ ex ijs adducebantur, dicta & testimonia, ilicò inquiret memoriaq; mandaret.

Tandem, quoq; ad institutum istud plurimum faciunt alia Pietatis ac Religionis exercitia, cujusmodi sunt, doctrinae Christianae fundamenta, ex Lutheri Catechismo, quem, ut Principes cum lacte, quod dicitur materno, combibant, crebraq; ejus repetitione & intelligentia in succum & sanguinem convertant, opera danda est sedulò ac diligenter ijs, quorum curæ & fidei pueri & adolescentes Principes præcipuè commendati sunt. Facile enim fieri potest, ut venenum Calvinismi vel alius hæreses teneris eorum mentibus rectè instilletur, quod postea, per universam sæpè vitam, isdem rursus nequit eximi. Rectè igitur ac piè à Rege Davide factum

DEDICATIO.

Etum fuit, quòd Salomonem Filium, quem sibi successorem designarat, à prima statim pueritia, tradiderit in disciplinam Nathani, Prophetæ Aulico, quem veræ ac sinceræ Religioni addictissimum esse, certò sibi persuasum habebat 1. Reg. 12, 24.

Eòdem pertinet crebra & assidua Bibliorum Sacrorum lectio, ad quam Salvator nos seriò hortatur, *Scrutamini*, inquit, *Scripturas* Iohan. 5. Cui sanè exhortationi tanto pietatis studio ac zelo obsecutum esse legimus, potentissimum olim Arragoniæ Regem Alphonsum, ut Codicem Biblicum quindecies legendo perlustrarit.

Si à Bibliorum lectione paululum abierimus: ilicò occurrit aureus ille & nunquam satis laudatus *Christiane Concordiæ Liber*, in quo procurando illustrissima DOMUS SAXONICA tam præclarè tamq; magnificè de Ecclesia CHRISTI universâ, merita est, ut dubium nullum sit, quin, vel eo nomine, totus Electorum cæus, in altera olim vita beatissima, publica voce, gratias eidem actura sit devotas & solennes. Quamquam igitur omnes Christiani Principes Lutherani religioni ex animo addictos decet, ut multum operæ ac studij in sanctissimo isthoc libro nocturna & diurnâ manu evolvendo collocent: istud tamen vel maximè Principibus ex illustrissima Domo Saxonica natis profatisq; convenit.

Inter scripta autem Symbolica, quæ Libro illo augustissimo comprehensa extant, non ultimum sibi vindicat locum Catechesis Lutheri minor, quam Adversarij hodiè nostri Zwinglio Calviniani lingua passim maledica allatrant, eo fine, ut aureolum istud Enchiridion suis hominibus è manibus excutiant: nostris verò *orthodoxia* illius suspectam reddant.

Cui malo ut obviam eatur, officij sanè mei esse duxi, Catechesis Lutherani defensionem & explicationem in me suscipere, factò ejus rei initio à Decalogo, prima illius parte. E qua hæc Tres *Problematum Decades* concinnavi, novemque disputationibus Sacrosanctæ Theologiæ Studiois, in hac nostra Academia ventilandas proposui, conceptâ spe indubiâ, laborem hunc in D. O. MINO susceptum non omnino vanum & inanem futurum esse.

Quod

DEDICATIO.

Quod autem Lucubratiunculam hanc meam II. V. V. C. C. inscribo & dedico, ob causas fit non unas. *Primo* enim illud ipsum, gratitudinis loco, insigni & eximiae pietati, Illustrissimi ac Celsissimi Principis ac Domini, Domini FRIDERICI GUILLIELMI Ducis Saxoniae &c. Patris II. V. V. C. C. dilectissimi, pia & sanctae memoriae, me debere lubens libensque fateor. Ejus enim tanta sunt, tum in universum Ecclesiarum in his regionibus Ministerium, tum & in me immeritum merita, ut nullius tantum sit flumen ingenij, tantaque dicendi vis & copia, non dicam exornare: sed enarrare illa possit.

Sicut verò II. V. V. C. C. alia pietatis Patris beatissimi &c. praemia debentur, ex promissione illa longè amplissima: *Semini justorum benedicetur Psalm. 112.* ita pium quoque & justum esse existimavi, ut illud gratitudinis meae debitum vobis, illustrissimi & celsissimi Principes, Domini clementissimi, vobis inquam, Patriae pietatis haeredibus inclitis, persolverem.

Accessit praeterea singularis ille affectus, quo II. V. V. C. C. complecti cepi ab eo tempore, quo Reverendus & eximius vir, *Dn. M. David Meissius* Aulæ vestrae Illustrissimae Concionator dignissimus, &c. Anno 1606. mense Januario, me dignum indicavit, quem in Musæum illud introduceret, in quo II. V. V. C. C. tum temporis à præstantissimis & cultissimis Viris, in verae pietatis & liberalium artium studijs, dextrè & fideliter iustituebantur. DEUM testor immortalem, ingenti me perfusum fuisse lætitiâ, cum mihi Serenissimos II. V. V. C. C. vultus & oculos intueri contingeret. Non pauci certè Patriæ & avitæ Pietatis ac clementiæ radij jubate nitidissimo, inde effulgere cernebantur. Ego sanè tum hæc mecum:

Empietas! en prisca Fides! en Candor apertus,

STIRPIS Saxonica, nullæ pietate secunda!

Argumentum deniq; istius commentatiunculæ non omnino indecorum & inconveniens visum fuit, quod II. V. V. C. C. nomini, humilimæ subjectionis studio, à me inscriberetur. Quandoquidem inibi tractantur & traduntur ex Catechesi Lutherana

ca,

DEDICATIO.

ea, in quibus vel maximè generosa Principium ingenia exerceri debent ac possunt.

Accipite igitur Illustrissimi ac Celsissimi Principes, accipite; precor, munusculum istud levidense serenâ fronte, meq; indignum licet, gratiâ ac benevolentia, vestrâ complecti, dignemini. Ego vicissim precibus meis DEUM omnipotentem & immortalem assiduè supplex venerabor, ut II. VV. CC. quàm diutissimè florentes præstet, & ad justam ætatem incolumes ac vividas perducatur, in sui nominis gloriam, Illustrissimæ Dominae MATRIS lætitiâ, Subditorum omnium salutem. Eiusdem protectioni paternæ II. VV. CC. unâ cum Domina Matre dilectissima &c. generosissimisq; Dominis Fratribus ac Sororibus debitâ devotione commendo. Scribebam Wittebergæ 15. Aprilis Anno redonatæ salutis 1610.

II. VV. CC.

humilimè colens

*Jobannes Forsterus SS. Th. D. & P. P.
in Academia Electorali ibidem.*

B

AD

INDEX

AD LECTOREM

A. B. C. D.

 Xhibeo Tibi, mi lector, tres Decadas Problematum ex Decalogo. Quamvis verò hæc materia prolixiusculè tractari potuisset: placuit tamen brevitās, propter causas non contemnendas. Interim autem non dubito, quin pleraq; omnia sic discussa & explicata inibi, ut expectationi tuæ, si non omni; maximâ tamen ex parte satisfecisse videri possim. Sphalmata Typographica, & si quæ forsan minùs commodè dicta fuerint, tuo Candori commendamus. Te autem D E O, qui si vires animi & corporis integras conservaverit: ex sequentibus Catecheses Lutheranae partibus itidem suo tempore aliquot Problematum Sacrorum Decadas exhibebimus.

INDEX.

P R O B L E M A T U M

THEOLOGICORUM EX DECA-
LOGO, TRIBUS DECADIBUS

comprehenforum.

DECADES PRIMÆ,

PROBLEMATÆ:

- I. *An distinctio præceptorum Decalogi, in plerisque Ecclesijs, Augustanæ Con-
fessionis ynnicis addictis, usitata, simpliciter improbanda & a-
broganda sit?*
- II. *An Ecclesiæ Confessionis Augustanæ addictæ, ideò quod in Catechesi Lu-
therana aliqua omittantur, nec omnia, quæ Moses habet, in reci-
tatione Decalogi à verbo ad verbum inculcentur, Decalogum mu-
tilatum habere dicendæ sint?*
- III. *An Decalogus ex Ecclesia Dei proscribendus & eliminandus sit?*
- IV. *An omnes indiscriminatim imagines ex templis tollendæ & abrogandæ
sint?*
- V. *Quid de Sagarum factis, factorumq; poena statuendum?*
- VI. *An concessum sit homini Christiano jurare?*
- VII. *An Sabbathum in Novo T. rectè fuerit ab Apostolis abrogatum?*
- II X. *An & cur festa Sanctorum in Ecclesia celebrare liceat?*
- IX. *An usitata Evangeliorum Dominicalium pericopæ retineri expediat?*
- X. *An necessaria sit legitima vocatio, ad docendi ministerium, quæque i-
stius πρῶτον ἐκκλησιαστικὴ vel requisita?*

DECADIS SECUNDÆ,

PROBLEMATÆ.

- I. *An Magistratus sit bona Dei ordinatio, in qua homo Christianus, illæsa
conscientia, versari, Deoq; placere possit?*
- II. *An Imperator Romanus subiectus sit & esse debeat Romano Pontifici?*
- III. *An liceat subditis: à Magistratus suo, Religionis causa, deficere, &
contra eum arma capere?*

- IV. *An liceat homini Christiano bella gerere?*
 V. *An in casu necessariae defensionis homini Christiano, salva conscientia, vim vi repellere liceat?*
 VI. *An heretici, quatenus heretici, capitali supplicio afficiendi?*
 VII. *An licita & concessa sit polygamia?*
 IIX. *An calibatus ijs personis, quæ in Ecclesiastico vitæ genere versantur, autoritate humana, ut res ipsis ad istud vitæ genus necessaria, injungi possit?*
 IX. *An & quas potissimum ob causas facere liceat divortium?*
 X. *An Choreæ, quales hodie exerceri solent, homini Christiano licitæ sint & concessæ?*

DECADIS TERTIÆ,

PROBLEMAT A:

- I. *An homo Christianus necessario teneatur bona sua conferre in commune, adeo, ut nihil ipsi liceat habere proprium?*
 II. *An homini Christiano bonâ conscientâ, ab aliquibus interdum liceat usuram accipere?*
 III. *An mendicis promiscuè omnibus dandum?*
 IV. *An homini Christiano liceat causam suam in foro coram Magistratu politico agere?*
 V. *An omne indiscriminatim mendacium in Scriptura sit prohibitum, & proinde peccatum?*
 VI. *An omnis delatio sit in vitio?*
 VII. *An sint duæ distinctæ species concupiscentiæ, quarum una IX, altera X, Decalogi præcepto prohibita?*
 IIX. *An Concupiscentia sit peccatum?*
 IX. *An Peccatum Originale sit ipsa hominis substantia?*
 X. *An liberi teneantur portare iniquitatem parentum?*

DISPUTATIO επισταυματικη.

De Meritis bonorum operum.

EX DECALOGO,
DECADIS PRIMÆ,

Problemata I, II, III.

RESPONDENTE
M. GEORGIO BURMEISTERO,
Lunenburgâ-Saxone.

Ad 17. Februarij horis locoq; consuetis, Anno 1610.

PRIMUM PROBLEMA.

*An distinctio Præceptorum Decalogi in plerisque
Ecclesijs Augustanæ Confessionis unius additis
usitata, simpliciter improbanda & abrogan-
da sit?*

I.

T Problematis hujus ἐξήγησις sit expe-
ditior: principiò utique diligenter invicem di-
stinguenda sunt: τὰ ἀναμφοισβήτητα ex una: & τὰ
ἀμφοισβητήσιμα ex altera parte.

II.

Ἀναμφοισβήτητα & ἑνῆρα φα sunt hæc tria, quæ, ὡς ἐν τύπῳ, oculis jam subjicimus.

I. τὰ ἀναμ-
φοισβήτητα
tria.

III.

I. Quòd Decalogus non pluribus nec paucioribus præceptis
constet, quàm decem.

I.

B 3

IV. Hoc

IV.

Hoc enim de numero luculentissima in promptu sunt Scripturæ testimonia, quibus Lex moralis dicitur עשרת הדברִים, i. e. Decas verborum, Deut. 4, 13. cap. 10, 1. 2. 3. 4.

V.

2. Quod decem illa verba vel præcepta duabus tabulis lapideis manu J E H O V A E fuerint inscripta.

VI.

Nam & hoc in confesso est, & manifestum ex plusculis Scripturæ locis. Exod. 6. 34, 14. Deut. 4, 13. 9. 10. 6. 10, 1.

VII.

3. Quod prior tabula comprehendat præcepta de dilectione Dei: Posterior autem ea, quæ de dilectione proximi agunt.

VIII.

Hac enim generali distributione ipsemet Filius Dei tabulas Decalogi distinguit, adeoque priorem primum: posteriorem verò secundum Legis Mandatum appellat:

Matth. 22, 37. Marc. 12, 30. Luc. 10, 27.

IX.

II. Τὸ Ἀμ Φισβητήσιμον vero est & ἀρχα Φον, quot & quæ præcepta, & quo ordine in tabula tum primâ tum secundâ consignata extiterint.

X.

Triplices opiniones de numero præceptorum i. tabulæ. Hic enim ingens se opinionum ingerit diverticulum. Si quæ rem illam paulò altiùs repetere volueris: in triplici illas differentia esse deprehenderis; & quidem respectu primæ tabulæ.

XI.

Quidam enim illi accensent præcepta V. Quidam IV. Quidam III.

XII.

1. Quinq; præcepta priori tabulæ accensent Iudei, & qui Iudeorum auctoritatem hac in re sequuntur.

XIII.

Inter Iudeos primas tenent b Josephus & c Philo, qui Decalogum per medium quasi secantes, unicuiq; Tabulæ quinq; præcepta fuisse inscripta asserunt, & ita quidem, ut in singulis cujusq; tabulæ faciebatur extiterint, δύο καὶ ἡμισυ, id est, duo integra præcepta cum dimidio.

b lib. 3. Antiquit. Iud. c. 4. itemq. lib. 3. c. 6.
c lib. de Decal.

XIV.

Autoritatem Iudæorum sequuntur c Athanasius & Autor operis imperfecti in Matth. hom. 12.

c lib. 2. Synop. Script. & ad Eph. 6.

XV.

2. Qui quatuor præcepta priori tabulæ tribuunt, vicissim in duas classes distribui possunt.

XVI.

Prior classis est eorum, quibus Præfatio Decalogi, Ego sum **DOMINUS DEUS tuus**, &c. est 1. Præceptum. 2. de Dijs alienis. 3. de profanatione Nominis Divini. 4. de Sabbatho. Quam distinctionem allegant inter Veteres d Philo e Cyrillus f Burgenfis.

d in lib. Antiquit. Bibl. f. 12.

e lib. 5. contra Iulianum.

f in additionibus ad Lyram.

XVII.

Inter recentiores ex Zwinglio - Calvinianis eandem amplectuntur g Petrus Martyr & h Georgius Sohnius.

g in L. C. Class. 2. c. 17. f. 376.

h in opere thesæon f. 167.

XVIII.

Posterior classis est eorum, qui primum præceptum faciunt de dijs alienis. 2. de sculptilibus & sic deinceps, adeoque ne ad undecimum usq; excurrat numerus, 9. & 10 præceptum in unum contrahunt.

XIX.

Hanc distributionem citant inter veteres, i Iosephus, k Philo, l Origenes, m Autor operis imperfecti, n Nazianzenus, o Ambrosius, p Johannes Zonaras, &c.

i lib. 3. Antiquit. Iud. c. 4.

k in lib. de special. legibus: sub initium.

l Hom. 8. sup. Exod.

m in hom. 49.

in Carmiu.

in cap. 6. ad Eph.

p Tom. 1. Hist. Byzanti.

XX.

Inter *recentes* eandem probant & propugnant q Calvinus, ejusq; asseclæ Zacharias Ursinus, & ceteri plerique omnes. Et inter hos præcipuè Novi Reformatores in Principatu Anhaltino & Hassiaco.

q lib. 2. Inst. c. 8. sect. 13. & seq.

in compendio doctrinæ Christianæ.

XXI.

3.

Tria denique præcepta primæ Decalogi tabulæ accensent ij, qui interdictum de sculptilibus primo præcepto de ijs alienis adjungunt; adeoque in tabulam secundam referunt VII. præcepta, prohibitionem de non concupiscendo repetitam in duo distincta præcepta dividentes, quorum alterum est nonum præceptum, alterum verò decimum.

XXII.

Hæc distinctio est Lutheri in *Catechesi*, hodieque usitata est in Ecclesijs plerisque omnibus Augustanæ Confessionis *γνησίως καὶ ὁλοψύχως* addictis.

XXIII.

Quid verò Zvinglio-Calviniani & præsertim αὐτοτεόφωτοι illi in Principatu Anhaltino, Marpurgi & alibi?

XXIV.

Quantum in se est: istam Lutheranorum distinctionem explodunt, suamq; illam (qua textum de sculptilibus pro præcepto peculiari, & quidem secundo venditant: prohibitionem autem geminam de non concupiscendo, in unum præceptum contrahunt) sub salutis dispendio, necessario recipiendam imperant.

XXV.

Sic enim Anhaltini fulminare non perhorrescunt: Dieweil sie auch nicht nur einen Züttel / oder einzigen Buchstaben / sondern ein gantz Gebot in der ersten Taffel außlassen / vnd dasselbe nicht leiden können / Wie wollen sie denn vor dem Sohn Gottes an jenem Tag ohne schrecken erscheinen / wenn sie Ihme darauß werden antwort geben

*Ἀντιρροισ
Adversario-
rum.*

geben müssen/der doch für solchem grēwlichen Sacrilegio die gantze Welt so ernstlich gewarnet / das er nicht allein so offft verbeut/ etwas darzu oder davon zu thun / sondern auch mit seinem eigenen heiligen Munde abermal so hoch bethewret/ **Daß/ wer da eines von diesen kleinsten Geboten** (denn was der Abgöttischen Welt nicht dienet / das verkleinert sie) **aufflöset/** (geschweige gar außmustert) **vnd lehret die Leute also/** (wie der Pabst gethan/vnd die ob solchem Sacrilegio halten / freylich der Sünde sich mit theilhaftig machen) **Der kleinste** (das ist/Nichts) **heissen im Himmelreich/Matth. 5.**

Item:

Welcher aber vnter diesen Admonenten, wenn ihnen einer zehen Thaler schuldig were / der acht gantze vnd zween halbe auffzehlete/würde den Betrug nicht mercken? Noch helt man Gott für so alber/das Er der ersten Taffel verstümmelung vbersehen/vnd in dem letzten Gebot die fallaciam divisionis nicht mercken sol. Denn das die verbotene concupiscentz in ein Gebot zusammen gehöre/betwisset nicht allein der Apostel zun Römern im gantzen 7. Capitel vnd 13. v. 9. Sondern alle / die den Decalogum nach der gestümmelten Ordnung erklären/können nicht fürüber / dieselbige beide auffgethelete Gebot für eins zunemen. So wird sie einmal der Sohn Gottes fragen: **Habe Ich euch nicht zehen Gebot gegeben/wie habt ihr denn nicht mehr denn neun?** Da werden sie freylich müssen verstummen / in ihrem Gewissen hoch erschrecken / vnd zu schanden werden plötzlich vnd ewiglich / &c. In scripto cuius titulus: Verantwortung auff die Erinnerungs Schrift / fol. 28. 29.

XXVI.

Marpurgenses, licet velint videri modestiores: causam tamen hanc ita agunt, ut ijs, qui ad suas partes accedere nolint, itidem tremendam iudicii extremi sententiam denunciare non vereantur, Marpurgens. abgenötigte Antwort fol. 111, 112, 143.

XXVII.

Hic jam oritur magnâq; contentione agitur quaestio, an res ita se habeat, &c.

An distinctio Praeceptorum Decalogi in plerisq; Ecclesiis Augustanae Confessionis vniuers addictis usitata, simpliciter improbanda & abroganda sit?

Adversarij
Affirmativam
propugnant.

XXIIIX.

Hostes Lutheri & Catecheseos ejusdem ἀσπονδοί Zwinglio-Calviniani, ζητῶντες istius οὐδὲσι καὶ ὄνυξι καὶ πάσῃ μηχανῇ τῷ θεῷ Affirmativam ἀφ' οὐλάτῃεν satagunt.

XXIX.

Imò vi istam in actum deducere nuspiam non nituntur & al-
laborant strenuè.

XXX.

Rationes Lu-
theranorum
pro sua distri-
butione IV.

Nos verò Negativam tenemus nostramq; distributionem
contrà meritò propugnamus, asserimus, vindicamus, ob causas
& rationes non tam numero quàm pondere gravissimas.

XXXI.

Inter quas primas omnium sibi vendicat Libertas Christia-
na, in quam Redemptor noster JESUS CHRISTUS preciosissi-
mo sanguinis sui λύτρω nos adseruit, & ad quam sanctam rectam-
que custodiendam seriò exhortatur Apostolus Gal. 5, 1.

XXXII.

Ad libertatem verò hanc etiam pertinet numeratio præce-
ptorum Decalogi, quæ ἀρχαὶ Θεοῦ & proinde ἀτάκτα Θεοῦ.

XXXIII.

Scriptura enim solummodò recitat, non autem numerat præ-
cepta, adeoq; quot eorum in prima: quot in secunda tabula exti-
terint, quodnam item primum, secundumve aut tertium fuerit,
nuspiam expressè enunciat, siquidem hîc non præcipuè præce-
ptorum numeratio: sed observatio intenditur.

XXXIV.

Quando igitur Zwinglio-Calviniani suam tanto conatu &
boatu urgent distributionem, nostramq; simpliciter improban-
dam & eliminandam censent: quid aliud agunt, quàm ut liber-
tatem nostram Christianam hostili animo impugnent?

XXXV.

Secundam rationem nobis suppeditat Lutherana illius distri-
butionis autoritas.

XXXVI.

Ea namq; non demum à Luthero excogitata & in Ecclesiam
inventa fuit: sed autores habet longè antiquissimos,

XXXVII.

Nolumus attingere, quòd distinctio illa in Romana etiam Ecclesia usurpetur, quodq; Magister ille sententiarum eandem tradat.

lib. 3. Dist. c. 37.

XXXVIII.

Beda / certè & hoc antiquior t Isidorus Hispalensis, & hoc adhuc multo antiquior u Augustinus, imò omnium antiquissimus x Clemens Alexandrinus illam inculcant, & commendant adertissimè.

in Epist. ad Rom.

t in gloss. ordin. sup. Exod. 20.

u Tom. I. f. 87. Tom. IV. f. 147, Tom. VIII. f. 203. 209.

x lib. 6. σωμάτων.

XXXIX.

Tertiò momenta causarum, ob quas & prohibitio Deorum alienorum & εἰκονολατρεία ad unum idemq; præceptum referendæ, quarum due sunt præcipuè.

XL.

Prior. Quia sub prohibitione Deorum alienorum, etiam prohibitio Idolorum, ut species sub genere σωεκδοχικῶς καὶ ὑπαλλήλως continetur; sicut Scriptura passim prohibitionem Deorum alienorum generalem, per prohibitionem idolorum specialem interpretari solet, & viceversa.

XLI.

Idola enim vel imagines, quibus cultus Divinus exhibetur, verè sunt & dicuntur Dij alieni, id quod ostendunt cum Testimoniis tum Argumentis Scripturæ.

XLII.

Scripturæ Testimonia, quibus Idola Dij alieni appellantur, extant:

Gen. 31, 19. Gen. c. 35, 2. Exod. 20. 32. cap. 23, 1, 4. Lev. 19, 4.

Deut. 28, 36. 1. Paral. 14, 12.

XLIII.

Nec est, ut objiciant illud Deuteronomij: x Sculptilia Deorum earum (gentium) comburite igne. Est enim Hebraismus. (Sculptilia Deorum pro Dijs sculptilibus, interprete etiam Francio

ſco Junio) cuiusmodi quoq; eſt hoc: *glabrities*, vel *lubricitates lapideum*, pro glabris & lubricis lapidibus, 1 Sam. 17. 4.

x cap. 7.

XLIV.

Argumenta Scripturæ ex his fontibus hauriri poſſunt: 1. Quia DEUM per Idola colere, & non eo modo, quem in verbo ſuo præſcripſit, nihil aliud eſt, quàm ſervire Dijs alienis.

Exod. 32, 5. Oſ. 2, 16.

XLV.

2. Quia y ſolus Deus eſt colendus. E. quicquid præter hunc colitur eſt Deus alienus.

y Deut. 6, 13. Matth. 4, 13.

XLVI.

3. Quia honor imaginibus exhibitus (in oculis Dei) in ipſis imaginibus hæret, cùm, præter unum verum Deum, nulli revera in mundo Dij ſint.

1. Cor. 8, 9.

XLVII.

4. Quia, quando z Paulus ſcribit: *Gentiles per imagines mutaſſe gloriam immortalis Dei*, haud obſcurè docet, eos inde ſibi Deos finxiſſe.

z ad Rom. 1, 23.

XLIX.

Posteriores cauſam illius conjunctionis deſumimus à comminatione & promiſſione illa: Ego DOMINUS DEUS tuus fortis zelotes, &c.

XLIX.

Quamquam enim hæ prohibitioni ſculptilium immediatè ſubjungantur: ejus tamen, præ cæteris Decalogi præceptis, tanta ἐξοχή non eſt, ſicut Adverſarijs quidem videtur, ut ei potiùs; quàm alij illam annexam eſſe cenſendum, præſertim cùm plurale יְהוָה id eſt, PRÆCEPTA MEA, ſententiæ huic contradicatur.

L.

Imò iſtud ipſum indicio eſt: Appendicem illam eſſe communem, & proinde ad omnia Decalogi præcepta ex æquo pertinere:

nere: annecti autem perinde ut & Exod. 34, 6. 7. primo præcepto, quod verbis ijs omnibus, quæ ibi immediatè præcedunt, comprehensum.

L I.

Idq; ideò, ut sicut primum præceptum fons & caput est ceterorum, itaque ad illa omnia & singula extendit: ita quoque promissionem & comminationem illam communem in ea omnia & singula simul spargat atq; diffundat.

L I I.

Quartò & ultimò pro nostra Divisione plurimum faciunt cause numero due, ob quas prohibitionem de concupiscentia geminam, duo distincta præcepta, I X & X. videlicet, constituere asserimus.

L I I I.

Prior & maximè principalis est, distinctio concupiscentiæ non tam ratione objectorum, quàm modi & actus concupiscendi: in Actualem & Originalem.

L I V.

Quarum illa à z Jacobo dicitur συλλαβῆσα estq; prohibita præcepto decimo: Hæc verò τὴν ἁρτίαν, & damnatur præcepto nono.

z in Epist. Iac. cap. I.

L V.

Et hoc est quod SPIRITUS sanctus, tum emphatica repetitione verbi מִן in a Exodo, tum verbo הִנֵּנִי in b Deuteronomio innuere voluit. a c. 20. b c. 5.

L V I.

Quod enim repetitio verbi in Exodo aperte insinuat: illud verbi in Deuteronomio mutatio aperte declarat.

L V I I.

הִנֵּנִי enim propriè est seipsum facere avidè concupiscere, seipsum ad concupiscendum irritare originaliter, id quod concupiscentiæ originalis proprium esse, quis est, qui non videat?

L I I X.

Posterior causa eaque minus principalis est litera טוּמְאָה in Deuteronomio, itemque accentus athnachta in Exodo, è quibus duo postrema præcepta à se invicem distincta esse, scitè & eruditè colligitur.

LIX.

Sed ut rem in pauca contrahamus, ex his utiq; quæ dicta & adducta sunt hætenus, hunc syllogismum generalem extruimus:

Distributio preceptorum Decalogi, quæ nititur causis & rationibus gravissimis, non est simpliciter improbanda, multò minùs abroganda.

Sed talis est distributio in Ecclesiis plerisq; omnibus, Augustana Confessioni ynnòis addictis, recepta.

Ergo non simpliciter est improbanda, multò minùs ex illis abroganda.

II. PROBLEMA.

An Ecclesiæ Confessioni Augustanæ addictæ, ideo, quòd in Catechesi Lutherana, aliqua omittantur, nec omnia, quæ Moses habet, in recitatione Decalogi à verbo ad verbum inculcentur, Decalogum mutilatum habere dicenda sint.

LX.

Ita quidem censent Censores illi novitij in Republica Zwinglio Calviniana, quorum censuram suprà thesi XXV. vidimus.

LXI.

Multi etiam eò insanix procedunt, ut Ecclesias nostras propterea sacrilegij anathematis fulmine digni, infimulare audent.

LXII.

Quid nos? Causam agemus Lutheri & Ecclesiarum ynnòis Lutheranarum, ostensuri:

Duo ἐξ ηὐτῶν
τα.

1. *Quòd Catechesis nostra in recitatione Decalogi falsò mutilationis accusetur.*

2. *Quodq; non necessum sit, ut omnia, quæ in Mose extant, protinus etiam institutioni Catechetica conveniant.*

LXIII.

LXIII.

1. *Primo* illud quod attinet: tum demum utiq; Lutherani mutilationis Decalogi vel κατὰ λύσεως alicujus, ut adversarij loquuntur, rei peragi possent: Si quædam ex Decalogo in Exodo vel Deuteronomio è codice Biblico penitus expunxissent, qualia sacrilegia Judæos in Biblijs commisisse, autor est Justinus Martyr in Tryphone.

I,

LXIV.

Id verò Luthero nunquam in mentem venit. Et si quis est, qui Biblia integritati suæ tum quoad literam, tum quoad sensum restituere laboravit: Lutherus fuit, Lutherus fecit.

LXV.

Quod autem omisit quædam in Catechesi sua: id fecit absq; omni dolo, brevitatis studio, propter captum rudiorum, quorum memoriæ σωτηριή ή σωόψή ejusmodi succinctâ & perspicuâ consulendum.

LXVI.

Atqui σωόψις non est κατάλυσις: sicut nec σωτηριή εκτομή, aut επιτομή ἀποτομή.

LXVII.

De posteriori porro tenendum, quòd illa, quæ à Luthero, in Epitome Catechetica, sapienti consilio, omissa, diu sint generum.

II,

LXVIII.

Quædam enim simpliciter, & in specie tantum ad Judæos in Veteri olim Testamento pertinuerunt: Quædam verò ὁλικῶς, id est, quatenus & Ceremonialia pariter & Moralia Judæos in V. T. spectarunt: μερικῶς autem & μερῇ & vel secundum quid, id est, quatenus Moralia Christianos in Novo hodiè Testamento quoq; attinent.

LXIX.

Prioris generis sunt: 1. In primo præcepto Educatio ex Ægypto beneficium proprium Ecclesiæ non Christianæ N. T. sed Judæicæ V. T. *Jer. 16, 15. c. 23, 7. c. 31, 37. & alibi.*

LXX.

2. In quarto præcepto, Promissio vitæ prorogandæ in terra (Canaan)

(Canaan) Judæis promissa, quæ ab Apostolo in allegatione illius præcepti omittitur.

Eph. 6, 2.

LXXI.

Posterioris generis sunt 1. in tertio præcepto sanctificatio Sabbathi vel diei septimi, quam in Novo Testamento autoritate Apostolica, vi & vigore libertatis Christianæ, abrogatam, vel in diem septimanæ primum translatam esse, animadvertere licet ex his Scripturæ locis:

1. Cor. 16, 1. Gal. 4, 10. Col. 2, 16. Apoc. 1, 9.

LXXII.

2. In Appendice primi præcepti prohibitio sculptilium, cujus duo membra: alterum de illis faciendis & habendis; alterum de iisdem adorandis, & colendis.

LXXIII.

Vtrumq; interdictum fuit Judæis, eo quod populus ille naturā Φιλεῖδωλα, testibus Philone & Athanasio.

¶ in quest. ad Antiochum Principem.

LXXIV.

Christianis verò tantum posterius, id quod prohibitionem de non habendis Dijs alienis comprehensum.

LXXV.

Præter verò illis in N. T. non esse prohibitum vel hinc colligi potest, quod nec CHRISTUS, nec Apostoli, in Catalogis peccatorum cum Decalogo pugnantium ullam illius mentionem faciunt usquam.

LXXVI.

Legatur hac de re Lutherus

Tom. 3. Ien. Germ. in parte 1. lib. contra cælestes Prophetas.

Itemque Tom. 4. Ien. Germ. fol. 487. 469. & seq. in expositione 20. cap. Exodi.

LXXVII.

Nos concludimus ex his, quæ breviter ac leviter jam denotavimus, Ecclesias Augustanæ Confessioni addictas mutilationis Decalogi falsò insimulari,

III. PROBLEMA.

An Decalogus ex Ecclesia Dei proscribendus & eliminandus sit?

LXXIIX.

Ita quidem contendunt Antinomi, quorum ἑξαρχ^ο omni-
um primus extitit M. Iohannes Islebius Agricola, qui Anno 1538 con-
tra Lutherum Præceptorem insurgere & has περὶ τοῦ λόγῳ^ς publi-
cè effutire & propugnare cepit: Tomo I. Jen. Lat: p. 517. Tom.
7. p. 291.

I. Ὁ ἑξαρχ^ο
ξία Antino-
morum.

1. Das Gesetz ist nicht werth/das es Gottes Wort genant
sol werden.
2. Decalogus, oder die Zehen Gebot / gehöret auff das
Kathhaus/nicht auff den Predigstuel.
3. Alle die mit Mose umbgehen / müssen zum Teuffel fah-
ren/An Galgen mit Mose.
4. Wir sollen nicht die Menschen bereiten zum Evange-
lio / durch die Predigt des Gesetzes/ & Dtt muß es
thun / des Werck sey es.

LXXIX.

Sed contrarium ostendunt, tum CHRISTI, Baptistæ & A-
postolorum praxis: tum Rationes gravissimæ, ob quas Lex in Ecclesia
æquè ut Evangelion tradenda & inculcanda est assidue.

LXXX.

Praxi CHRISTI, h Baptistæ, & i Apostolorum abundè pa-
tet, quòd tam legem quàm Evangelion suis auditoribus propo-
suerint.

2. Ὁ ἑξαρχ^ο
ξία Luther-
anorum pro-
bata.

1. Περὶ ἑξ^ο
Christi, Bapt.
& Apost.

g Matth. 5, 6. 7.

h Matth. 3. Marc. 1. Luc. 3.

i Act. 6. 2, 23. 6. 24. 25. Rom. 3. 1. Cor. 6. Gal. 5. & alibi passim.

LXXXI.

Rationes omnium summæ maximeq; præcipuæ duæ sunt, qua-
rum prima constat ex usibus Legis, quorum tres numerari so-
lent,

2. Duabus
Rationibus.

D

LXXXII.

Primus est πολιτικός consistens in conservatione disciplinæ externæ; seq; extendit ad omnes pariter *non renatos*.

1. Tim. 1, 9.

LXXIII.

Secundus est ἐλεγκτικός perducens ad agnitionem peccati & iræ Dei, pertinetq; principaliter ad *justificandos*.

Rom. 3, 20. & c. 4, 14. 1. Cor. 15, 56.

LXXIV.

Tertius est παιδαγωγικός tradens institutionem vitæ Christianæ partim διδακτικῶν, partem ἐλεγκτικῶν, partim ὑποθετικῶν, respicitq; unicè ac propriè *jam renatos & justificatos*.

Psal. 119, 105. Rom. 7, 22.

LXXV.

Secunda sumitur ab imperfectione Regenerationis in hac vita, unde perfacilis lapsus, vel ad arcanos raptus cum Enthusiastis; vel ad carnis licentiam, cum Libertinis; vel ad ἐθελοθρησκείαν cum Pontificijs, vel ad spiritualement superbiā, cum Justiarijs.

LXXVI.

Sed his malis omnibus Conciones νομικαὶ assiduo & indefesso studio inculcatæ efficacissimè medentur.

LXXVII.

Non error igitur tantum est: sed furor potius: contendere, legem ex pomerijs Ecclesiæ proscribendam & eliminandam esse.

EX DECALOGO,
DECADIS PRIMÆ,

Problemata IV. V. VI.

RESPONDENTE

*M. SIMONE VVOLLIN, RUGEN-
vvaldâ-Pomerano.*

Ad 24. Februarij horis locoq; consuetis, Anno 1610.

IV. PROBLEMA.

*An omnes discriminatim imagines ex templis tol-
lende & abrogande sint.*

I.

ÆC de imaginibus controversia
magnas in Ecclesia turbas dedit & excitavit: *Controversia
tùm olim seculo post nativitatem Domini octavo: de imagini-
bus,*
tùm Lutheri tempore Anno 1522. tum exinde in
Gallijs, & nostro hodie tempore in Germania ijs in
locis, ubi religio Zwinglio-Calviniana clam
palamve invehit cepit.

II.

1. Seculo olim octavo tantæ exarserunt de imaginibus contentio-
nes, ut earum gratiâ aliquot coactæ & habitæ fuerint Synodi.

III.

Quarum tamen tres præcipuæ extiterunt:

1. Constantinopolitana VII. sub Constantino Copronymo, Anno Do-
mini 755.
2. Nicena II. sub Irene Anno Christi 788.
3. Francofordiana ad Menum, auspicijs Caroli Magni. Anno 794.

IV.

Constantinopolitana Synodus κατ' ἑλληνισμὸν peccavit, stabiliens
τὴν εἰκονοκλασίαν, adeoq; imagines promiscuè omnes ἀπλῶς καὶ
ἀχέτως damnandas esse decernens.

Verba decreti hæc sunt :

” Nemo hominum, qualiscunq; tandem fuerit, tale institutum & impium &
” impurum posthac sectetur. Qui verò ab hoc die imaginem ausus fuerit si-
bi parare, aut adorare, aut in Ecclesia, aut in privata domo
constituere, aut clàm habere, si Episcopus fuerit, aut diaconus de-
ponitor: si verò solitarius aut laicus anathemate percellitor, Imperialibusq;
constitutionibus subjicitor, ut qui divinis decretis repugnet, & dogmata
non observet.

V.

Nicena contrà erravit κατ' ὑπερβολὴν sanciens & confir-
mans αὐτῶν εἰκονολατρείαν, imaginesq; ex mandato DEI in Ec-
clesia necessariò habendas, & insuper cultu religioso venerandas
esse præcipiens.

a in sept & ult: Confess. qui fuit 3. Idus Octobris, ubi tota
Synodus exclamavit :

” Omnes sic credimus, omnes idem sapimus, omnes approbantes
” subscripsimus. Hæc est fides Apostolorum, hæc est fides
Patrum, hæc est fides Orthodoxorum, hæc fides Orbem
terrarum confirmavit. Credentes in unum DEUM, in Tri-
nitate laudatum, venerandas imagines amplexamur. Qui secus
agunt, anathemate percelluntor; qui sic non sentiunt, ab
Ecclesia depelluntor. Nos antiquæ Ecclesiæ legislationi
insistimus, nos decreta patrum custodimus, nos adjicien-
” tes aliquid aut auferentes Ecclesiæ, anathemizamus. Nos
” venerandas imagines suscipimus: nos, qui secus faxint, ana-
themate percellimus.

VI.

Synodus Francofurdiana inter utrumq; istud extremum εἰκο-
νοκλασίαν & εἰκονολατρείαν media ac regia incendens via & ad
εἰκονοπαιδείαν inclinans, imagines earumq; usum historicum
non damnat: damnat verò earum cultum & adorationem ratio-
nibus τῶν εἰκονολατρῶν itemque argumento τῶν εἰκονομαχῶν so-
lidissimè refutatis.

VII.

2 Lutheri tempore: cùm ipse anno 1522. in Pathmo Warteburgi
lateret: tunc interim Andreas Carolstadius hic Wittebergæ bel-
lum

lum εἰκονοκλαστικὸν tot retro seculis consopitum redintegravit,
adeoq; imagines ex templis, vi publica, exturbare non erubuit.

II X.

Coactus b igitur fuit Vir Dei Lutherus hac hominis impor-
tunitate reverti ex Pathmo Wittebergam, & Lupo huic, qui in
ovile ipsius irruperat, se opponere; id quod etiam mox post redi-
tum expeditum dedit, c septem concionibus, septimanâ primâ Qua-
dragesimæ contra Carolstadium habitis.

b lege Tom. II. Ien. Germ. à fol. 68. usq; ad f. 78. c Tom. I. Isleb. à
f. 82. usq; ad f. 95.

IX.

3. Quid porro Spiritus Carolstadij deinde in Gallia ausus fuerit:
id Beza ipse non diffitetur:

Non negamus, inquiens, hujusmodi in Gallia, in exortis tumultibus;
& civilibus bellis facta esse aliquo zelo, sed non secundum scientiam, quoniam
modum excesserunt.

In Colloq. Momp. f. 398.

X.

Mox tamen alio spiritu abreptus in verba hæc vel auditu
horrenda & blasphema erumpit:

Quapropter fateor, ME EX ANIMO CRUCIFIXI IMA-
GINEM DETESTARI. Quæ est imago crudelitatis Iudeo-
rum in CHRISTUM, IDEO EAM NON POSSUM
FERRE.

Colloq. Momp. f. 418.

XI.

4. Quanto deniq; cum scandalo infirmorum εἰκονομαχία illa
infelix nostro hoc tempore excitata fuerit, notius est proh dolor
quàm expedit.

XII.

Anhaltini certè superioribus annis tam acerbè & odiosè scri-
ptis publicè editis hanc egerunt causam, ut Christianæ caritatis
& modestiæ omnino obliti videri potuerint.

XIII.

Et præcipuè in libro, cujus Epigraphe. Verantwortung
auff die Erinnerungsschrifft/ &c. cui, inter alia, & hosce flo-
sculos interserunt:

- f. 32. Pugnare pro imaginibus esse peccatum in Spiritum sanctum.
 f. 34. Imagines esse abominationem coram Deo.
 f. 40. Quod imagines tamdiu tolerantur esse causam cur tot illustres familiae subinde intereant.
 f. 43. Imagines esse idola Antichristiana.
 f. 45. Qui imagines exturbare nolint esse idololatrias.
 f. 55. Imagines esse Symbola Antichristi.

XIV.

Parum modestiores sunt Cassellani & Marpurgenses; sicut prolixius doceri posset: sed sufficiat hoc unicum Cassellianorum:

In Antiqua fide Cattorum p. 89.

Domi privatim licet habere imagines Apostolorum, quam primum autem constituuntur in templo exercetur per illas Idololatria.

XV.

Duae quaestiones circa hanc controversiam. At enim verò ut Controversia isthaec plenius distinctiusq; explicetur & dirimatur, duae hic quaestiones ordine sed breviter evolvendae veniunt.

XVI.

Prima est: Quales imagines in templis tolerare & habere non liceat, & quales contra liceat. Quaedam enim earum licitae sunt: quaedam verò illicitae.

XVII.

I. Quaest.

I. Imagines illicitae, triplices.

Inter illicitas referimus primò τὰς μεταμορφωτικὰς, id est, imagines illas, quibus Deus, qui est Spiritus, adeoque essentia invisibilis & infinita, humano ingenio, ad similitudinem mortalis hominis vel volatiliū aut quadrupedum vel reptiliū, effingi & pingi posse aut debere praesumitur.

XVIII.

Excipimus tamen hinc imagines earum rerum, quibus Deus se in Scriptura revelavit & quasi conspiciendum praebuit, ut: d DEUS PATER in forma Antiqui dierum (אֲבִימֵן) e DEUS FILIUS in imagine hominis peregrinantis, Ducis armati. f DEUS SPIRITUS SANCTUS in specie columbae. d Dan 7, 13. e Gen. 18, 10f. 5. f Matth. 3.

XIX.

Et si enim Anthropomorphitarum errorem nullatenus probamus,

bamus, Deumq; adeò quoad *essentiam* pingi posse aut debere ul-
tro inficiamur: inficiari tamen non possumus, Deum se ipsum
istiusmodi imaginibus quasi depinxisse, oculisque hominum ali-
quomodò intuendum obtulisse.

XX.

Quando igitur tales res, quibus Deus se revelavit, pingun-
tur: tum utiq; Deus dicitur pingi non *ιδίως*: sed *κατὰ χηρικῶς*:
non *ἀντιστοιχῶς*; sed *συμβολικῶς*; id est, ea tantùm *Symbola* pingun-
tur, quibus Deus præsentiā suā modo singulari patefecit.

XXI.

2. Illicitis imaginibus præterea accensemus *imagines Ethnicas*,
ut Apollinis, Minervæ, Cybeles, Proserpinæ, & ceterorum Nu-
minum Gentilium, quorum ne nomina quidem inter Christia-
nos audiri vult DOMINUS, *Exod. 23, 13. Deut. 12, 3. Os. 2, 17.*

XXII.

3. *Imagines obscenas & ad libidinem modò excitandam fictas*
pietasq; Quales in templis Papisticis per Italiam & Galliam
plures conspici, Beza retulit in *Colloq. Mompelg. f. 407.*

XXIII.

Hæc imaginum genera singula & universa nos seriò repē-
diamus, easq; in templis haberi nolumus, siq; uspiam habeantur,
ordine & decenter tollendas esse asserimus.

XXIV.

Et quidem per Magistratum Politicum, sicut docent exem-
pla *Mosis, Gedeonis, Iehu, Hiskia, Josia, &c.*

g. Exod. 32. h. Iud. 6. i. 2. Reg. 10. k. 2. Reg. 18. l. 2. Reg. 23.

XXV.

Atq; huc sanè tendunt illa Scripturæ interdicta, quæ Anta-
gonistæ magno agmine contra nos in aciem producunt, ut:

Ler. 26, 1. Deut. 12, 4. 1. Samuel. 7, 5. Deut. 7, 5. Hos 2, v. 17.

Deut. 27, 15. 1. Cor. 10, 14. 2. Cor. 6, 14. 16. 17. 18. Apoc. 16, 5.

Deut. 4, 12. 24. Rom. 1, 21. 22. 23. 24. 25.

XXVI.

Et tantum de Imaginibus illicitis, in templis non ferendis. II. *Imagines*
licite, accuratioris distinctionis gratia, subdividi pos-
sunt in minus magisq; licitas.

XXVII.

XXVII.

1.

Minus licite appellari possunt imagines fabulose ac superstitiose Monachorum, ut Mariæ & aliorum quorundam Sanctorum, quæ vel Scripturæ adversantur, vel cum aliarum historiarum veritate pugnant.

XXVIII.

Hæ, isthoc quidem respectu, potius illicitæ inque templis minimè tolerandæ censi possunt ac debent; cujus gratiâ etiam earum nullæ apud nos hodiè fieri, multò minus factæ in templa collocari solent.

XXIX.

Quatenus tamen inde & Jesuitarum impudentissima mentiendi libido redargui, & juniores doceri possunt de abominatioribus, quæ in papatu olim ante Lutherum, viguerunt, adhuc aliquo maximè in angulo, tolerantur.

XXX.

Sicut Theodosius Imperator & Theophilus Episcopus Alexandrinus eo fine idolorum quorundam Ethnicorum statuas leguntur retinuisse, ut essent Idolamaniæ Ethnicæ testes.

XXXI.

2.

Magis licite sunt, quæ sacris è Biblijs pinguntur & habentur in templis, tum ut doceant, tum ut ornent.

XXXII.

Docent imagines non eo, quo sacra Biblia, sed suo quodam modo, idiotas præsertim literarum ignaros, qui picturarum ope, historias sacras, sibi imaginari, illarumq; intuitu has in memoriam sibi revocare possunt ac solent.

XXXIII.

Cujus gratia ὁμοιώματα, ὡς δείγματα, ἐκτυπώματα καὶ βίβλοι τῶν ἀρχαίων, à Basilio & Damasceno appellantur.

XXXIV.

Et huc facit etiam illud Lutheri in c. i. Micheæ: Adoratio si absit, potest imaginum, sicut literarum, usus esse, quæ admonent nos rerum, & res quasi representant.

XXXV.

Ornare verò imagine vel picturas potius Biblicas, probatione nulla

Nulla indiget. Utinam modò plures essent, qui ea in re aliquid sumtum facerent!

XXXVI.

Interim tamen nimios & non necessarios sumtus in cumu-
landis imaginibus, vitandos, inq; meliores usus collocandos esse
censemus.

XXXVII.

Et tantum de quæstione, quales imagines in templis habere
& tolerare liceat. Cui indissolubili nexu cohæret hæc altera:

XXXVIII.

Cur tales imagines, quas licitas modò vocavimus; habere & tolerare liceat. II. Quæstio.

XXXIX.

Hic jam causæ istius rei breviter, & ὡς ἐν τῷ πῶ, consignan- *Causæ ob quas*
dæ sunt, ut & amici & inimici intelligant, sententiam nostram *imagines hi-*
non infirmis niti præfidijs. *storicae tole-*

XL.

Prima verò causa est *Libertas Christiana* in rebus adiaphoris, *I. Causæ,*
ad quam sanctam tectamq; custodiendam plena Apostolicæ seve-
ritatis oratione nos cohortatur Paulus Gal. 5, v. 1.

*In libertate, inquit, qua CHRISTUS vos liberavit, state, & ne
rursus iugo servitutis implicemini.*

XLI.

Atqui imagines non Idololatricas esse res indifferentes vel
ex eo liquet, quod nullibi in scriptura, Novi præsertim Testa-
menti, prohibita.

XLII.

Unde rectè Beda: *Imagines in Ecclesia fieri nulla divina litera prohibuit.*

XLIII.

Res autem istiusmodi medias, quæ nec præcepta nec pro-
hibita sacris in literis, *habere pro rebus necessarijs*, id est, pro talibus,
quæ necessariò vel *retinenda*, ut contendunt Pontificij, vel *abolenda*,
ut volunt Carolstadiani: quid hoc aliud est, quàm Christianam li-
bertatem evertere, imò in ψυχотυραννίδα intolerabilem con-
vertere?

XLIV.

Ea enim, quæ DEUS libera esse voluit, isti καινοτομῶντες in
E neces-

necessaria transformant, & proinde, hoc ipso, sibi plus potentiae
& sapientiae arrogant, quam DEUS ipse,

XLV.

- II. *Causa* 2. Causa liberi imaginum usus, in nostris templis est, *vera ac
genuina interpretatio & sententia textus de imaginibus*, quem Adversarij
identidem, ut alterum Aiaceis clypeum, nobis obiectare consue-
verunt. Eôq; faciunt hi sequentes *quatuor ἀφορισμοὶ κερτικοὶ.*

XLVI.

- I. Lex de imaginibus faciendis, planè, ut præceptum de Sabba-
tho, quatenus Sabbathum, non est moralis, sed ceremonialis,
adeoq; tantum pertinet ad Judæos in V.T. quo per CHRISTUM
in N. T. abolito, & illa simul abolita expiravit, perinde o ut præ-
ceptum de Sabbatho. o Gal. 4, 9. & 10. Col. 2. 16. 17.

Sicut ἀκριβῶς καὶ διεξοδικῶς docet Lutherus :

Tom. 3. Ien. Germ. f. 43. & Tom. 4. f. 501. 502. 503.

XLIX.

Quò facit, quòd nec Matth. 5. 6. 7. ubi Christus totam le-
gem repetijt, & accuratissimè explicavit; nec etiam in e Synodo
Hierosolymitana (ubi cetera, quæ aliquandiu adhuc juxta præ-
scriptum legis Mosaicæ, observanda, singulari studio fuere ven-
tilata) ulla imaginum fiat mentio. e Act. 15.

XLIX.

2. Quia Judæi in Ægypto imagines colere & adorare viderant,
& (ut Philo & Athanasius loquuntur & testantur) naturâ erant
populus Φιλείδωλῶν : ipsis utiq; non modo τῇ εἰκονολατρείᾳ
interdictum fuit; sed etiam τῇ εἰκονοποιήσῃ; ne fortè ex hac illius
ἀφορμῇ arriperent; id quod Thaumasiander ILLE similibus ac-
commodatissimis, ab infantibus, quibus usus cultorum & alia
prohiberi solent, eleganter illustrat. Tom. 4. Ien. Germ. f. 502.

L.

3. Si ἀκριβοῦς λογεῖν licet; non omnes promiscuè imagines facere
& habere DOMINUS vetuit: sed illas maxime, quæ esse deberent
ἡμῶν id est, similitudo sc. DEI, Nämlich die man aufrecht / als
werens Gottes Bilder / inquit Lutherus loco jam allegato.

LI.

Sic enim DEUS ipse mentem suam alibi explicat, imprimis
verò

verò *Esaia 46, v. 5.* Et *ad Rom. 1.* accusantur gentes, quòd, contra hoc interdictum, gloriam immortalis DEI, in ejusmodi imagines impijssimè transmutarunt.

LII.

4. Aliàs imagines non ἀπλῶς damnavit DOMINUS: sed κατὰ συμπλοκῶν, i. e. respectu cultus & adorationis, uti *περὶ διορισμὸς* 4. ibi additus, luculenter ostendit, & adhuc luculentius istud *Leviti:* Non facies idola, nec sculptile, nec statuam erigetis vobis: sed nec lapidem figuratum ponetis vobis in terra vestra *לֹא תַעֲשֶׂה לָךְ פֶּסֶל וְסִלְבֵּת וְתַבַּעַת וְכָל חַבֵּל חָצָק וְכָל חַבֵּל חֲלָשָׁה* ad ADORANDUM sive ut ADORETIS. *Lev. 26.*

LIII.

Quòd si omnem & ποίησιν & χεῖρσιν imaginum ἀπλῶς καὶ αἰχέτως in universum prohibere voluisset DOMINUS: frustra utique illud *περὶ ἀθήκης μέγας*; de prohibitione εἰκονολατρείας, superaddidisset.

LIV.

Tertiam causam hoc argumento ἐκ τῆς ἡττοῦς comprehendimus: Si statuae & altaria p *Lege DOMINI* prohibita: post illam etiam prohibitionem in *V. olim Test.* extra rationem cultus fuere concessa; multo utiq; magis imagines jam in *N. T.* non prohibitas, extra cultus & venerationis rationem, habere licuerit. *III. Causa.*

Atqui verum est prius.

Ergo & posterius.

p *Lev. 26, v. 1,*

LV.

Assumpti veritas nititur exemplis:

Ios. 24, 26. 1. Sam. 7, 12. Ios. 22, 29.

LVI.

Quartò & ultimo accedit συγκαταψήφισμός præcipuorum ex *IV. Causa.* senatu Zwinglio-Calviniano procerum, qui & ipsi imagines pro rebus indifferentibus & in libertate Christiana positae habent.

Bucerus in *Enar. 1. cap. Epist. ad Rom.*

Petrus Martyr in *locis pag. 214.*

Beza passim in *Colloq. Mompelg. in Diss. de imaginibus, & alijs.*

LVII.

Nos ex his, quæ propalata & disputata sunt hæctenus, tandem
E 2
conclu-

concludimus, non omnes promiscuè imagines è templis tollendas, sed aliquas earum, vi & vigore libertatis Christianæ, salvâ religione, inibi ferendas esse. Coronis esto hæc Gregorij Magni sententia lib. 9. Epist. 9: Si quis imagines facere voluerit, minimè prohibe: adorare verò imagines omnibus modis evita: sed hoc sollicitè, fraternitas tua admoneat, ut ex visione rei gestæ ardorem compunctionis percipiant, & in adoratione solius omnipotentis Sanctæ Trinitatis humiliter prosternantur.

V. PROBLEMA.

Quid de sagarum factis factorumq, pœna statuendum?

LII.

Varia sunt incantatorum genera, qui in secundum Decalogi præceptum atrocissimè impingunt, de quibus videantur alij.

LIX.

Duo in hoc
problemate
quærentur.

Non postremum tamen inter eos locum sibi vendicant *saga* vel *veneficæ*, sic dictæ à potiori, quòd diaboli instinctu & ope, venena conficiant, quibus hominibus & jumentis noxam inferre satagunt.

LX.

De his in proposito problemate duo quærentur: Alterum est de ipsorum factis: alterum de factorum pœna.

LXI.

I. De factis
sagarum.

Facta earum, generali divisione duplicia sunt; Quædam fiunt, vel potius fieri videntur solùm κατὰ Φαντασίαν: Quædam verò fiunt κατ' ἀλήθειαν.

LXII.

I.

Κατὰ Φαντασίαν multa fieri ipsis videri, id testatur. cum historia illa Saulis (1. Sam. 28.) cum δοκιμὴ sæpius institui solita; dum profundo somno correptæ immoræ jacuere, & tamen postea, ex morte quasi, derепentè expergefactæ, se hîc vel illic fuisse, & admirabilia vidisse, audisse, fecisse affirmant, quæ tamen mera fuerunt somnia vel Φαντάσματα ἐν ὕπνῳ, à Diabolo ipsis objecta. August. lib. de Div. Dam. c. 3. 5. Item lib. de Spir. & anima. ca. 28.

VVierus lib. 3, de præstigijs demonum.

LXIII.

LXIII.

Et ad talem somnum maximè conducunt unguenta, quibus tempora illinere consueverunt.

LXIV.

Quæ fiunt κατ' ἀλήθειαν, partim fiunt ab ipsis sagis: partim sagarum vice & nomine à Diabolo, cui se manciparunt, & in obsequium tradiderunt.

II.

LXV.

Quæ ab ipsis fiunt, eorum partim naturales causæ dari possunt: partim non possunt.

I.

LXVI.

Dari possunt causæ, ut quando herbis vel alijs rebus venenatis hominibus & jumentis noxam inferunt, & quidem plerumq; instinctu diaboli, Phyci & μυροπτεχῶν exercitatissimi, qui res illas & alia φθορικά ipsis suggerit.

LXVII.

Sæpissimè autem nequeunt dari causæ, ut quando ejusmodi reculas ad hominum & jumentorum noxam & interitum apparant, & commiscent, quatum nulla vis & efficacia naturalis.

VVierus lib. 3. cap. 34. & seq.

LXVIII.

Ceterum loca & nomine sagarum ab ipso diabolo fiunt quamplurima, maximè verò omnis generis tempestates in aëre, quas diaboli, Dei permissu, excitant; idq; eo facilius, quia sunt ἐπὶ πνευματικὰ τῆς πονηρίας, ἐν τοῖς ἐπ' ἀρχαίοις, quibus potestas aëris, rerumque naturalium scientia & experientia exquisitissima.

1 Eph. cap. 6, 12. m cap. 2, 2.

LXIX.

Et talis haud dubiè fuit tempestas in stagno Genezareth orta, Matth. 8.

LXX.

Præsentiebat enim Christum in Gadarenorum regionem jam tendere, ut ipsum fortem armatum ex atrio suo expelleret.

LXXI.

Id ut præverteret: Christum cum discipulis, procelloso turbine subito excitato evertere conabatur.

E 3

LXXII.

LXXII.

Ea autem quæ sic à diabolo excitantur & peraguntur, à se excitari & peragi sagæ sibi imaginantur, fascinatæ à diabolo, cui miseris hominibus illudere perquam volupe est.

LXXIII.

Hæc non ἀνεῖβας : sed ἀνεργησῶς saltem de factis sagarum.

LXXIV.

II. De penis
duo.

De penis factorum earum hæc duo breviter & strictim notamus.

LXXV.

1. An pœna capitali afficiendæ. Esse autem afficiendas sacræ docent & confirmant literæ, tum α ποστεικτικῶς : tum γ ἀποδ-
γματικῶς, γ Exod. cap. 22, 18. γ 1. Sam. 28, 3.

LXXVI.

Imò etiam illos, qui ejusmodi cum hominibus rem habent, se ex terra exterminaturum minatur JEHOVAH. Lev. 20, 6.

LXXVII.

2. Cur vel quo respectu potissimum pœna capitali afficiendæ sint ; cum pleriq; omnia non ab ipsis : sed à diabolo fiant & designentur.

LXXVIII.

Hic tenendum, quòd mortis pœna, tum maximè eis infligi soleat ac debeat ; si quando ad illa cum Diabolo pacta insuper accesserint veneficia, quibus vel hominibus vel jumentis, vel segeti, &c. damnum ab ipsis vel diabolo datum.

LXXIX.

Tum pœnæ veneficij, id est, igni & rogo adjudicari solent.

LXXX.

Et quidem hoc maximè respectu, quod, licèt damni dati ipsemet non extiterint causa proxima efficaciter operans : pro causa tamen illius remota, meritò haberi possint ac debeant.

LXXXI.

Etsi enim ipsis deest facultas facinora istiusmodi patrandi, quorum causa, mortis supplicio adjudicantur : tamen nec voluntas nec voluptas talia perpetrandi ipsis deest.

LXXXII.

Usq; adeo ut illa à seipsis perpetrata esse, certò sibi persuadeant, taciteq; secum in sinu gaudeant.

LXXXIII.

LXXXIII.

Ad quam impietatem accedit, quod non exhorrescant in talibus facinoribus operam suam dicare Diabolo, hosti Divini Numinis juratissimo, & qati, ut is ipsis, ceu instrumentis, pro arbitrio, utatur.

LXXXIV.

Et hinc fit, quod propter horrendam istiusmodi impietatem, DEUS justo iudicio, Satanæ permittat, & indulgeat, ut istiusmodi facinora summè-noxia, Sagarum nomine ac vice, designet.

LXXXV.

Quemadmodum, propter Davidis superbiam, permisit Angelo ἐξολοθρεύειν, ut per exiguo temporis spaciolo 70. millia hominum, subito pestis contagio perderet. 2. Sam. 24.

LXXXVI.

Nolumus, tamen patrocinari ijs, qui in medicina illa modum excedunt.

LXXXVII.

Vel nimia precipitantia, dum promiscue quasvis absque prævia eaq; sufficiente & legitima causæ cognitione, earumque rerum, quæ ad illam spectant exploratione accurrationi, ad ignem rapiunt, vel supersticiosâ probatione, qualis est illa per aquam frigidam, quæ per Lotharium Imperatorem sublata legitur, hodieq; à Jureconsultis & Dicasterijs optime constitutis improbatur.

z in jure Longob. lib. 2. tit. 54.

LXXXVIII.

Sed meminerimus potius Diabolum esse Mendacem & homicidam ab initio, & proinde nulla in re majori studio occupari, quam ut suis mendacibus præstigijs vitæ & salutis hominum infidietur.

LXXXIX.

Concludimus igitur hujus ζητήματα & ἀγώνες in hisce Concilij Bracarensis jussu Regis Ariamiri seu Gundemiri Anno Domini 610: in Portugalia celebrati, verbis memoriâ dignis:

In hac miseriarum valle versutissimus insidiatur hostis, mille nocendi artibus instructus.

Nec non his, ex sermone acclamatorio Episcoporum ad Constantinum Imperatorem:

Desiderabile est Dæmoni, qui generi humano semper infestus est, separare

separare hominem à DEO, qui factus est ad imaginem DEI.
& multimodis deceptionibus fallere. Sic nihil est ei sic studiosum
atq; officiosum, quàm pietatem oppugnare, & Ecclesiastica pacis
statum perturbare. Cent. 7. Magdeb. f. 89.

VI. PROBLEMA.

An concessum sit homini Christiano jurare.

XC.

Distinctio ju-
ramentorum
in

Negantem hinc partem tenent strictèq; observant Anabapti-
stæ, qui omnia promiscuè juramenta in universum damnant &
aversantur, male intellecta isthac Christi sententiâ;
OMNINO non jurabitis. &c. Matth. 5.

XC I.

Nos distinguimus inter juramenta temeraria & seria.

XCII.

I. Temeraria.

Temeraria vocamus, quæ quis ex mera levitate, nulla urgen-
te causa gravi & necessitate, temerè & ultrò effutit.

XCIII.

Et talia sanè juramenta homini Christiano licere non mo-
dò negamus: sed etiam peccatis ἀναπολογήτοις, quæ contra se-
cundum Decalogi præceptum designantur, accensemus.

XCIV.

II. Gravia.

Seria autem juramenta sunt & dici possunt, quæ justis &
gravibus de causis, & sic postulante necessitate, præstantur &
maximè quidem ea, quæ officij ratione & autoritate imponun-
tur ab ijs, qui Magistratum gerunt, qui etiam exinde ὀρκωται Græ-
cis appellantur.

XCV.

Hæc verò juramenta licita esse & omninò necessaria, sine
Fundamenta omni hæsitacione affirmamus, his innixi Scripturæ fundamentis
pro juramen- planè ἀμετακινήτοις.
tis licitis.

XCVI.

Ac I quidem religiosissimo DEI mandato: Deut. 6. DOMINUM
DEUM tuum timebis, & illi soli servies, ac per nomen ipsius jurabis.

XCVII.

II. Exem-

II. Exemplis, ut : 1. **Ipsi**us DEI, *a* qui juravit per seipsum, *b* itemque per vitam & animam suam.

a Genes. 22. 16. Ierem. 22. 5.

b Num. 14. 21. Ierem. 51. 14. Amos. 6. 8.

XCIIX.

2. **CHRISTI**, qui tamen ἡ ἀνταλήθησα (Iob. 14.)

Iob. 5. 24. 25. 6. 8. 51. cap. 16. 23. Luc. 21. 32.

XCIX.

3. **Angeli DOMINI** jurantis per viventem in secula seculorum.

Apocal. cap. 10. 6.

C.

4. **Patriarcharum**, *c* Abrahami, *d* Isaaci, *e* Jacobi, *f* Iosephi, &c.

c Gen. 14. 22. *d* Gen. 26. 31. *e* Gen. 31. 54. *f* Gen. 42. 15. 16.

CI.

5. **Pauli Apostoli.**

Rom. 1. 9. cap. 9. 1. 1. Cor. 15. 31. 2. Cor. 1. 23. cap. 11. 31.

Gal. 1. 20. Phil. 1. 8. 1. Thes. 2. 5. 10. 2. Thess. 2. 1.

CII.

III **Rationibus**, quarum hæc duæ primariæ ac palmarie dici merentur. Altera fidei confirmatiõ. Sic enim de DEI juramento scribitur, Hebr. 6.

Qua in re DEUS, cum eximie (ὡς ἰσὸς τα ῥον) vellet heredibus promissionis ostendere, **FIRMITATEM** consilij sui (τὸ ἀμεστέτερον τῆς βελῆς αὐτοῦ) interposuit iusjurandum.

CIII.

Alter est, τὸ πείσῃς ἀντιλογίας πέρας; docente & dicente ibidem Apostolo vers. 16.

CIV.

Quæ cum ita sese habeant: inferimus quòd juramenta posterioris illius generis licita sint, quòdque nullo modo conscientiam lædant, si modò corde sincero præstentur, vel sanctè præstita sanctè quoque servantur.

CV.

Quò etiam referimus juramenta, quæ vi & scelere extorquentur, (modò servantis conscientiam non lædant.)

De juramento
vi extorto.

CVI.

E

Et si

Et si enim vis & actio illa injusta est: justa tamen est obligatio, & passio, propter hasce causas:

CVII.

1. Quia obligatio istiusmodi & voluntaria; conjuncta siquidem cum electione libera, qua minus malum præfertur majori.

CIIIX

2. Quia ij, qui talia juramenta violant, in vanum duxisse nomen DEI, adeoque conscientiam, quâ juramento obstricti tenentur, vulnerare rectè censentur.

CIX.

Ceterum quod dictum CHRISTI attinet, Matth. 5. cui Anabaptistæ errorem suum tanquam fundamento superstruunt: ad illud jam olim scitè & eruditè respondit Augustinus:

Dictum est, inquit, à DOMINO ne omnino juretis, ne scilicet jurando ad facilitatem jurandi veniatur; & ex facilitate, ad consuetudinem; atque ita ex consuetudine in perjurium decidatur, quod etiam Jacobus dicit: Ne in condemnationem incidatis.

Lib. de Mendacio cap. 15,

Et Gregorius in Matth: Non penitus jurare prohibuit: sed occasionem perjurij perfectius evitare docuit.

Ne vacaret hæc pagellula,
libuit has insigniores Lutheri de imaginibus sententias, ad quas in ipso theſeøn ſystemate digitum intendimus, huc, coronidis loco, ascribere.

Lutherus Tom. 3. Jen. Germ. fol. 38.

Ich wil erstlich von den Bildern reden / nach der weise deß Gesetzes Mose / darnach auff Evangelische weise. Vnd sage zu erst / das nach dem Gesetz Mose kein ander Bild verboten ist / **Denn Gottes Bilde / das man anbetet /**

tet / Ein Crucifix aber / oder sonst eins heiligen Bilde / ist nicht verboten zu haben. Hui nu ihr Bildstürmer / trotz vnd beweiset es anders.

Item fol. 42.

Nu begehren wir doch nicht mehr/denn das man vns/ ein Crucifix / oder ein Heiligen Bilde lasse / zum Ansehen / zum Zeugnis/ zum Gedächtnis / zum Zeichen/ wie desselbigen Keisers Bilde war/ Solte es vns nicht so viel ohne Sünde seyn / ein Crucifix oder Marienbilde zu haben / als es den Juden vnd Christo selbst war/ des Heiden vnd todten Keisers/des Teuffels Glieds/Bilde zu haben? Ja/ der Keiser hatte sein Bilde zu seinen Ehren auffgemünzt. Wir suchen aber keine ehr darinnen zu haben noch zu thun/vnd sollen doch so hoch verdampft seyn. Da Christus vber ein solchen Grewel vnd schendlichen Bilde vnverdampft bleibt

Item fol. 45.

Lieben Herrn/der Teuffel meinet nicht das Bildstürmen/er wil nur ein Loch dadurch brechen/das er Blut vergiesse/ vnd Mord anrichte in der Welt.

Tom. IV. Ien. Germ. fol. 501.

Zum andern/sage ich/das man die Bilder sol also abreißen vnd auffrotten/das man die Hertzen davon abreisse vnd abwende/ Denn was hindert mich ein Bild/ wenn mein Hertz nicht daran hanget / Denn aber hanget das Hertz nicht dran/ wenn ich nicht an die Bilder glaube / mich nicht darauff verlasse / vnd sie nicht sonderlich anruffe / als wolte ich mit den Bildern Gott eine grosse Ehr vnd dienst erzeigen/ wie bißher geschehen.

Item fol. 502.

Darumb den Juden/als ein groben tölpischen Volck/waren die Bilder allein verboten/daran sie Gott wolten eine Ehre thun/ Doch die Juden sind dennoch so nârrisch nicht/das sie die guten Gûlden vñ dicke Groschen/der sie viel haben / wegwürffen/ob gleich Marien oder S. Johannis Bilde darauff geschlagen ist/ So sie doch/wenn ihnen alle Bilder weren verboten/müßten auch diese meiden/Aber es ist lauter Narrenteidung.

Et ibidem.

So werden nu durch diesen Text/Du solt kein ander Götter neben Mir haben / allein die Göttschen Bilde verboten / dazu den Juden / vnd nicht vns/Deun dieses wird allein den Juden gesagt.

EX DECALOGO,
DECADIS PRIMÆ,

Problemata VII. IIX. IX. X.

RESPONDENTE
M. ERASMO ZOLNERO, RATIS-
bonensi.

Ad 3. Martij horis locoque consuetis, Anno 1610.

VII. PROBLEMA.

*An Sabbathum, in Novo Testamento rectè fuerit ab Apostolis
abrogatum.*

I.

Rænotamus hîc quod nomen Sabbathi non à
Græco σαββάζω, vel a σαββαίς, id est Bacchis
trahat originem, sicut a Plutarchus putat: neq;
etiam à nomine Hebræo שַׁבָּת id est, *septem*, eo
quòd sit dies hebdomados septimus, ut vult
Syponinus: sed à verbo שָׁבַת id est *quieverit*.

a Lib. 4. συμποσ.

II. Hinc שָׁבַת & שַׁבְּתוֹן est ἀνάπαυσις vel quies, sicut se-
ptuaginta alicubi interpretantur, in specie verò *dies quietis & ces-*
sationis à laboribus profanis.

III. Et talis quidem in Veteri olim Testamento erat Dies Se-
ptimana Septimus, quo DEUS, exacto opere Creationis ἐξ ἀρ-
πέρω, quievissè ἀνθρώπωντος θῶς dicitur, Gen. 2, 2.

IV. Suaq; hac quiete vel σαββατισμῷ diem septimum san-
ctificavit, id est, destinavit Sabbatho, vel diei festo, quo à labo-
ribus consuetis quiescendum, & contrà sacris vacandum exer-
citijs.

V. Ver-

I.
Nominis Ety-
mologia.

V. Verba Moſis loco jam allegato hæc ſunt:

Et requievit (שבת) DIE SEPTIMO ab omni opere quod fecerat:
Et benedixit DEUS DIEI SEPTIMO & SANCTIFICA-
VIT illum, quia in ipſo ceſſaverat (שבת) ab omni opere, quod
crearat DEUS, ut faceret.

VI. Eadem iſtius ſanctificationis Sabbathi cauſa reperitur,
eiq; fundamenti loco, ſubſternitur, in promulgatione tertij præ-
cepti, in Decalogo. Exod. 20, 11.

VII. Atq; inde factum, quod religioſa Sabbathi obſervatio etiam ante
tertij præcepti Decalogi promulgationem in Eccleſia Patriarcharum uſu fue-
rit recepta; quemadmodum vel ex c. 16. Exod. luculentiffimè apparet.

2. Obſervatio
ante Decalog.
promulgatio-
nem.

VIII. Ibi enim ternâ vicè memoriæ proditum legitur, quod
ex DEI iſtituto, Iſraelitis licuerit tantum ſex diebus mannam
colligere, die autem ſeptimo oportuerit eos feriari, idq; ideo,
quod dies ille Sabbathum Domini.

IX. Hanc verò tam antiquam & ab ipſo DEO tam ſanctè in-
ſtitutam & præceptam Sabbathi obſervationem, in Novo Teſta-
mento, abrogatam eſſe ſcimus.

X. Et quidem auſpicijs Apoſtolorum, mox poſt glorioſam
Chriſti à mortuis reſurrectionem, ſicuti Patres, & hos ſecuti ho-
die Theologi inde colligunt, quod Apoſtoli ſacros ſuos conven-
tus, non die Sabbathi, more Judæorum, celebrarunt: ſed, *ἐν μιᾷ
τῇ ἡμέρᾳ*, id eſt, prima Sabbathorum. Act. 20, 7. 1. Cor. 16, 2.

3. Abrogatio.

XI. Ceterum an abrogatio iſthæc Sabbathi probanda ſit, non immeritò
jam quaeritur.

Ejus ratio-
nes.

XII. Probandam autem eſſe illam nos demonſtrabimus
prolatis & explicatis rationibus, ad quas ea in re ſancti Chriſti
Apoſtoli haud dubiè reſpexere.

XIII. Prima eſt: quod particula illa præcepti tertij de Sab-
batho quatenus dies ſeptimus, pertinuerit ad involucra tantum Mo-
ſaica, quæ non ad moralia: ſed ad ceremonialia ſolum pertinuerè,
adeoq; Judæos ſaltem attigere: Luth. Tom. 3. len. Germ. f. 41. 43.
Tom. 4. Germ. f. 515. & ſeq.

2.

XIV. Hinc eſt, quod Sabbathum dicitur *ἡμετέρα*
συνεστῆς, videlicet ſpiritualis ab operibus carnis inquietæ, Eſa. 56, 2.
58. 13. Hebr. 4, 10. b Exod. 31. 13. & 20. 20.

XV: Hinc est, quòd Apostolus Sabbathum annumerat ijs, quæ sunt UMBRA rerum futurarum, quam, Luce Evangelij in Novo Testamento orta, disparere oportuit. Col. 2, 7.

2. **XVI.** Hinc est, quòd idem gentium Doctor τὰς ἡμετέρας refert inter σοιχεῖα ἀφ' ἑνὴς καὶ πλῆθος, ad quæ nos denuò converti non vult. Gal. 4, 9.

XVII. 2. Accedit insuper Libertas Christiana, in his, quæ sunt ἀδιὰφορα καὶ ἐν τῷ μέσῳ κείμενα. Cujusmodi quoque esse distinctionem dierum manifestò liquet ex Epist. ad Rom. 6, 14, 5.

8. **XIIX.** 3. Deniq; huc non parum facit gloriosissima Christi à mortuis resurrectio, qua totam umbrarum Leviticarum nubem plenè dispulit & dissipavit.

XIX. Placuit igitur Apostolis, in continuam hujus rei memoriam, ut πεμήμερον publicum, loco Sabbathi, sacris ritibus & exercitijs consecrare diem illum, quo Christus ex mortuis resurrexit.

XX. Is verò incidit in diem Solis, id est, in primum diem septimanæ, & ob id ipsum quoque dicitur ἡ μία σαββάτων, id est, interprete d Marco, πρώτη σαββάτης, ad imitationem Phriseos Hebrææ, qua τὴν αὐτὴν ἡμέραν, pro primo die usurpatur, Gen. 1, 5. & alibi passim. c Matth. 28, 1. d 6, 15, 9.

XXI. Eòdem pertinet, quòd dies illa dicta est. Κυριακὴ ἡμέρα, dies Dominica, eò quòd DOMINUS & Salvator noster JESUS CHRISTUS, die illa, resurrectione suâ gloriosissimâ, DOMINUS & Filius DEI evidenter & potenter declaratus fuerit, Act. 2, 36. Rom. 1, 14.

XXII. Atq; hæc est, brevis & umbratilis potissimarum causarum ἀποτύπωσις, mutationis Sabbathi, cujus præludium quasi quoddam fuit, quòd CHRISTUS sæpius primum Septimanæ diem Sabbatho proximum, quàm alium docendo insinuat, ut Luc. 8, 22. & alibi.

XXIII. His ἐκ τῆς πίστεως addi potest, quòd Sacrosancta Trinitas, singulari studio & consilio, diem illum in perpetuam beneficiorum suorum Cardinalium ἀνάμνησιν, solenniter consecrare voluerit.

XXIV. Et Pater quidem Opere Creationis, quod eo die ceptum.

XXV.

XXV. Filius verò Opere Redemptionis, quod die isto resurrectione sua absolvit.

XXVI. Spiritus deniq; Sanctus, opere Satisfactionis, ad quod, in discipulis CHRISTI peragendum, eodem die, ὁ Φθάλμος Φανῶς effusus fuit.

XXVII. Quæ omnia & singula, opponenda sunt partim Iudeis, partim Sabbatharijs, id est, Christianis, qui à Judæis seducti, æquè ut illi, contendunt: observationem ac durationem legis Mosaicæ, & sic Sabbathi quoq;, necessario oportere manere & esse æternam.

XXIX. Contra quos Megalander Lutherus peculiarem scripsit & edidit Epistolam, quæ habetur. Tom. 7. Ien. f. 31.

IIIX. PROBLEMA.

An & cur festa Sanctorum in Ecclesia celebrare liceat.

XXIX. Hinc duo scopuli sibi ex adverso oppositi prudenter nobis sunt declinandi, ita ut mediâ & regiâ viâ inter ὑπερβολῶν à dextra, & ἐλλειψῶν à sinistra recto & erecto gradu incedamus.

XXX. ὑπερβολῶν à dextra tenent Pontificij, sub ratione mandati & cultus sanctorum festa celebrari debere contendentes. 1. ὑπερβολῶν.

XXXI. Inde primum illud inter quinq; Ecclesiæ præcepta: *Statutos Ecclesiæ festos dies celebrato.*

XXXII. Et quàm operosam ac supersticiosam istius instituti defensionem suscipiat robustus & fortis ille armatus Romani Antichristi, Bellarminus notum est ex lib. 3. de cult. Sanct. c. 16.

XXXIII. Id verò omne eò tendit, ut hoc modo stabiliaret sanctorum invocatio, pro qua χερσὶν τε ποσὶν τε dimicat idem Romanæ bestię Adorator. Lib. 1. de Sanct. beat. c. 19.

XXXIV. Ἐλλειψῶν à sinistra occupant Zwinglio-Calviniani, qui quàm sanctè & religiosè hac de re sentiant, ex hoc utiq; Lamberti Danaei pronunciato satis liquet: 2. ἐλλειψῶν.

Nobis hodie eosdem dies observare nihil est necesse, quibus cum Ethnicis aut CHRISTUM natum vel passum negantibus res non est.

Lib. 2, Eth. Christ. f. 160, edit. A, 601.

XXXV.

3. τὸ μέσον.

XXXV. Nos inter utramq; ἀντιμαρτύρεσθαι regiā incedimus viā Augustanæ Confessionis filum, quasi Ariadneum, secuti, adeoque docentes & dicentes ἀποφασίζουσιν:

Festa sanctorum pro more & consuetudine cuiusq; Ecclesie vi libertatis Christiana, sine peccato servari & celebrari posse. f. Art. 15.

Per

1. ἀπὸ φασιν, finium falsorum.

XXXVI. Quo autem respectu celebrari illa possint, per ἀπὸ φασιν καὶ κατὰ φασιν sic exponimus clare & distinctè.

XXXVII. Reijcimus fines falsos, ut sunt 1. Superstitio, 2. Opinio necessitatis, cultus & meriti 3. Sanctorum invocatio.

&

2. κατὰ φασιν fin. verorum.

XXXVIII. Recipimus contrā, piæ antiquitatis exemplo fines veros & pios, cuiusmodi sunt potissimum hi, quos hîc tanquam in tabella consignatos exhibemus, ex Articulo XXI, Augustanæ Confessionis.

XXXIX. Primus eorum est, gratiarum actio, ad DEUM, quòd Evangelium ejusq; Doctores dederit, & adhuc det suæ Ecclesie, conjuncta cum precatione, pro ministerio verbi deinceps quoq; purè & integrè conservando.

XL. Atq; huc pertinet formula illa gratiarum actionis, vel ut vulgo dici solet Collecta, in Ecclesijs, ubi facta sanctorum celebrantur, eodem die quo celebrantur, recitari solita. Cujus initium tale:

Wir danken dir O EKK Gott himlischer Vater von grund unsers Herten / das du uns dein heiliges Evangelium gegeben / &c.

in Agend. Eccles. Sax.

2.

XLI. Secundus est fidei confirmatio, quæ dependet ac provenit ex assiduâ & attentâ consideratione zeli & constantiæ sanctorum incredibili, qua spem suam vitæ æternæ toti mundo testatissimi reddiderunt.

3.

XLII. Tertius est, virtutum illorum imitatio, ad quam graviter nos cohortatur Apostolus: Hebr. 13.

Memores, inquit, estote eorum, qui præsunt vobis, qui locuti sunt vobis sermonem Dei: quorum imitamini fidem (ἀνακολουθεῖτε τῇ πίστει) considerantes qui fuerit exitus conservationis illorum.

Et hæc sufficiant etiam de hoc problemate.

IX. PRO.

IX. PROBLEMA.

An usitata Evangelicorum Dominicalium

Pericopæ retineri expediat?

XLIII. Improbant morem hunc non pauci ex Calvini grege, secuti sui hujus Magistri auctoritatem, qui morem illum ultro *Calviniani improbant.* rejicere & exautorare non dubitat.

in 2. defens. contra VVestph. pag. 913. Col. 1. edit. Genu. An. 97.

XLIV. Cui suffragatur praxis in multis hodiè Ecclesiis fermento Zwinglio-Calviniano infectis.

XLV. Rectè autem consuetudinem illam in nostris Ecclesiis *Nos approba-* retineri & retinendam esse, sequentes VII. rationes abundè do- *mus propter* cent & confirmant. *VII. Rationes;*

XLVI. *Prima est Christiana libertas*, quâ etiam hoc in negotio liberè utendum juxta præceptum Apostoli Gal. 5, 1. *1.*

XLVII. *II. Augustanæ Confessionis auctoritas*, cujus quæ sit de rebus ejusmodi sententia, ex his ejusdem verbis datur intelligi: *2.*

De ritibus Ecclesiasticis docent, quod ritus illi servandi, qui sine peccato servari possunt, & prosunt ad tranquillitatem & bonum ordinem in Ecclesia, sicut ceteræ seriæ, festa & SIMILIA, Art. 15.

XLVIII. *III. Consuetudinis illius antiquitas.* Referunt vulgò illam Evangeliorum & Epistolarum Dominicalium distributionem ad Flaccum Alcuinum, Abbatem Turonensem & venerabilis Bedæ quondam Auditorem, Caroli Magni Præceptorem, & Paulum Aquilegiensem Diaconum, qui floruerunt circa annum Christi 800. *3.*

XLIX. Et congestisse quidem illas lectiones Dominicales & digessisse in ordinem facile largimur: eos autem primos illius ordinis & instituti autores extitisse largiri non possumus.

L. Ex sermonibus enim Augustini de tempore, itemq; ex Epistola 118. ad Ianuarium, rectè colligi potest: lumina Ecclesiæ clarissima, Divum Hieronymum & Augustinum, harum lectionum Evangelicarum primos ἐξάρχοντες extitisse, quinto à nativitate Christi seculo. Imò testatur B. Hieronymus, in Apologia contra vigilantium jam ante sua tempora textus illos Evangelicos & Epistolares in Ecclesia Græca prælegi fuisse solitos: se verò istum morem in La-

cinas etiam Ecclesias introduxisse, hortatore Damaso, Episcopo Romano & approbante deinceps Anastasio.

L I. Et haud dubiè quidem, imitatione unici illius Capitis Ecclesiae Christi, qui prima sua concione, quam e Nazarethæ habebat, non integrum Esaiam, sibi enarrandum proposuit, vel primos capitis primi versiculos: sed certam duntaxat pericopen ex Esaiæ c. 60. quæ suo proposito tum videbatur accommodatissima.

e Luc. 4.

Videantur ista de re plura in Orat. Ambros. Tom. 3. In Chrysest. Tom. 2. & 3. in Durando in Proœm. lib. 1. Rational. Divin.

L II. In fumos igitur abit Calumnia Sacramentariorum, qui consuetudinem illam inventum & commentum Papisticum vocare solent, cum constet, illam longè antea cepisse, quàm Papatus invaluerit.

4. L III. 4. Ordinis concinnitas, quàm seriò commendat Apostolus 1. Corinth. 14. jubens ut omnia in Ecclesia fiant.

εὐχρημόνως καὶ κατὰ τάξιν.

L IV. Quæ verò concinnior εὐταξία monstrari poterit, quàm in Evangelij Dominicalibus, quæ sapienti consilio, secundum distincta anni tempora, ita distributa sunt, ut omnes & singuli Religionis Christianæ articuli perquam ευκαίρως annuatim inde proponi & explicari possint.

5. L V. V. Repetitionum istiusmodi utilitas, de qua Apostolorum Coryphæus Phil. 3.

Eadem scribere vobis ἐμοὶ ὥς ἀκνηρὸν, ὑμῖν δὲ ἀσφαλές, id est, firma & explorata certitudo. Undè cautio scripta & sigillo corroborata dicitur ἀσφάλεια.

6. L VI. VI. Auditorum ruditas; quæ requirit εὐμόνον τὰ αὐτὰ λέγειν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τῶν αὐτῶν, ut Socratica habet sententia.

L VII. Quò etiam collimat istud Epicteti:

εἰδέναι χρὴ, ὅτι ἑράδιον δόγμα πρὸς γίνεσθαι ἀνθρώπῳ, εἰ μὴ καὶ ἐκάστῳ ἡμέραν τὰ αὐτὰ καὶ λέγῃ τις καὶ αἰκῇ, καὶ αἰμὰ χρωτὸς πρὸς τὸν βίον.

Nec non exempla f CHRISTI, g Salomonis, h Petri, &c.

f Luc. 24. 27. 44. ubi eandem concionem eodem de argumento bis repetit. g Prov. 22. Ut sit in Domino fiducia tua, inde & ostendi eam

di eam

di eam tibi hodie. Ecce descripsi eam tibi tripliciter in cogitationibus & scientia, ut ostenderem tibi firmitatem & eloquia veritatis, respondere ex his illis, qui miserunt me.

h 2. Pet. 1, 12. Quapropter haud negligam vos semper commonefacere de his, tametsi sciatis, & confirmari sitis in presenti veritate.

LII X. VII. Simpliciorum infirmitas, qui non offendendi temere & turbandi quasi haecenus non fuerint rectè instituti, vel quasi delectemur frivola φιλονεικία. Quod utrumq; serio improbat & prohibetur. Matth. 18, 6. 1. Cor. 4, 1. 15. 1. Cor. 8, 9. 10. & seq. 1. Cor. 11, 16.

LIX. Atq; hæ sunt rationes potissimæ eæq; satis prægnantes, ob quas in Sacramentariorum gratiam, ordinem & consuetudinem illam tam antiquam, utilem & necessariam retinemus, & retinebimus deinceps, ne impingamus in illud Regis sapientissimi:

Prov. 22, & 23, 10. Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt Patres tui,

PROBLEMA. X.

An necessaria sit legitima vocatio ad docendi ministerium, quæq; istius προκείμενα vel requisita.

LX. Vocatio legitima totius muneris Ecclesiastici fundamentum est, & proinde summè necessaria:

Nemo sibi ipsi sumit (λαμβάνει) honorem, sed qui vocatur à DEO, quemadmodum & Aaron. Hebr. 5.

LXI. Necessaria verò est iusta & legitima vocatio, 1. Propter DEUM. 2. Propter Ministros. 3. Propter eorum auditores.

LXII. I. Ac Propter DEUM quidem, quia 1. DEUS non est autor Confusionis: sed ut in dogmaticis ὁρθοδοξίαν: ita in pragmaticis εὐταξίαν postulat & requirit. 1. Cor. 14, 33. 40.

LXIII. 2. Quia non vult esse efficax, nisi per eos Verbi ministros, qui legitimè missi & vocati sunt, juxta illud Apostoli apositâ Gradatione figuratum: Quomodo invocabunt eum, in quem non crediderunt? Quomodo autem credent ei, de quo non audierunt? Quomodo autem audient absq; prædicante? Quomodo autem prædicabunt, nisi (NB) missi fuerint? Rom. 10.

LXIV. Eodem collimat istud Jeremiæ, quò docet & testatur J E H O V A, Pseudo Prophetas ideo prophetare mendaciter, quòd non miserit eos, & ob istud ipsum eos audiendos esse vetat: *Nolite audire verba Prophetarum dicentium vobis. Non servietis Regi Babylonis, quia mendacium ipsi loquentur vobis, (NB) Quia non misit eos dicit DOMINUS. c. 27.*

2. Propter ministros verbi,

LXV. II. Propter ministros verbi necessaria est legitima vocatio, ut certi sint, promissiones de efficacia ministerij ad se quoque pertinere, ac D E U M proinde & ipsis adfuturum, adeoque *μακαριον οφειλινανως* largiturum esse.

LXVI. Quò fit, ut majori cum animi alacritate & *παρρησια* officio fungi possint suo.

3. Propter Auditores,

LXVII. III. Propter Auditores, ut & ministros Ecclesiæ, & eorum doctrinam in majori habeant precio, deque efficaciam ministerij eorum minùs dubitent; certi nimirum, illos non proprio ausu: sed singulari D E I consilio sibi missos & præfectos esse.

LXVIII. Atque hæc causa est, quòd tum Prophetæ tum Apostoli passim in concionum & scriptorum suorum exordiis vocationis suæ privilegia tantoperè urgeant & inculcent.

LXIX. Plura qui de necessitate legitimæ vocationis scire avert, legat scriptum Lutheri insigne & grave:

Von den Schleichern vnd Winckelpredigern/ quod hæc *ἡδυνήσθη* seriâ & severâ tandem concludit:

Darumb sey gewarnet vnd vermahnnet Geistlich Ampt/ sey gewarnet vnd vermahnnet weltlich Ampt / sey gewarnet alles was Christen vnd Unterthanen sein sol/das man sich für ihnen hute / vnd höret sie nicht/ oder wer sie leidet vnd höret/der wisse/das er den leidigen Teuffel leibhaftig selbst höret / nicht anders / denn wie er auß einem besessenen Menschen redet. Ich habe das meine gethan/vnd vber den 82. Psalm auch davon gesagt / Ich bin entschuldigt. Eine seglichen Blut/der nicht folgt gutem trewen raht/sey auff seinem Kopff.

Tom. V. len. f. 491.

LXX.

LXX. Ceterum omnis legitima vocatio à DEO est, Domi-
no ac Patrono Ecclesiæ suæ summo & unico, & penes quem jus
vocandi & mittendi ministros Ecclesiæ propriè & unicè residet.

II.

Omnis legiti-
ma vocatio est
θεόπρωτος.

Psal. 68, 12. Ier. 23, 20, 27, 14, 15. Joel. 2, 23.

Matth. 9, v. ult. Eph. 4, 8. II. Act. 13, 24. c. 20, 28.

LXXI. Istud verò jus suum DEUS exercet vel αμέσως per sei-
psum modo extraordinario, vel έμμέσως per aliorum ministerium, modo
ordinario. Ohne Menschen: durch Menschen.

LXXII. Atq; inde nata est distinctio inter vocationem Im-
mediatam vel extraordinariam, & mediatam vel ordinariam.

LXXIII. Illa quòd sit divina, impium foret dubitare; hæc an-
ta lis sit, sub dubitationis aleam vocari potest.

III.

Quod vocatio
Mediata sit
Divina.

LXXIV. Sed quòd mediata quoq; Vocatio verè sit Divina,
id cum Apostoli pronunciatum: cum exempla Timothei & Presbyterorum
Ecclesiæ Ephesinæ, liquidò docent & confirmant.

LXXV. Pronunciatam Apostoli extat ad Eph. 4, II. ubi disertè
affirmat, quòd DOMINUS etiam Doctores & Pastores (qui non
immediatè vocantur ut Apostoli, sed mediatè) suæ det Ecclesiæ.

LXXVI. De k Timotheo constat, quòd per Paulum & Presbyte-
rium fuerit vocatus & ordinatus ad docendi ministerium: in po-
steriori tamen ad Corinth c. 5. cui Timotheus quoq; subscripsit, Gen-
tilium Apostolus, de se & Timotheo conjunctim edisserit:

DEUS dedit in NOBIS ministerium reconciliationis, & posuit in
NOBIS Verbum reconciliationis. Nomine igitur CHRISTI
legatione fungimur.

k 1 Tim. 4, 14. 2. Tim. 1, 6.

LXXVII. De Presbyteris Ephesinæ Ecclesiæ pariter liquet, quòd
docendi munus ipsis commendatum fuerit à l Timotheo vi &
vigore mandati Paulini: eostamen idem Apostolus in oratione
sua valedictoriâ hunc in modum alloqui non dubitat:

SPIRITUS SANCTUS posuit vos Episcopos. &c. Act. 20.

l 2. Tim. 2, 2.

LXXVIII. Ad vocationem autem mediatam DEUS utitur a-
liorum ministerio, uti modò annotatum: sed non Angelorum
ministerio in cœlis, sed Ecclesiæ suæ in his terris; sicut rectè col-
ligitur, ex Actis cap. 6, 3, c. 14, 23.

IV.

Vocatio Medi-
ata fit per Mi-
nisterium Eco-

LXXIX. clesiæ in qua
tres Ordines.

LXXIX. Hæc enim est Sponsa CHRISTI electa, in cui claves regni cœlorum commendavit, n simulq; tam ministros, quam ministerium verbi passione & morte sua partum ipsi tribuit & concessit. m Matth. 18, 18. n Eph. 4, 12. 1. Cor. 3, 21.

LXXX. Corpus autem Ecclesiæ tribus distinctis ἱεραρχίας vel ordinibus constat; quorum primus ordo Ecclesiasticus sive presbyterium: Secundus ordo Politicus sive Magistratus: Tertius ordo Oeconomicus sive populus.

LXXXI. Ad hos ordines singulos & universos, tanquam unus & ejusdem Corporis Mystici membra sociis & indivisa, conjunctim negotium vocationis spectat.

1. Ecclesiasticus.

LXXXII. Et de ordine Ecclesiastico quidem nota sunt Scripturæ testimonia. Act. 14, 23. 1. Tim. 4, 14. 2. Tim. 2, 2. Tit. 1, 5.

2. Politicus.

LXXXIII. Magistratum Politicum quod attinet, diffiteri sanè nec possumus nec volumus tempore Apostolorum, & in primitiva olim Ecclesia aliquot seculis suffragia illius non fuisse requisita, siquidem is, tum adhuc Ethnicus, adeoq; non nutritius & defensor, sed hostis & persecutor Ecclesiæ; quales etiam sub initium repurgatæ doctrinæ, Lutheri tempore, complures Magistratus fuisse liquet. Quo rerum statu, Lutherus etiam sapienter suavit, ut, neglecto Magistratu, Pastores orthodoxi ab Ecclesia vocentur,

LXXXIV. Hoc autem tempore ad pios & Christianos Principes & Magistratus curam Ministerij probè constituendi duplici nomine spectare ἀναμφοδόξως καὶ ἀναμφοβόλως asseveramus.

LXXXV. Primum generali ratione quia sunt Christiani & membra Ecclesiæ, ac quidem maximè præcipua.

LXXXVI. Deinde speciali modo quia sunt & esse debent custodes utriusq; tabulæ Decalogi, 1. Tim. 6, 2, 2.

LXXXVII. Quò pertinent tum Mandata DEI, tum Exempla.

LXXXVIII. Mandata à DEO promulgata extant Deut. 17, 19. Jos. 1, 8. Es. 49, 23.

LXXXIX. Exempla obvia sunt tum in Scriptura, tum in Historia Ecclesiastica.

XC. E Scriptura huc facit i quòd David Cantorum ordinem instituit, quòd item Levitas in singulis urbibus cis & ultra Jordannem disposuit. i 2. Paral. cap. 25, & 26.

XCI.

XC I. 2. Quòd *Salomon* seditiosum Pontificem *Abiatharum* Sacerdotio exuit, eiq; *Zadukum* substituit, &c. 1. Reg. 2, 26. 36.

XC II. In *Historia Ecclesiastica* præ ceteris insigne est exemplum *Theodosij Imperatoris*, qui *Gregorium Nazianzenum* Patribus secundæ Synodi œcumenicæ, Ecclesiæ Constantinopolitanæ Episcopum postulavit, *Sozom. lib. 7. 6. 7.*

XC III. Et huc quoque referri debet *Ius Patronatus*, autoritate *Piorum Imperatorum*, approbatum & relictum ijs, qui etiam ante primatum & dominatum *Romani Antichristi*, præcipuam annuorum reddituum partem ad sustentationem ministerij pio affectu legârunt.

Authent. de sacros. Episc. cap. 18. & in Novell. 57. c. 2.

XC IV. Et quanquam ad jus illud postea in Papatu abusus accessit: usum tamen ejus legitimum *Lutherus* nostro tempore maximè approbavit, sicut videre licet.

In 1. parte Libri contra cœlestes Prophetas Tom. 3. Ien. Germ. & Tom. 4. in libello cujus Τίτλος Φη:

Unterricht an die Visitatoren im Churfürstenthumb Sachsen.

XC V. Ordinem denique *Oeconomicum* vel populum quod at-
tinet, eidem quoque suas deberi in hoc negotio partes, ex his
Scripturæ locis patet:

3. *Oeconomicus.*

Act. 1, 15. Act. 6, 2. 5. 6. Act. 14, 23.

XC VI. Sacrilegium igitur committunt. 1. *Papa*. 2. *Magistratus tyrannicus*. 3. *Anabaptistæ*, & his similes in quibusdam urbibus Ecclesiarum præfecti vel *Diaconi*, quando extra ullum necessitatis casum, jus vocandi Ministros, exclusis ordinibus ceteris, ad se solos rapiunt, sibi que in solidum vendicant, unde nullo non tempore passim cruenta certamina orta sunt, hodieq; oriri solent sæpissimè.

XC VII. At enim verò sicut *DEUS* aliàs omnia vult *εὐχρη-
μόνως καὶ κατὰ τὰ ἔν* in Ecclesia fieri: ita etiam in hoc negotio singularem *εὐταξίαν* observari convenit.

V.
*Quæ cujusque
ordinis partis.*

XC IIX. Quæ ne turbetur, consultum visum est Ecclesiæ cuivis ordini suas certas partes ipsique maximè convenientes assignare.

XC IX.

XCIX. Et quanquam ex historia Ecclesiastica liquet: partes illas sæpius invicem permutatas fuisse; si tamen exempla in Actis Apostolicis, si canones in jure Canonico, si constitutionem Ecclesiasticam harum regionum, si praxin deniq; usitatam attenderimus: talis utique illarum partium distributio institui debet ac potest, ita ut ordini Ecclesiastico *judicium*, Politico *arbitrium*; Populo *suffragium* concedatur.

C. Referantur huc, ἐπὶ τοῖς γράμμασι loco, canones sequentes ex 1. parte Decreti Grat.

Distinct. 24. cap. 2.

Nullus ordinetur Clericus nisi probatus fuerit, vel Episcoporum examine, vel populi testimonio.

Distinct. 63. cap. 26.

Cleri, plebis & ordinis consensus & desiderium requiratur.

& cap. 27.

Vota civium testimonia populorum, honoratorum arbitrium, electio Clericorum in ordinationibus Sacerdotum expectantur.

CI. Imprimis verò studij Theologici & Ministerij Candidatis summe commendamus lectionem Constitutionis Ecclesiasticæ Electoris Saxoniz, &c. sub titulo:

Vom Beruff vnd annemung der Kirchendiener / Vnd wie alle Pfarrer / Predicanten / Diaconat vnd Subdiaconat bestellet werden sollen.

fol. 86

Item sub titulo:

Gemeine Form vnd weis / auff welche ein newer Kirchendiener ordinet / vnd durch den Superintenden / seiner ihm verordneten Kirchen commendirt vnd investirt werden sol.

fol. 100. edit. Lips. anno 80.

CII. Nos processum Ordinariæ vocationis unâ atque alterâ lineolâ tanquam in tabellula designaturi breviter & ordinè subiungemus ea, quibus velut membris integra illius σωμα τοῦ σώματος continetur & absolvitur.

CIII.

CIII. Pertinet igitur ad Systema Ordinariæ Vocationis;

1. Ut locus ministerij legitimè vacet.
2. Ut Patronus præmissis publicis Ecclesiæ precibus, de persona locum vacantem surroganda, cogitet.
3. Ut illam Antistiti, cui inspectio Ecclesiæ & Cathedræ illius loci commendata, vel Consistorio nominet, petens, ut eam præsentet Ecclesiæ, facta potestate habendi concionem *δοκιμαστικῶν*.
4. Ut in præsentia Antistitis Patroni, & populi, Concio *δοκιμαστικῇ* habeatur.
5. Ut suffragia populi, post concionem, audiantur, & num vel in persona quoad vitam, vel quoad pronunciationem habeant, quod jure desiderari possit.
6. Ut, suffragijs collectis, Ecclesiæ nomine, exarentur à Patrono *literæ vocationis*.
7. Ut, si persona nominata has acceptarit, præsentetur (literis præsentationis) Consistorio vel Presbyterio ad Examen, Ordinationem & Confirmationem.
8. Ut examinetur à Consistorio vel Presbyterio.
9. Ut, si in examine steterit, ad ministerium ordinetur.
10. Ut à Consistorio (per literas confirmationis & testimonium Ordinationis) confirmetur.
- II. Ut, per usitatum Investituræ ritum, ab Ordinario Antistite, ministerio Ecclesiæ suæ publicè destinetur.

Ad Dn. Respondentem, amic-
cum & commensalem charissimum.

Est mihi jucundum documenta videre laborum
Pubis & ingenij fructus non turpiter hirtos:
Dum Sophiæ in stadio hic currit; dumq; æstuat ille
Per Grajūm tempe, Latij & sacraria prisci
Ire, sit ut quænam possit cognoscere virtus.
Legibus insudans alius se præparat, ut fors

Per cuneos volitet, lambat putealq₃ Libonis,
Aspiciatq₃ duces, aulasq₃ & limina regum,
Flectat & ad libitum, nummorum accensus amore,
Cerea jura. Alius morborum examine gaudet,
Luci ut semineces discat donare, moramq₃
Ferre simul Lachesi fatalia stamina nenti,
Ac genero Cereris posticam ostendere sannam.
Nec satis hoc; Sacris alter se devovet, ardens
Nosse Deum, quis sit, quaq₃ & ratione colendus.

Sub duce quisq₃ suo dum sic desudat, honori
Ritè sibi ducens, seris stipendia canis
Quærere; ut immensum miro mihi pectus amore
Exilit! ut stimulos currenti subdere fas sit!
Et gnavum laudare, Deumq₃ in vota vocare!
Vt crescat laribus pro tempore quisq₃ paternis
Subsidio, multis, sibi, cognatis & amicis,

Egregias igitur laudes, tuaquè optima facta
Zolnere haud equidem, nec te memorande silebo;
Tu namq₃ in studijs primâ ex ætate fuisti
Divinis, nunquam spe prolectatus inani;
Nunc quoq₃ cum cepit tibi maturescere fructus
In vulgus prodire libet, libet exerere artis
Quodcunq₃ est documentum, sacro percitus æstro
Quando arcana Dei sacri & mysteria verbi
Non rimanda tibi, potius miranda putasti.
Pergè modò, en dextram tibi porrexisse patroni
Certant, æternæ donabere fraudis honore.

Henricus von Winsen /
Hamburg. Saxo.

EX DECALOGO,
DECADIS SECUNDÆ,
Problemata I, II, III.

RESPONDENTE
JOHANNES VVITHENIO, VVEST-
phalo-Tremoniano,

Ad X. Martij horis locoque consuetis, Anno 1610.

I. PROBLEMA.

*An Magistratus sit bona Dei ordinatio, in qua
homo Christianus, illa sua conscientia, ver-
sari, Deoque placere possit.*

I.

I à Veteribus illis hæreticis Montanistis, Manichæis,
Pepusianis, &c. paululum abierimus: *duo* hodie homi-
num genera occurrunt, qui in Magistratum insurgunt
& tumultuantur.

II. Vnum est Libertinorum & Anabaptistarum; alterum Clericorum &
eorum hodiè potissimum, quos à Loiola *Loiolitas* rectissime de-
nominaveris, perinde ut Johannes Nicolaitas à Nicolao. Apoc. 2.
v. 15.

2. Hostium
Magistratus
agmina.

Libertini & Anabaptistæ non tantum τῷ λόγῳ & chartis propa-
garunt: sed τῷ ἔργῳ & lacertis etiam furorem illum suum contra
Magistratum propugnarunt.

1.

IV. Sicut testantur tragediæ in Germania seculo proximè
elapso, Anno Domini 1525. & 1535 à plebe rustica excitatæ.

Luth. Tom. II. Ienens. à fol. 105. usq; ad f. 156. & Tom. VI à fol. 315.
usq; ad f. 318.

Quid Clerici olim & Iesuitæ hodiè de Magistratu civili sentiant,
ex ipsis ipsorum apophthegmatis satis abundè æstimare licet.

2.

XIII. Esi enim ordo Politicus a Petro (g) appellatur *κτίσις αὐτοκρατορική*, tum quod ad conservationem societatis humane introductus, tum quod initio non ita directè & *αὐτοεργώπως*, sicut reliqui duo ordines, mox a Mundo condito: sed postea, hominum cura & industriâ, a D E O constitutus; tum quod Magistratus nunquam & nusquam immediatè per D E V M: sed perpetuò per homines à D E O administratus; tumq; Luthero teste, Tom. 11. Ien. Germ. f. 324, utitur humanis *κτίσμασι*, id est, legibus sancitis & institutis; divina tamen auctoritate ordinatus & huc usque conservatus fuit.

g 1. Petr. 2. 13.

XIV. Hinc est, quod h CHRISTUS ait: Pilato (Gentili Magistrati tui) DE SUPER traditam esse potestatem, & quod i Paulus scribit:

Non est potestas NISI à DEO. QVÆ verò sunt Potestates à DEO ordinate sunt.

h Iohan. 19. 11.

i Rom. 13. 1.

XV Privilegia, quibus Scriptura Magistratum donat, plura proferri possent: sed sufficiant hæc primaria maximeq; præcipua.

II. Privilegijs.

XVI. Primum est, quod subditi tenentur pro Magistratu suas interponere *ἐντεύξεις*.

1.

1. Timoth. 2, 2.

XVII. Secundum, quod iisdem injungitur, ut Magistratui quoque suo sint subiecti, eiq; obedientiam præstent debitam.

2.

Rom. 12, 3. 1. Pet. 2, 13. Tit. 3, 1.

XVIII. Tertium, quod illi quoq; tenentur reddere vectigal, tributum, timorem, honorem.

3.

Rom. 12, 7.

Mat. 5. 22, 21.

XIX. Quartum, quod subditis rebellibus & immorigeris poenæ multò atrocissimæ denunciantur.

4.

Exod. 22, 28.

Proverb. 24, 21.

Syr. 7, 7, 8.

Rom. 13, 2 4.

XX. Quintum, quod ipse JEHOVA dicitur in judicijs Magistratui adesse, summoq; loco præsidere.

5.

2. Paralip. 19, 6. Proverb. 8, 14. 15. 16.

XXI. Ex quibus omnibus & singulis nos contra Magistratus Hostes & Theristas *ἀναντιβλήτως* concludimus: Magistratum esse bonam Dei ordinationem, in qua homo Christianus illæsa conscientia versari DEOq; placere possit.

XXII. Quòd si ἀταξίας nōnnūquam in Imperijs exoriantur: illæ utiq; non DEO Magistratus Autori, nec huic ipsius ordinationi: sed partim Magistratus ἀκνηδία; partim subditorum μοχ-
θγία: partim Satanæ Archecaci, omnisq; ordinis Divini hostis ju-
ratissimi πονηρία adscribenda sunt.

XXIII. Plura quibus de hoc themate legere lubido est: con-
sulant Lutherum.

Tom. II. f. 172. in tractatu eruditissimo de Magistratu Politico.

Tom. VI. f. 135. in Exegesi Psalmi CI.

II. PROBLEMA.

*An Imperator Romanus subiectus sit & esse de-
beat Romano Pontifici?*

XXIV. Agentem hujus Problematis partem Romanus Ponti-
fex ejusque Adulatores defensitant: Negantem verò tenent &
tuentur, qui ex Babylone Romana egressi certò sciunt: Pontifi-
cem Romanum, nihil aliud quàm verum merumq; Antichri-
stum esse.

XXV. Et sanè quanta quàmq; cruenta olim de hoc themate
inter Gibellinos & Guelphos, id est, inter Cæsarum & Pontifi-
cum Romanorum affeclas dissidia & bella orta fuerint, ex histo-
riarum monumentis notius est, proh dolor, quàm expedit.

XXVI. Nos saltem in præsentia utrasque acies ex adverso su-
bi invicem opponemus, & quid Papani pro sua causa, & quid con-
trà Antipapani vel Cæsariani pro sua proferant asserantq;, breviter
proponemus.

XXVII. Papanos igitur ut priori in ordine collocemus; dispi-
ciamus agite, primò sententiæ ipsorum τὸ ὄν, & deinde τὸ διόν,
id est, Rationes, quibus sententiam suam suffulcire conantur.

XXVIII. Τὸ ὄν, id est, quòd Papæ Romanum Imperatorem si-
bi subjiciant, id tum Papa in jure suo Canonico, tum ejus Assentatores
suis in scriptis luculentissimè testantur.

XXIX. E jure Canonico huc pertinet integra distinctio 96, ex pri-
ma parte Decreti Gratiani, imprimis verò Q. 7. & 14.

XXX. Nos, βραχυτηὶ Φιλίας χάριν, lectorem eò remitti-
mus, aliquos saltem eodem ex hoc flosculos decerpuri.

Lib.

Lib. 1. Decretal. Gregor. Tit. 33, cap. 6. cujus
hic titulus :

*Imperium non præest sacerdotio, sed subest, & ei obedire tenetur, vel
sic : Episcopus non debet subesse principibus, sed præesse. h. d. &
est multum allegabile.*

**Idem Inno. entius III. Illustrissimo Constantinopo-
litano Imperatori.**

*Potuisses autem prærogativam Sacerdotij, ex eo potius intelligere,
quod dictum est, non à quolibet, sed à Deo : non Regi sed Sacer-
doti : non de regia stirpe : sed de Sacerdotali prosapia descenden-
ti, de Sacerdotibus videlicet, qui erant in Anathoth. Ecce con-
stitui te super gentes & Regna, ut evellas & dissipēs,
& aedifices & plantes.*

*Præterea nosse debueras, quòd fecit DEUS duo magna luminaria,
in firmamento cœli; luminare majus, ut præset diei,
& luminare minus, ut præset nocti: utrumq; magnum,
sed alterum majus. Ad firmamentum igitur cœli, hoc est, univer-
salis Ecclesiæ, fecit DEUS duo magna luminaria, id est, duas
instituit dignitates, quæ sunt Pontificalis auctoritas, & regalis
potestas. (NB) Sed illa, quæ præest diebus, id est, spiritualibus,
major est, quæ verò carnalibus, minor, ut quanta est in-
ter Solem & Lunam, tanta inter Pontifices & Reges differen-
tia cognoscatur.*

Lib. 2. Clementin. tit. 11 c. 2.

Clemens V. in Concilio Viennensi.

*Nos tam ex superioritate, quàm ad Imperium non dubium est nos ha-
bere, quàm ex potestate, in qua (vocante imperio) imperatori
succedimus : & nihilominus ex illius plenitudine potestatis, quâ
CHRISTUS Rex regum, & Dominus dominantium nobis li-
cèt immeritis, in persona beati Petri concessit, sententiam &
processus omnes prædictos, & quicquid ex eis secutum est, vel oc-
casionē ipsorum, de fratrum nostrorum consilio declaramus fuisse
se ac esse omnino irritos & inanes.*

Lib. 2. Extravag. Commun. tit. 8. c. 1.

Bonifacius VIII.

Porro subesse Romano Pontifici omni humana creatura decla-
ramus, dicimus, definimus & pronunciamus omnino esse de ne-
cessitate salutis.

2. Ex Papano-
rum scriptis.

XXXI. Papani Assentatores hæc & similia suis in Commentis
terrestri suo Numini adjiciunt suffragia :

Archiepiscopus Florent. p. 3. Sum. tit. 22. c. 6. §. 4.

ex Thoma.

11
12

Summo Sacerdoti, CHRISTI Vicario, Romano Pontifici omnes Reges
Christianos oportet esse subiectos, Sicut IPSI DOMINO
JESU CHRISTO.

Alex. Carer. Patav. de potestate Rom. Pont. lib. 2. c. 3. num. 5.
ex Henrico Gandavenfi Doctore Sorbonico.

11
12

De jure DIVINO & naturali Sacerdotium supereminet imperio,
& penes ipsum residet de jure DIVINO & Naturali utraque
jurisdictio.

Augustinus de Ancona in summa de Eccles. potest.
quest. 1. art. 7.

Papa habet omnem etiam Regalem & Imperialem potestatem,
quia non modo consecratur ut Sacerdos : sed & coronatur ut REX.

II. Τὸ διότι.

XXXII. Rationes, quibus Papa ejusque mancipia suam hanc
sententiam suffulcire conantur, desumunt partim ex Scriptura, par-
tim ex jure Canonico, partim ex historijs.

XXXIII. 1. Ex Scriptura tria huc torquent testimonia maxi-
mè trita.

1. Ex Scriptu-
ra 3. testim.
1,

XXXIV. Primum est illud Matth. 16. Dabo tibi claves, &c per quas
quid Bellarminus intelligat, hæc propria ipsius interpretatio aper-
tè indicat : At nos & Catholici omnes per claves datas Petro intelligimus
summam potestatem in omnem Ecclesiam.

Item : Cum ergo dicitur Petro generaliter : Quicquid solveris, &c. da-
tur ei potestas peccandi, puniendi, dispensandi, remitten-
di, proinde fit judex & princeps, omnium qui sunt in Ecclesia.

Lib. 1. de Rom. Pontif. c. 13.

2,

XXXV. Secundum est isthoc Job. 21, Petre pasce oves meas, in quod
idem Romanæ sedis Advocatus sic commentatur :

At NOBIS difficile non erit ex hac ipsa voce, pasce, demonstrare summam
potestatem illi attribui, cui dicitur ; pasce oves meas.

Item :

Item: Deinde hoc idem efficacius demonstrari potest, ex eo verbo, quod Iohannes in Evangelio suo posuit. Scripsit enim ποιμαίνε, id est, pascere regendo & præsidendo. Nam & Homerus lib. 2. Illados frequenter vocat Regem Agamemnonem ποιμὲνα λαῶν.

Lib. 1. de Pontif. Rom. cap. 15.

XXXVI. Tertium est istud Luc. 22. Ecce gladij duo hic, cui isthæc glossa affuitur, in Jure Canonico: In hac enim [Petri] potestate duos esse gladios, spirituales videlicet & temporales, Evangelicis dictis instrui. Nam dicentibus Apostolis: Ecce gladij duo hic, NON respondit DOMINUS NIMIS esse: sed SATIS.

Certè qui in potestate Petri temporalem gladium esse negat, verbum male attendit DOMINI proferentis: Convertite gladium tuum in vagina. Uterq; ergo est in potestate Ecclesiæ, spiritualis scilicet gladius & materialis, &c. Oportet autem gladium esse sub gladio, & temporalem potestatem spirituali iubjici.

Extravag. Commun. Tit. 8. cap. 1.

XXXVII. 2. Ex Jure Canonico proferunt, & constanter urgent Donationem Constantini, quæ descripta extat I. Part. Decret. Grat. Dist. 96. cap. 14.

2. Ex Jure Canonico.

XXXVIII. 3. Ex Historijs Jus hereditariæ successionis itemq; consensum & approbationem Ecclesiæ demonstrare satagunt.

3. Ex Historijs.

XXXIX. Et hætenus quidem Papa satis cum copijs Anticæsarianis, quibus singulis & universis idem amor ac studium: Romanum Imperatorem Papæ Romani pedibus substernere.

XL. Eôq; jam olim, iniquitate temporum, rem istam, vi tyrannicâ, deductam fuisse, plus quàm abundè comprobant & testantur exempla Henrici IV. Friderici II. Ludovici Bavari & aliorum complurium.

XLI. Tempus est, ut Papanis ex adverso opponamus Cæsarianos, quo nomine complectimur cum Lutheranos tum & alios, qui docent & asserunt contrarium, id est

II. Antipaporum sententia.

Non Romanum Imperatorem Papæ: sed hunc illi subiectum esse, & esse debere.

Superflua fundamenta Scripturæ.

XLII. Atque hæc nostram sententiam Antipapanam hisce jam sequentibus superstruimus fundamentis firmamentive Scripturæ.

I. Iurisdictionem
Papae.

XLIII. Hæc enim Papa Romano & jurisdictionem secularem, & illam, quam sibi vindicat in Romanos Imperatores superioritatem, omnino negat.

XLIV. Et jurisdictionem quidem Papæ secularem uno quasi ictu, eoque validissimo, prostermit istud religiosissimum Christi interdictum:

Luc. 22. Reges gentium dominantur, & QUI POTESTATEM HABENT super eas, benefici vocantur; VOS autem NON SIC.

XLV. Conatur quidem Robertus ille Bella-arma-minans vim istius ictus elidere, contendendo, DOMINVM hîc instituere, meros principes Ecclesiasticos. Lib. 5. de Rom. Pontif. c. 10.

XLVI. Sed minùs robustè. Imò dum telum illud elidere laborat Robertus; multò adhuc robustiùs id Jovi suo Tarpeio illidit, triplici paralogismo.

XLVII. Nam 1. committit ἀντικείμενον ἐν προσημείονα. Officia enim Ecclesiastica & Politica ita abinvicem distincta esse debent, ut, ex ordinatione Divina, in Novo hodie Testamento, ab una & eadem persona simul nec debeant, nec possint sustineri.

XLVIII. Non enim hîc quæritur, quid de facto & consuetudine humanitus recepta, fieri soleat: sed quid de jure Divino, & ex ordinatione CHRISTI, fieri debeat ac deceat.

XLIX. 2. Lojolita turpiter τὸ ἐν δεξιῇ λαμβάνειν. Probandum enim ipsi erat antea, quòd CHRISTUS in Ecclesia sua habere velit præter meros ministros verbi, etiam monstra quædam Chimerica, id est, tales personas, quæ esse debeant simul & ministri Ecclesiastici & principes politici.

L. In hoc enim status istius controversia vertitur, & hoc inquam ipsum est, quod CHRISTUS suâ illâ voce seriò interdixit.

LI. 3. Committit paralogismum apparentis contingentie in exemplo Moïsis, quod quippe ἀλλότριον, minimè huc quadrans.

LII. Fuit enim Moïses propriè politicus Magistratus. Quòd autem semel atq; iterum, actus quosdam Sacerdotales exercuit: id extra ordinem factum, pro conditione illius temporis, singulari JEHOVÆ mandato.

2. Superioritatem
Papæ.

LIII. Superioritatem Papæ in Imperatores Romanos pessundat Paulus suo tum præcepto, tum exemplo.

LIV. Præceptum extat ad Rom. 13. hisce verbis descriptum:

OMNIS anima Potestatibus SUPEREMINENTIBVS sub-
dita sit.

LV. In quem locum sic insigniter commentatur

Chrysostomus:

Vt Paulus ostenderet, quod omnibus ista præcipiantur, & Sacerdotibus & Mo-
nachis non secularibus tantum, statim in initio manifestum id fecit sic
dicens: Omnis anima Potestatibus supereminentibus sub-
dita sit, etiamsi sis Apostolus, etiamsi Evangelista, etiamsi Pro-
pheta, sive quisquis tandem fueris. Neque enim pietatem subvertit hæc
subiectio. In cap. 13. ad Rom.

Et Bernhardus:

Omnis anima Potestatibus sublimioribus subdita sit. Si omnis; & vestra.

Quis vos excipit ab universitate, si quis tentat excipere: vult decipere.

Epist. 42. ad Henricum Senonensem Episcopum.

LVI. Exemplum subiectionis suæ præbuit idem Apostolus, dum
appellavit Cæsarem, seq; ab ipso judicari voluit Act. 15, 10.

LVII. Et hætenus fuere sententiæ nostræ fundamenta, quæ ut Refutatio
confirmantur solidius, subtexere lubet breviter Refutationem Rationum
Rationum, quibus suam opinionem suffulcire tentant Ad- Adversa-
versarij. riorum.

LIX. Ut igitur primam earum Classem aggrediamur, qua tria 1. Classis
Scripturæ testimonia continentur: ad primum illud Matth. 16. expedi-
ta est responsio.

LIX. Per claves enim non Politicum designari principatum:
sed potestatem ligandi & solvendi, retinendi & remittendi pec-
cata, docent verba sine intervallo mox sequentia, eorumq; re-
petitio & interpretatio, Matth. 18, 18. Ioh. 20, 23. Ubi eadem pote-
stas omnibus ex æquo Apostolis tribuitur.

LX. Ad secundum ex Ioh. 21. respondeamus: τὸ pascere hoc loco
regendi significationem non admittere, idq; propalam liquere
ex natura subjecti τὸ ἵνα, quo illud ad solum ministerium verbi
restringitur, id quod eadem metaphora ceteris Ecclesiæ mini-
stris omnibus, æque ut Petro mandatum.

Act. 20, 28. 1. Pet. 5, 2.

LXI. *Tertium ex Luc. c. 22. futilius est, quàm ut refutatione indigeat, siquidem ex contextu meridiano Sole clariùs apparet: Petrum loqui de gladijs, quos monstrabat. DOMINO, ejusque orationem particula satis abrumpi.*

2. Classis.

LXII. Sed progrediamur ad *secundam* Classem, in qua collocant *Donationem Constantini Magni* ex Jure Canonico, quam nudum putumq; Gnathonum Papæ commentum esse pluribus evinci potest documentis, ut:

LXIII. 1. Quòd nullus Historicorum, qui Acta Constantini Magni minima maxima memoria prodiderunt, imò, quod quia meritò mitetur, nec Eusebius etiam, qui quatuor integros de vita Constantini libros conscripsit, eiq; fuit σύγχρονος, Donationis illius famosissimæ ullam uspiam facit mentionem.

LXIV. 2. Quòd non defunt inter Scriptores Pontificios, qui ipsi aperte fatentur Pâleam illam de donatione Constantini in vetustis Decreti Gratiani Codicibus non haberi.

Ant. Episc. Flor. 1. part. histor. tit. 8. c. 1.

Caput illud non habetur in Vetustis Decretis. Quid ego & quantum Constantinus donaverit non est bene certum.

Nicol. Cusanus lib 3. de Concord. Catholica.

Absq; dubio, si non fuisset illud dictamen de donatione Constantini Apocryphum, hoc est, fallum & adulterinum, Gratianus in veteribus Codicibus & Canonum Collectionibus invenisset, sed quia non invenit non posuit.

LXV. 3. Quòd in medio Papatu semper inventi fuerunt, qui voce & stylo fabulam illam de donatione Constantini publicè impugnarunt, ut Laurentius Valla, Aeneas Sylvius, qui ipse postea factus est Papa, & dictus Pius II. & alij.

3. Classis.

LXVI. Et, ut tandem ad *tertiam* Classem transeamus, in qua ex *Historijs Ecclesiæ* consensum & approbationem urgent Papani: de hoc utiq; præsidio usq; adeo nihil gloriari possunt; ut nullo planè negotio diversum demonstrari queat ex *Historijs, Scriptisq; alijs*, quibus Jurisdictio Papæ secularis, ut impia & fraudulenta, modis omnibus improbata.

LXVII. Præcipuè verò huc pertinet, quòd *Orientales Eccle-*

sia omnes nullo unquam tempore *αὐτοκρατορίας*, nedum *ἐκ-
σπαραγμίας*, vel potius *ὑπερηγουσας* illam Papalem appro-
barint; id quod velex hoc Ecclesiarum Græcarum ad literas Jo-
hannis X X I I. rescripto meridiano jub. re clarius effulget:

*Potentiam tuam summam ega tuos subditos firmiter credimus; superbiam
tuam summam tolerare non possumus; avaritiam tuam inexplebi-
lem satiare non valemus. Diabolus tecum, quoniam DOMINUS
nobiscum.*

LXII. Legatur de hoc argumento Lutherus:

Tom. VI. Ien. f. 486. in Refut. Donationis Constantini.

*Tom. IIX. in libro, cui titulus, Wider das Papstthumb zu Rom:
vom Teuffel gestiftet.*

III. PROBLEMA.

*An liceat subditis, à Magistratu suo, Religio-
nis causa deficere, & contra eum
arma capere.*

LXIX. Ad religionem subditos suos Magistratus nec potest, *Magistra-
tus nec potest*
nec debet cogere vi externâ & manifestâ.

LXX. Unde rectè & piè Maximilianus I I.

Nulla intolerabilior est tyrannis, quàm dominari velle conscientijs.

Et Thodoricus Veronensis:

Religionem imperare non possumus, quia nemo cogitur ut credat invitus.

LXXI. Persuaderi enim non cogi vult fides, ut ait Lactantius.

Cui consonat istud Lutheri, ex Augustino:

*Denn es ist ein frey Werck vmb den Glauben / dazu
man Niemandt kan zwingen. Da es ist ein Göttlich
Werck im Geist / Schweig denn / daß es eusserliche
Gewalt solt erzwingen / vnd schaffen: Daher ist der
gemeine Spruch genommen / den Augustinus auch
hat: Zum Glauben kan vnd sol man Niemandt
zwingen. Tom. 2, Germ. f. 180.*

LXXII. Adde quòd Magistratui seculari, quia *secularis*, ea fo-
rummodò subjecta, quæ & huic subjecta *seculo*, ut fortunæ & cor-
pora subditorum: mentium verò Rex Deus est,

LXXIII. Et hoc est, quod Salvator tradere & inculcare volu-
it, suo illo aphorismo verè aureo: *Matth. 22:*

Date Cesari, quæ sunt Cesaris, & DEO, quæ sunt DEI.

LXXIV. Quemadmodum scitè & eruditè differit Theander
Lutherus, *ibidem f. 181.*

LXXV. Quòd si verò Magistratus τὸ θεῷ & oblitus aufit,
subditos vi cogere ad religionem impiam, & Verbo Dei con-
trariam, quæstio oritur, quid tunc ipsis agendum, & num, istius
rei causa, liceat ipsis à Magistratu deficere & contra eum arma
capere.

LXXVI. Hic distingui solet inter subditos merè subditos, &
inter eos, qui non sunt merè subditi; sed idsi quoq; non postre-
mas Magistratûs Politici partes sustinent, ut Ordines alicujus
Regni vel provincie.

LXXVII. Utrisque Magistratui studio fideli & serio obtempe-
rare & præcipit & imperat, Verbum Dei, quamdiu Deo liberum
relinquit cultum, ut loquitur *Augustinus*, citante *Lomb. lib. 2. Dist.*
44. lit. C.

a Rom. 13. 1. 2. Tit. 3. 1.

*Quid sub-
ditis in hoc
casu faci-
endum.*

LXXVIII. Sin verò Magistratus id nolit facere, subditosq; co-
netur ad falsam religionem cogere: tum sequi oportet eos ca-
nonem Apostolicum: *Obedire oportet DEO magis, quàm hominibus.*
Act. 4. 19. cap. 5. 29.

LXXIX. Non tamen protinus à Magistratu deficiendum, ne-
dum ad arma profiliendum. Quid ergò faciendum? Tentanda
sunt à subditis omnia, quibus liberum veræ religionis exerciti-
um se obtinere posse confidant.

LXXX. 1. Fiant Magistratui supplices, & cur religionem mu-
tare nequeant, humilimè exponant, sibiq; clementissimè, in his,
quæ conscientiam constringant, parci, devotè rogent.

LXXXI. 2. Utantur aliorum Magnatum intercessionibus.

LXXXII. 3. Si neque precibus subditorum, neq; Magnatum
inter.

intercessionibus locum reliquerit: ad superiorē Magistratū,
si fieri potest, provocent, ejusq; auxilium implorent.

LXXXIII. 4. Si ne hac vi res successerit: quiescant, nec ul-
lum ex religione prætextum, Magistratui se opponendi vel ab
ipso definiendi arripiant, quamdiu ille à vi & sævitia externa &
manifesta abstinet. Jubemur enim subditi esse, non tantum,
dominis *Ἰπικλέσι*: Sed etiam *σκολιοῖς*, 1. Petr. c. 2.

LXXXIV. 5. Sin verò vim & sævitiam manifestam exercere
ceperit: tum sequantur *b* Consilium CHRISTI, adeoq; fugiant
de civitate in civitatem, *c* Cautamq; DEO commendent suam.
IPSE FACIET, qui & *d* cor Regis in manu habet.

b Matth. 10, 23. *c* Psal. 37, 5. Psal. 33, 15. *d* Prov. 21, 1.

LXXXV. Armata autem manu Magistratui se opponere non
licet, ijs præsertim, qui merè privati sunt, & merè subditi.

LXXXVI. Id enim severè interdixit CHRISTUS; *Mitte, in-*
quiens, gladium in vaginam. Qui enim gladium acceperit, gladio peribit.
Matth. 27.

LXXXVII. Quid ijs, qui non merè sunt subditi: sed *præcipui*
Ordines alicujus Regni vel Provinciæ faciundum, in casu de-
fensionis, si contingat, ut ad opprimendum ipsos exercitus con-
scribatur, præsertim si *αὐτονομία* Religionis non modò promif-
sa: sed instrumentis in super adhibitis confirmata fuerit, non est
hujus instituti.

LXXXVIII. Et posset sanè huc accommodari historia Macca-
bæorum.

LXXXIX. Sed quia in casibus hujusmodi singularibus deter-
minandis genus saltem ex disciplina Theologica peti potest,
nostras hic intra metas subsistimus.

XC. Interim diligenter notari cupimus, discrimen inter Rem-
pub: in qua superior Magistratus de unitate Religionis *pactus*,
& in qua non *pactus*. Quò faciunt hist: Josuæ c. 24.

& Regis Joas 2. Reg. 12.

EX DECALOGO,
DECADIS SECUNDÆ,
Problemata IV. V. VI.

RESPONDENTE
M. GALLO ZEÆMANN,
Hornbacensi Palatino.

Ad 17. Martij horis locoq; consuetis. Anno 1610.

PROBLEMA IV.

An liceat homini Christiano bella gerere?

I.

ANC quæstionem ut discutiamus, hoc præsertim tempore turbulentissimo, quo vaticinium illud Archiprophetæ nostri de ἐγχε κλοπολεμίας (a) ex æsse completur, cogunt nos Anabaptistæ plerique omnes, eorumq; hodie æcclesiæ Photiniani. Ostorodius im Vnterricht.

(a) *Matth. 24. 5.*

I I. Inter alia enim phantasmata, quibus homines isti fanatici à Satana fascinati, & hoc non ultimam tenet lineam, quòd, Origenis & Marcionitarum *Ψευδοδοξία* ab inferis resuscitata, malitiam in Vet. olim Test. Judæis concessam: in Nov. autem Test. Christianis interdictam contendunt, planè improbant, hominiqu; Christiano bella gerere concessum esse negant.

III. Imò, illos aliud ferè quidvis sustinere, quàm ut se in aciem contra hostem educi sustineant, famà non obscurà accepimus.

IV. Tametsi seculo superiori planè contrarium in ipso actu comprobârint. Quis enim funestiora in Germania bella excitavit, quàm agricolæ illi Spiritûs Anabaptistici æstro perciti? Disput. pro eadem sententia Erasmus super *Luc. 2. & 22.*

V. At

V. At enim verò ut *σαφεῶς ἐργον καὶ ἀκρίβεστερον ζητήματα* istud pertractemus: primò utiq; τὸ ὅτι, id est, quòd Homini Christiano bellare licitum sit, & concessum, astruemus, & deinde τὸ πότε καὶ τὸ πῶς, id est, quando & quòdantenus illud liceat, breviter evolve-

I. Fundamen-
τὸ ὅτι

VI. Fundamenta igitur, quibus astrui & confirmari potest, quòd homini Christiano omninò licitum & concessum sit bellare, quod attinet: possent eorum sanè plurima adduci ex Veteri Testamento, ut:

I. Ex. V. Test.

VII. 1. Quòd DEUS ipse bella præcepit:

Exod. 17, 14. Num. 31, 2. Ios. 1, 2. c. 2, 2. c. 8, 1. I. Sam. 23, 4. 2. Sam. 5, 19.

VIII. 2. Quòd bella iusta & legitima dicuntur prælia & ultio DOMINI, I. Sam. 18, 17. I. Sam. 25, 28. 2. Paralip. 20, 16. Num. 31, 3.

IX. 3. Quòd DEUS leges certamq; de bellis ritè ac scitè gerendis constitutionem populo Israelitico præscripsit. Deut. 20.

X. 4. Quòd fortes Bellatores singulari Spiritûs Sancti instinctu excitavit, & virtute bellandi armavit, ut (a) Josuam (b) Gedeonem, (c) Samsonem (d) Davidem & alios.

(a) Ios. 10, 8. (b) Iud. 6, 34. (c) Iud. 15, 14. (d) I. Sam. 17.

XI. 5. Quòd item Sanctissimi Patriarchæ, ut Abraham, Divinissimi Prophetæ, ut Moyses, pièntissimi Reges, ut Davides & alij bella DEO grata & accepta gessisse celebrantur.

XII. Verùm enim verò, quia Adversarij Anabaptistæ scripta Veteris Test. repudiant, fascinati & agitati Furijs (e) Simonis Magi, (f) Manichæorum, & aliorum veterum hæreticorum, qui & ipsi Legem & Prophetas reprobasse scribuntur, ex Novo utiq; Testamento eos adoriatur necesse est.

(e) Epib. hæ. 21, Iren. lib. 1, c. 20, p. 43. (f) Socr. Hist. Eccl. lib. 1, c. 17.

XIII. Oportet enim principia inter partes dissidentes & disputantes utrinque esse ὁμολογήματα.

2. Ex. N. Test.

XIV. Dum igitur ad Libros Novi Instrumenti nos conferimus: tum obviam quasi procedunt nobis & Exemplum & dictum perquàm illustre, quo utroque ζητήματι & proposito Affirmativa solidè & invictè confirmari potest.

XV. Exemplum memoriæ proditum extat in historia Evangelica Luca c. 3, ubi Johannes Baptista, milites, isthanc quaestionem

Exemplum,

ipsi proponentes; non jubet arma deponere: sed hortatur modò, ut, in hoc vitæ genere, sic versentur, ne violentiæ aut iniustitiæ culpam contrahant.

XVI. Verba Evangelistæ hæc sunt:

Interrogabam autem cum & milites (εἰς τε νόμους, cum in exercitu vel castris versantes) dicentes: Et NOS QUID FACIEMUS? Et ait illis: ne quem concutiatis, neq; calumniemini. Et contenti estote stipendijs vestris.

XVII. Vnde talem nos extruimus Syllogismum:

Si Iohannes Baptista à militibus interrogatus, quid ipsis faciendum: militiam non modò non improbavit, tum, quando maximè improbare potuisset, imò debuisset; sed illos in hac certè quibusdam præceptis confirmavit: sequitur utiq;: quòd militia in Novo Testamento sit res licita & concessa.

Atqui verum est prius, ex verbis Evangelistæ jam allegatis.

Ergo & posterius.

XVIII. Ad stipulatur nostræ huic sententiæ Augustinus, qui ex loco isthòc sic ratiocinatur:

Si Christiana doctrina omnino bella culparet: hoc potius consilium salutis petentibus in Evangelio daretur, ut abijcerent arma, seq; militia omnino subtraherent. Dictam autem est antiquis eis: Nominem concutiatis, & stote contenti stipendijs vestris, quibus proprium stipendium sufficere præcipit, militare non prohibuit, Epist. 5. ad Marcell.

Dictum.

XIX. Dictum quod ad eundem collimat scopum, habetur in Epistola Pauli ad Rom. c. 13. estq; tale:

Non frustra gladium gestat (Magistratus) Nam DEI minister est, ULTOR ad iram ei, qui, quod malum est, fecerit.

XX. Hoc ita colligere licet:

Si, teste Paulo, Magistratus à Deo constitutus est, ut sit ultor, & compescat eos, qui malum faciunt, & verò interdum eorum, qui malum faciunt, & imprimis qui religionem & pacem publicam turbant, ea est conditio & potentia, ut absq; vi bellica compesci & coerceri nequeant: tum liquet: quòd homini Christiano in Novo Testamento etiamnum hodiè liceat bella gerere:

Atqui verum est prius ex textu Apostolico jam adducto.

Ergo & posterius.

XXI.

XXI. Huc etiam tendit, quod vitæ genus cœturionum *Matth. 23. 8. & Act. 10.* Christianam fidem Professorum non improbat, quodq; Christiani sub Marco Antonino contra Marcomannos militarunt, quodq; eorum legio à tempestate cum pluvia pariter & fulminibus conjuncta, dicta fuerit *κεραυνόβολος*.

Eusebius lib. 5. Hist. Eccl. c. 5.

XXII. Quibus adjungi possent ex alijs autoribus Jus naturæ itemq; fines bellorum, & alia, de quibus tractant Politici.

XXIII. Sed cum sufficiant hæc *οἰκεία*: nolumus ijs admiscere illa *ἀλλότρια*.

XXIV. Progredimur itaq; ad alteram istius *πραγματείας* particulam, in qua breviter explicandum ἔστι πότε καὶ πῶς τὸ πολεμίζειν, id est, quando & quodatenus homini Christiano bellare licitum sit & concessum.

XXV. Id verò Thomas tribus hisce requisitis comprehendit, quorum 1. Autoritas Principis. 2. Causa justa. 3. Intentio bellantium justa, *parte 2. sum. Theol. quest. 40.*

XXVI. I. *Autoritas Principis* requiritur ideò, quia bellum est pars vindictæ non privatæ: sed publicæ pertinentis ad Magistratus Divinitus constitutos, eosq; maximè, panes quos & summa rerum & potestas hostibus resistendi, suumq; territorium defendendi.

XXVII. Ex quo *πορισματικῶς* elicitur, quod nec excursiones & conspirationes sceleratorum, nec tumultus subditorum & inferiorum adversus Magistratus pro bellis, sed illæ pro latrocinij: hæ verò pro *seditionibus* habendæ.

XXVIII. II. *Causam* bellorum justam esse oportet, tum *materialem*, tum *formalem*.

XXIX. De *causa materiali* judicare potest optimè ac rectissimè ex Scripturæ Divinitus traditæ exemplis; quæ docent & demonstrant, ex qua causa populus olim Dei bella suscepit, gesseritq;, ut:

XXX. 1. Quando ij, qui à Filijs Belial ad rebellionem & idololatriam seducti, ad obedientiam reducendi, *Deut. 13, 12.*

XXXI. 2. Quando jus naturæ violatum, Regiq; & Nationi publica nota ignominia iniusta. *2. Sam. 10, 4.*

K 2

XXXII.

II.

Δείξας τὴν
πότε καὶ τὴν
πῶς per 3. re-
quisita.

I.

II.

XXXII. 3. Quando vera DEI religio, libertas Patriæ publicæ, Conjugum & liberorum vita impetebatur, *Iud. 4, 10. Nebe. 4, 14. 1. Mac. 3, 58. & 13, 3.*

XXXIII. 4. Quando pacta & fœdera reddebantur irrita 2. *Reg. 3, 7. & c. Vide Chemnitium in Part. II, L. C. de vindicta fol. 324. 325.*

XXXIV. Ad causam formalem referimus, ut studio singulari caveantur tria militiæ ἀδικήματα, à quibus Baptista milites dehortatur, *Luc. 3, 14.*

XXXV. Santq; τὸ Ἀλασεία & homines imbelles & misellulos duris tractare verberibus. 2. τὸ συνοφαστεῖ, prætectum frivolum prætendere. 3. Aviditas rapinæ ac prædæ.

XXXVI. De qua præclare & eleganter luminare illud Cœli Ecclesiastici lucidissimum Augustinus:

Militare non est peccatum: sed propter prædam militare peccatum est, de verbis Domini.

XXXVII. Referatur & huc istud ejusdem perquam scitum: *Nocendi cupiditas, ulciscendi crudelitas, implicitus & implacabilis animus, feritas rebellandi, libido dominandi, & si quæ sunt similia, hæc sunt, quæ in bellis jure culpantur.* Contra Faustum.

III. **XXXVIII.** III. Intentionem finis justam denique quod attinet: eam utique eò directam esse oportet unicè, ut justa & necessaria suscipiatur defensio eo maximè studio, ut vi propulsata publicâ, pax & tranquillitas Reipublicæ optatissima restituatur.

XXXIX. Quò collimat istud Augustini:

Non queritur pax, ut bellum exerceatur, sed bellum queritur, ut pax acquiratur. Esto ergò bellando pacificus, ut eos quos expugnas, ad pacis utilitatem vincendo perducas.

in libro de Verb. Domini.

XL. Cui affine & consonum est, & hoc alterum:

Apud veros Dei cultores etiam bella parata sunt, quæ non cupiditate aut crudelitate, sed pacis studio geruntur, mali coercentur, & boni sublevantur. Ibidem.

XLI. Plura qui de hoc argumento scire avent, legant Luthrum in eruditissimo Scripto, cui titulus:

Ob Kriegsleut auch in seeligem Standt seyn können.

Tom. 3. Ien. German. f. 315.

PRO.

PROBLEMA. V.

An in casu necessaria defensionis homini Christiano, salvâ Conscientiâ, vim vi repellere liceat?

XLII. Anabaptistæ Stoicos secuti Negativam tenent, jusque dilectionis Christianæ adeò extollunt, ut nullus planè vindictæ relinquatur locus.

XLIII. Et ne quid ἀλόγως καὶ ἀχεάφως statuere videantur, aliquot Scripturæ loca congerunt, quæ prima facie Stoicæ ipsorum opinionioni non leviter favere videntur, ut:

Rom. 12, 17. 19. 1. Cor. 6, 7. Matth. 5, 39. &c.

XLIV. Nos ut controversiam isthanc arduam & difficilem plenius planiusq; explicemus: tria hæc breviter & perspicuè expediemus:

1. Sententiæ nostræ ἐκθεσις.

2. Ejusdem κατασκευὴν.

3. Dictorum Scripturæ, quibus Anabaptistæ abutuntur; veram ac genuinam ἐξήγησιν.

XLV. I. Nostram igitur sententiam ut clarè & distinctè exponamus; primò omnium in problemate jam proposito quam diligentissimè perpendi & attendi volumus, quòd quæstio non sit de quavis defensione: sed nominatim ac speciatim, de ea, quam quis, in casu inevitabilis necessitatis, pro se suisq; suscipere cogitur.

1. Sententia vera
ἐκθεσις
per conditiones.

XLVI. Et talem sanè defensionem, salvâ conscientiâ, homini Christiano licere, nos asserimus, sed non ἀπλῶς καὶ ἀνυποθέτως: verùm sub περὶ πολλῆς subsequentiū harum conditionum, quibus assertionem nostram limitatam & determinatam esse volumus.

XLVII. Prima est, ut tentetur sedulò ac seriò, ut is, qui vim intentat, à proposito deterreatur.

XLVIII. Secunda, ut, quantum fieri possit, Magistratus patrociniū, vel aliorum auxilium imploretur.

XLIX. Tertia est, ut, utroq; hoc præsidio, à subita grassatoris violentia excluso, tanta ejus sit immanitas, ut nullo alio modo ipsi resisti possit, quàm vi reciproca.

1.

2.

3.

4. L. *Quarta*, ut si fieri possit, sentetur, ut potius ita laedatur, ut
arma deponere cogatur, quam ut ilico trucidetur.

5. L I. *Quinta*, si nec hoc fieri queat, & periculum vite sit in mo-
ra, adhibeatur *moderamen inculpatae tutelae*, ad quam, ex doctrina Jus-
reconsultorum 3. requiruntur:

1. *Conveniens instrumentorum proportio.*

2. *Ut fiat in continenti, & non ex intervallo.*

3. *Ut fiat animo non ulciscendi, vel ledendi, ex dolore injuria illa-
ta: sed studio se & suos contra periculum evidentissimum presen-
tissimumq; defendendi.*

LII. Et hoc postremum in ejusmodi casibus imprimis spe-
ctandum esse judicamus.

5. LIII. DEUS enim, qui καρδιογνώστης exquisitissimus, im-
primis attendit affectum & animum hominis, indeq; actiones e-
jus dijudicat, cum in omnibus alijs sceleribus, tum vel maxime
in homicidio, uti videre licet. Exod. c. 21. 13. Lev. 24. 17.

II. LIV. II. Pro hac verò sententia nostra breviter jam expo-
sita militat tum liber *Naturæ*: tum liber *Scripturæ*.

Ejusdem
κατασκευῆ.

1.
E Libro Na-
turæ.

L V. Ex libro *Naturæ* huc facit *Jus Naturæ*, quod ab ipso DEO
in prima creatione hominum cordibus inscriptum, vim vi repel-
lendam esse, tacito instinctu suggerit, ubi abundè docet *Tullius in*
orat. pro Milone.

LVI. Atqui *Jus Naturæ* ab Apostolo definitur ἀλήθεια καὶ
δικαίωμα θεῶν. Rom. 1. 18. & 32.

LVII. Et quanquam illud per lapsum τῶν πρωτοπλάστων non
parum fuit depravatum: Prophetas tamen & imprimis CHRIS-
TUM interpretem legis accuratissimum luculenta sua ἐξη-
γήσει, depulsis obscuritatum tenebris, clarissimè illud illustrasse
constat. Matth. 5.

LVIII. Tantum abest, ut dici possit ipsum prædicatione Ev-
angelij, *Jus naturæ* abolere voluisse, sicut fanatici & maleferiati
quidam homines sibi imaginantur.

2. Ex Libro
Scripturæ.

1. Lex.

LIX. Ex libro *Scripturæ* huc refert Chemnitius & *Legem & Ex-
emplum*: Parte II. L. C. f. 358.

Lex extat Exod. c. 22, 2. quâ conceditur Patrifamilias Forem
nocturnum cum telo lethali in ipsa perfractioe deprehensum
inter-

interficere, eo quod præsumi inde possit eum animo grassandi advenisse.

LXI. Et quanquam leges Mosis forenses nos non quoad *speciem* obligant: potest tamen inde *genus* peti, & fieri iudicium, quod privata etiam defensio in casu necessitatis, cum Voluntate Divina minimè pugnet.

LXII. Exemplum habetur in historia Abrahami Gen. 14, ubi ad defensionem Lothi nepotis sui vernas suos armasse & ad interficiendum Reges barbaros eduxisse legitur. 2. Exemplum.

LXIII. Quod exemplum vel ideò valdè ἀξιόλογον, quod omnes inculpatæ tutelæ *περιστάσεις* in eo concurrant.

LXIV. Et licet illud propriè ad defensionem proximi pertineat: potest tamen & inde propriæ cujusvis vitæ defensio facile probari, tali institutâ ratiocinatione:

LXV. Si illud licet in proximo: licebit utiq; & illud in me ipso.

LXVI. Vera enim est regula vulgo nota: Dilectio à se incipit.

LXVII. Et quando (m) Lex & CHRISTUS ex lege dicit: Diliges proximum tuum sicut TE ipsam: non modo dilectionem nostram probat: & ad præceptum dilectionis refert: sed eandem dilectioni proximi, ut exemplar & regulam illius, præponit.

(m) Deut. 6. Matth. 22. Luc. 10.

LXVIII. His, quæ à Chemnitio scitè & eruditè disputantur, nos ἐκ τῆς περιστάσεως addimus, eum, qui ejusmodi grassatorem, in casu necessariae defensionis occidit, propriè non posse nec debere appellari Homicidam.

LXIX. Causa enim principalis istius homicidij non est defensor, qui quippe contra voluntatem suam id perpetrare coactus fuit: sed Grassator potius, qui violentiâ & insaniâ suâ sciens volensq; fatum illud, iusto DEI iudicio, sibi acceleravit.

LXX. Restant dicta Scripturæ, quibus Anabaptistæ errori suo patrocinium parere satagunt, ad quæ breviter respondendum. II. Dictorum Scriptura. ἐξήγησις.

LXXI. Ad illud Rom. 12. Neq; cuiquam malum, pro malo reddatis &c. non vosmet ipsos ulciscentes, sed date locum iræ (scilicet DEI): 1. Fallacia simpliciter dicimus: defensionem illam in casu necessitatis, non fieri, nec fieri debere animo ulciscendi, aut ut malum pro malo reddatur. nisi. reddatur. nisi.

reddatur: sed ut nos & nostros tueamur, & periculum, quod nobis & nostris imminet, propulsemus.

2. Fallacia
τὸ πᾶν καὶ
πλῶς.

LXXII. Ad locum I. Cor. 6, *Cur non potius, injuriam patimini?* respondemus non loqui Apostolum de vi illa immani & scabita, qua alicujus vita & salus præsentissimo discrimini objicitur: sed de injurijs, quas Corinthij ad infideles Judices deferre poterant & assolebant.

3. ἀγνοία ἐ-
λέγχω.

LXXIII. Ad sententiam CHRISTI Matth. 5. *Ne resistas malo: sed quisquis impeerit alapam in dextram tuam maxillam, obverte illi & alteram,* hoc reddimus responsum tripartitum:

1.

LXXIV. Primò non admittimus calumniolam interpretationem Juliàni Apostatæ, quasi omnes planè vindicta homini Christianò interdicta, siquidem contrarium sacris è literis propalam pateat.

2.

LXXV. Secundò addimus CHRISTI exemplum, qui stultam & puerilem illam cavillationem ipsemet refutavit; dum alapa sibi inflicta, non obvertit alteram percussori maxillam: sed reprehendit potius petulantiam plenà severitatis oratione:

Si malè locutus, testare de malo. Job. 18.

LXXVI. Perindè, ut Gentiliùm Apostolus, jussu Ananiz percussus, non certè alteram maxillam: sed hoc obvertit ἑμπε-
μημα: *Percussurus est te DEVS, paries dealbate. Act. 23.*

3.

LXXVII. Tertiò attendi volumus in illa CHRISTI sententia *Proverbiali scopum*, quò illa collimat. Is verò, ut verba proximè præcedentia ostendunt, est abusus *juris rationis*, quem CHRISTUS isthoc interdicto perstringendum & abrogandum sibi duxit.

LXXVIII. Vult igitur, ut faciles ad ignoscendum & tardi ad iram, omnes quæramus occasiones hostem mitigandi, quæ dum frustra tentantur, valet & hinc illa exceptio communis: *Necessitas non habet legem.*

Et hoc tritum: *Extremis morbis exquisitè extrema adhibenda sunt remedia.* Hip. 1. Aph. 61.

LXXIX. Hugo Cardinalis in textum isthunc ita commentatur:

CHRISTVS præceptum illud de obvertenda alterâ maxillâ dedit discipulis,

discipulis, qui CHRISTI sanguine Ecclesiam erant fundaturi, & humilitate & patientia conversuri tyrannos. Modernis non congruit, nec locum habet hodie: Proficeret enim ad detrimentum Ecclesiae.

LXXX. Sed satis etiam de hoc Problemate. Referri possunt huc propter *συγγεγραμ*, scripta Lutheri & Witebergensium von der Gegenwehr/ Tom. VII. Ien. p. 276. & seqq.

PROBLEMA VI.

An haeretici quatenus haeretici capitali supplicio afficiendi?

LXXXI. Affirmativam istius Problematis λόγῳ τε καὶ ἔργῳ tenent & exercent Pontificij ex toto; Calviniani ex parte.

LXXXII. Pontificiorum enim quantus in hac re furor & insania: tum Libri, tum Praxis eorum plusquam abunde, proh dolor, comprobant & testantur.

LXXXIII. Ex Libris eorum hac pertinet ex Bellarmino Caput XXI. Lib. 3. de laicis, cujus hic titulus:

Posse haereticos ab Ecclesia damnatos temporalibus poenis & etiam morte mulctari.

LXXXIV. Et mox in illo capite hanc suae Disputationi praemittit Propositionem:

Nos igitur breviter ostendemus, haereticos incorrigibiles, ac praesertim relapsos, posse ac debere ab Ecclesia rejici, & à secularibus potestatibus temporalibus poenis, atq; IPSA etiam MORTE mulctari.

LXXXV. Praxis eorum quae haecenus fuerit in ijs quos ipsi pro haeticis habent, ex tragædijs illis verè tragicis & funestis, quae aliquot annorum decursu, in Hispania, Gallia, Anglia nostraq; Germania, magna caede & sanguine, agitatae, jubare meridiano clarius est.

LXXXVI. De Ferdinando certè Duce Albano fama haud obscurâ percrebuit, quòd ipsemet in Hispaniam jam rediturus gloriatus: se pauculis illis annis, quibus Belgio praefuerit, octo-
decim mille & sexcentos utriusq; sexûs homines clam palamq; car-
nificinis furialibus sustulisse.

LXXXVII. De Calvinianis quidem constat, quòd istam tyranni-

dem & ipsi improbent: interim tamen dissimulare nec possumus, nec debemus, quod præcipuus eorum Antesignanus Beza in hanc sententiam inclinet:

Hereticos interdum Capitali etiam supplicio esse afficiendos.

LXXXIIX. Hisce enim verbis ipsemet format titulum illius Disputationis, qui istud suum thema Argumentis undiquaque conquistis audeat evincere:

Volum. 1. pag. 150. in libello de Hereticis à Civili Magistratu puniendis adversus Martini Bellij sarraginem, &c.

I 7. LXXXIX. Nos Negantem propositi Problematis partem tuemur, ἀποδοξία aperte ac disertè profitentes: Hæreticos, quatenus hæreticos, capitali supplicio à Magistratu Politico non esse afficiendos. Lutheran.

Eiusdem XC. Hanc nostram assertionem confirmamus hac ἀποδείξει. Catholicæ, ceterarum probationum omnium communi contubernio: βελτίω-
σις per

ἀποδείξει
quinque
membrem.

Quicquid destituitur D E I mandato, & insuper pugnat cum Verbo D E I, cum caritatis Christianæ legibus, cum praxi Ecclesiæ Veteris, ac deniq; Bestiæ Babylonica nota est: ab eo abstinendum est Magistratui Politico, & præsertim Christiano.

Atqui tale est illud Cacoethes, quo Hæretici Capitali supplicio affici solent.

Ergo ab illo abstinendum Magistratui, & præsertim Christiano.

XCI. Quinque hoc fasciculo μέτρα continentur, quæ seorsim jam singula ordinè excutienda, & quomodo pro veritate assertionis nostræ militent, breviter dispiciendum.

I. XCII. Ac primò quidem quòd consuetudo illa destituatur D E I mandato, adeò verum & clarum est, ut Asini illi bipedes in Papatu olim coacti fuerint manifestam Divisionis vel Accentus potius fallaciam committere; in illo

Tit. 3. *Hereticum hominem de vita (τοῦ σώματος)*

Jubemur eos non interficere: sed

1. Cavere, Matth. 7.

2. Attendere nobis, Act. 20.

3. Considerare eos, Rom. 16.

4. Vitare, Tit. 3.

5. Exire de illis, Apoc. 18.

XCVIII. Allegant quidem Constitutionem Moſis ex *Deut. 17. v. usq. ad 12.* Sed fallunt & falluntur τὸ θεολογισμῶ ἐπομένῃ.

XCIV. Quòd enim lex illa pertineat ad leges morales, omnesque in universum homines obliget, nondum probatum dede-
runt: sed in confesso est illam, quoad illam capitalis supplicij
determinationem verè mereq; judiciale esse, & proinde Mo-
saicæ Politicæ in Vet. Test. propriam, & omnino talem, cujus ob-
servatio in Republ. Christiana proprijs legibus in Nov. hodie
Test. utente minimè necessaria, quemadmodum ex circum-
stantijs Personarum, loci & temporis promptum est colligere.

XCV. Addè, quòd non per omnia eadem sit ratio idololatriæ,
& manifestæ apostasiæ deficientis ad deos Gentilium, & hære-
seos vel pravi opinionis de DEI veri cultu, pertinaciter de-
fensæ.

XCVI. Deinde quòd tyrannis illa pugnet cum Verbo DEI, ex du-
obus maximè Scripturæ locis apparet.

XCVII. Alter extat *Matth. 13. vers. 29, 30.* ubi DOMINUS Ziza-
niorum evulsionem intermittendam & ad Angelos in extre-
mum usque diem remittendam statuit.

XCVIII. Metaphorâ autem Zizaniorum hæreticos notari li-
quet, tum ex Zizaniorum natura: tum ex illorum contrario, se-
mine nimirum tritici, quo puram & sinceram Verbi doctrinam
designari extra omnem est controversiam.

XCIX. Alter locus habetur *Luc. 9, 54.* ubi CHRISTUS Disci-
pulos postulantes, Samaritanos igni cælitus demisso com-
buri, gravissimè eo nomine objurgat, addita ratione hac uni-
versali: *Venisse, nimirum FILIUM hominis non ut perdat; sed ut
salvet.*

C. Prætereà quòd mos ille capitali supplicio afficiendi hæreti-
cos pugnet etiam cum legibus Christianæ caritatis, patescit ex cap. 13.
prioris Epist. ad Corinthios, ubi ceteris *ἰδιόις* ejusdem ἡγεον &
hæc annumerantur; quòd *patiens & benigna sit*, quòd non quærat
quæ sua sint, item quòd *omnia speret, &c.*

CI. Unde sequitur, quòd miseri ejusmodi hominis salus &
conversio potius patienter expectanda, quàm opera danda.

ut è medio sublatus vitam æternam cum temporali, atq; ita & corpus & animam uno & eodem momento pariter perdat.

CII. Et idem sibi vult istud Augustini, quod identidem urget:

Corrigi eos cupimus; non necari.

Et ad Proconsulem Africæ sic scribit:

Sic eorum peccata compesce, ut sint, quos pœniteat peccasse.

4. CIII. Adhæc, quòd praxis illa Papistica pugnet cum praxi Veteris Ecclesiæ, id vel hoc eritum Augustini demonstrat:

*Sanè nullis bonis unquam in Ecclesia placet, si usq; ad mortem, in-
quenquam, licet hæreticum, se viatur.*

lib. 3. contra Crescon. Grammat. c. 50.

CIV. Condiderunt quidem & ediderunt etiam Romani Imperatores decreta & leges adversus hæreticos cruentas: verùm non ad executionem: sed ad terrorem; id quod vel inde in proclivi est colligere, quòd nusquam legantur, ex illis in hæreticos, quatenus hæreticos, pœnam capitis statuisse.

CV. Imò planè diversum testatur *Historia Ecclesiastica* Constantino Magno, Theodosio & Valentiniano, quorum ille Hæresarcham illum summè blasphemum, Arium puta; hi Nestorium utrumque in Concilijs legitimis legitimè damnatum, duriùs quàm exilio punire noluerunt.

CVI. Quæ exempla nostra ætate piè & rectè imitati sunt Illustrissimi Duces Saxonix.

5. CVII. Deniq; quòd crudelitas ista nota sit Bestiæ illius Babilonicæ notius est, proh dolor, quàm expedit, ex illo Apocalypico, ubi dicitur *ebria de sanguine Sanctorum, & de sanguine Martyrum IESV.*

Apoc. 17.

CIX. Consulatur hac de quæstione Lutherus gravissimè de eà disputans:

Tom. I. Ien. Germ. p. 309. & 428.

Tom. I I. Lat. p. 309.

Tom. I I X, Ien. p. 375.

Edition.

Eidillion.

MAGISTER GALLUS ZEÆMANNUS HORENBACHIIUS PALATINUS.

Anagramma.

SURGAS SPES TERTIA ZEÆ, LAUS MAGNA
NON NUBILA CULMI.

SI juvat ambiguos nobiscum evolvere lusus,
Eia, agite, hoc, Musæ, jam moveamus opus.

Hic, ubi Cycnæas Navus pater alluit oras,

Noricaq; irriguo flumine rura secat:

Stat culmus toto longè pulcerrimus arvo,

Et se felici germine tollit humo:

Qualis ad Eoi se lumen amabile Phœbi

Erigit aprico vitis amica solo.

Hic cùm tantùm alias solus præcellat avenas,

Quantùm humiles superant lilia flava rosas:

Zea pater meruit vicina per arva vocari:

Zea pater ruris; sic vocat alma Ceres.

Hoc uno ex culmo plures exsurgere spicas:

Mira quidem res est: sed manifesta fides.

Vidimus hunc ipsum gemino se ostendere fœtu,

Cùm duplicis spicæ pondere lætus erat:

Tertia jam culmi proles caput exerit altè,

Non secus ac cristas Martia tollit avis.

Spes adeò superest: si partant flatibus austri,

Nec messor Zeæ munera falce premat.

Si tamen hæc Pharij quisquam putet esse tyranni

Somnia, testari Leucoris ora potest:

Quæ triplices Zea vidit feliciis honores,

Dicere ter geminos cùm fuit ausa suos.

Sed prohibet patrius viduari rura colonus,

Hic sua dona refert, cùm repetita capit.

O Zeæ ingenium felix! vos dulcia spicæ,

Munera, certantes fertilitate, canam::

Te tamen imprimis, Cereris iustissima cura;

Plurima cui placidi gratia veris inest.

Quisquis es, o magna SVRGAS SPES TERTIA ZEUS

Atq; solum patrium fertilitate bees.

MAGNA mihi fueris LAVS, & NON NVBILA CVLMI;

Testatur Musis Leucoris apta bonis.

Affini suo

Wolfgangus Wilhelmus Bruno.

EX DECALOGO,

DECADIS SECUNDÆ,

Problemata VII. IIX. IX. X.

RESPONDENTE

JOHANNES TEUBELIO

Cassoviensi Pannonio.

Ad 24. Martij horis locoq; consuetis. Anno 1610.

VII. PROBLEMA.

An licita & concessa sit πολυγαμία?

I.

UM juxta illud scitum (a) Galeni: *Sine distinctione* vecis velle ad rei considerationem venire, sit velle tempus perdere: & notationem & distinctionem istius Nominis necessario præmittendam judicamus.

(a) lib. 7. de Methodo.

Nominis

1. ἑνὸς.

2. σημα-

σία du-

plex.

I.

I I. πολυγαμίαν igitur nuptiarum vel conjugij multiplicationem notare, ipse istius vocis sonus evidenter arguit; & accipitur bisariam.

III. I. De ἐπεργαμία, id est, de nuptijs, quibus matrimonio per mortem vel alias legitimè soluto, ad alia transitur vota, aliudq; matrimonium contrahitur, v.g. ab Abrahamo post mortem Saræ cum Kethura. Gen. 25.

IV. Et tales sanè nuptias damnarunt Cathari & Montaniste, ho-
rumq; in hoc errore assecla (b) Tertullianus, itemq; (c) Hieronymus.
Patres aliàs doctrina & autoritate percelebres.

(b) in lib. 1. ad uxorem. (c) in prior. Lib. adversus Iovinianum.

V. II. Nomen illud usurpatur de πολυγαμία propriè sic dicta,
id est, de illo κακόνδε, quo quis uno & eodem tempore plures si-
mul uxores quàm unam habet, ut Iacob Leam, Rahelem, Bilham
& Silpam. Gen. 30.

VI. Priori illa specie consultò jam prætermissa: tantum poste-
riorem, ἐν τῷ παρόντι, ventilandam aggrediemur.

VII. Utiq; de nostra cuiusvis constet sententià: in primo statim *Assertio.*
vestibulo, illam hoc aphorismo brevi & succincto comprehen-
sam, tanquam in tabella quadam, suspendimus:

Polygamiam nemini in foro conscientiae per se est aut fuit licita.

IX. Argumenta pro hac nostra assertione militantià hoc com- *Argumen-*
plectimur Syllogismo complexo sive conglobato: *ta pro illa*

Quicquid pugnat cum prima conjugij institutione, cum expresso DEI militantià,
Verbo, cum jure naturæ, & recta ratione, estq; ab impijs olim La- *V.*
mechitis primitus institutum & introductum, & insuper mysterium
Conjugij, quòd DEO inibi abscondere visum, evacuat: illud per se
non est licitum & concessum:

Sed talis est πολυγαμία.

Ergo.

IX. Quinq; specialia hoc generali Syllogismo argumenta conti-
nentur, quæ singula ordine jam veniunt evolvenda:

X. Ac primò quidem quòd πολυγαμία pugnet cum prima conju-
gij institutione: id tum ex Veteri, tum ex Novo Testamento propa-
lam liquet.

XI. In Veteri Gen. 2. prima Conjugij institutio sic describitur:

*Propterea homo deferet Patrem & matrem, & adhærebit V X O R I
S V Æ, & erunt in carnem V N A M.*

XII. In Novo autem Testamento idem Conjugij Autor CHRIS-
TUS institutionem illam inter Judæos antiquari ceptam, de-
può repetijt, & postlimiò quasi instauravit.

*Annon legistis, (dicit ad Phariseos) quod is, qui fecit ab initio
masculum & feminam (non fœminas) fecit eos, Et dixit ulterius:*

Propter

Propter eā deseret homo Patrem & matrem, & adglutinabitur (*συνκολληθήσεται*) VXORI SVÆ, & erunt DVO in Carnem VNAM. Itaq; non jam sunt DVO sed Vna Caro. Matth. 19.

Unde Ignatius id Epist: ad Antiochum.:

Vna uni viro non plures datae sunt in exordio Creaturae.

2. XIII. Quod item *πολυγαμία* amplius pugnet cum expresso Dei Verbo: hæc utiq; pronunciata Scripturæ illi *κατὰ Διάμετρον* opposita clarissimè docent & demonstrant:

1. Cor. 7. Propter supra vitanda, quisque V X O R E M (*τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα*) habeat: Et V N A Q V Æ Q V E P R O P R I V M V I R V M (*τὸν ἴδιον ἄνδρα*) habeat.

1. Tim. 3. Oportet Episcopum ἀνεπίληπτον esse, & V N I V S Vxoris maritum.

3. XIV. Quod insuper pugnet cum iure Natura & recta ratione, id inde apparet, quod Laban ad Filiorum suorum injuriam & detrimentum pertinere iudicat, si Jacob filiabus suis aliàs superinducat uxores. Gen. 31, 50.

XV. Ex eo enim colligi & intelligi potest facilè, quale etiam inter gentes eo tempore, quo alioquin *πολυγαμία*, corruptis illius seculi moribus, usitata, de eādē fuerit iudicium.

XVI. Quod etiam pertinent (b) Veteres Romani, qui & ipsi Juris Naturæ instinctu Polygamiam non permiserunt, nec non versus isti ex Euripide:

ὅδ' ἔ γ' ἄλλ' οὐ καλὸν

Δυαῖν γυναῖκοῖν ἄνδρ' ἐν' ἡνίας ἔχειν. in Androm.

(b) lib. 2. de Incest. & inutil. imp.

4. XVII. Adhæc quod Cacoethes illud ab impijs olim Lamechitis primitus inventum & introductum fuerit, notum est ex Gen. 4, 19. de quo sic Tertullianus:

Numerus Conjugij à maledicto Viro incepit, primus Lamech duabus maritatus tres in unam carnem effecit.

in lib. de exhortat. ad castitatem.

5. XIX. Postremò quod *πολυγαμία* evacuet mysterium, quod Deo in Conjugio visum abscondere, eò adducimus illud Apostoli:

Huius gratiā relinquet homo Patrem ac matrem, & adjungetur (*συνκολληθήσεται*) uxori suæ, & è D V O B V S fiet Vna caro, M Y S T E R I V M

STERIVM hoc magnum est, verum ego laquor de CHRISTO
Ecclesia. Eph. 5.

XIX. Quæ Verba liquidò declarant, quòd mysterium illud
inter alia in eo consistat, quòd sicut unius mariti Una uxor; ita
quoque una sit Ecclesia, & unus suæ illius sponsæ Sponsus Chri-
stus, & vice versa.

XX. Id verò mysterium per πολυγαμίαν planè evacuatur, sit-
que, ut typus ille antitypo minimè respondeat contra sententi-
am & auctoritatem Divinissimi illius Apostoli.

XXI. E quibus omnibus in unum quasi fasciculum collectis *Conclusio.*
concludimus, quòd polygamia nemini sit licita & concessa. *cum suis*
πορισματις.
ὁ περ ἐδείξει.

XXII. Execramur proinde & detestamur eos, qui plures simul
uxores licere habere putant, ut:

XXIII. 1. Iulium Cæsarem, qui concessit quot & quas quisq; vel-
let uxores ducere liberorum quærendorum causa.

Suetonius in Vita Iulij Cæsaris.

XXIV. 2. Quod Mahometus Turcarum legislator sua etiam lege
hodiè unicuique duodecim uxores habere permittit, ancillas
verò sine numero quotquot libuerit.

teste Aenea Sylv. c. 16. & Polyd. Virg. de Invent. rerum lib. 7.

XXV. 3. Quòd apostata impurissimus Bernhardinus Ochinus Po-
lygamiam in Ecclesiam Novi Testamenti invehere conatus
est.

XXVI. 4. Milies mercatores & alij, qui non modò domi, sed alibi
suas uxores & Concubinas alunt.

XXVII. Certum Patrum Sanctorum πολυγαμίαν quòd attinet,
quæ nostræ assertioni plurimùm videtur adversari; tenendum
utique quòd illa simpliciter & per se probari nequeat, quando qui
dem cum prima Conjugij institutione pugnet.

*Quid sen-
tiendum de
Patrum
πολυγα-
μίαι.*

XXVIII. Interim tamen non pauca esse, quæ culpam eorum non
parum sublevare & excusare posse videantur: ut:

XXIX. 1. Quòd pleriq; omnes haud dubiè non libidinis in-
stinctu; sed studio propagandi & amplificandi familiam, & m-
dè suscipiendi Messiam, polygami extiterunt.

- XXX. Id quod vel hinc elucet, quòd eam maximè ob causam
sterilitas tum temporis valdè probrosa fuerit habita.
XXXI. Itemq; ex tot tamq; ardentibus suspirijs & votis, qui-
bus intima Messiae nascituri desideria prodiderunt.
XXXII. 2. Quòd Patres non fuerunt primi moris illius auto-
res; nec fecerunt illud animo ex industria Consilij delinquen-
di; & manifestà improbitate Ordinationem Divinam pervers-
tendi; sed, errore iudicij, à consuetudine vitio illius seculi com-
muniter receptà, decepti.
XXXIII. 3. Quòd ipse DEUS voluerit tacitè quasi conni-
vere, unde Tertullianus Patrum *πολυγαμία* appellat *licentiam*
passivam.

In libro de monogamia.

- XXXIV. Idq; *tribus* potissimùm documentis probari posse vi-
detur, ut: 1. Quòd libellum repudij permisit. *Deut. 24, 1. & seq.*
XXXV. 2. Quòd Prophetae dum in cetera peccata passim
gravissimè invehuntur, nusquam tamen taxant & redargunt *πο-*
λυγαμίαν.
XXXVI. 3. Quòd DOMINUS legem tulit, de ducenda uxore
fratris *Deut. c. 25, 5*; qua uxoratos etiam fuisse obligatos, quidam
exemplo Boozij *Ruth. c. 4*. probare nituntur.
XXXVII. Tantum de hoc Problemate: progrediamur ad
aliud.

IX. PROBLEMA.

*An Cœlibatus ijs personis, quæ in Ecclesiastico Vi-
tæ genere versantur, autoritate humana, ut res,
ipsis ad istud vitæ genus necessaria, injungi
possit ac debeat?*

- I.
Romanen-
sium Affir-
mativa.
XXXIIX. Affirmativam istius Problematis tenent & propugnant
Romanenses, hoc ipso *γυναισμο* illud Antichristi abundè com-
probantes, (c) quòd nempe ad concupiscentiam mulierum (in Hebr.
est *נָשִׁים* quo propriè (d) uxores indigitantur) animam non adje-
cturus (e) quòd item matrimonium contrahere prohibetur.

(c) *Dan.*

(c) Dan. 12.

(d) Gen. 4, 29. 6, 7, 17. 6, 34, 29. Num. 14, 3. &c.

(e) 1. Tim. 4.

XXXIX. Ausum namq; istud esse Antichristum, id est, prohibuisse matrimonium contrahere ijs, qui in Ecclesiastico vitæ genere versantur; notius est, quàm ut ignorari possit.

XL. Inspiciatur modò Jus Canonicum in prima parte Decreti Gratiani Dist. 82, 26, & 27, ubi inter alios & hic Canon proponitur: Presbyteri, diaconis, subdiaconis & monachis concubinas habere seu matrimonium contrahere penitus interdiximus: contracta quoq; matrimonia ab huiusmodi personis disjungi, & personas ad poenitentiam redigi debere, juxta sacrorum Canonum definitiones judicamus.

XLI. Quidnam sedis istius Apostaticæ Defensor hodie præcipuus à Robore, Bellis & Armis denominatus de hac quæstione sentiat; id cognoscere licet si libet, ex Lib. 1. de clericis c. 19. ubi hoc thema conatur evincere:

Cœlibatum jure Apostolico rectissimè annexum ordinibus sacris.

XLII. Nos, qui non in Antichristi Deceptoris: sed in Christi Præceptoris Scholâ nati & educati sumus, Negativam profite mur ac tuemur, intrepidè & absque omni hæsitazione, docentes & dicentes:

I 4.
Luthera-
norum
Negativa.

Cœlibatum nec jure Apostolico, nec dum autoritate humanâ, Personis Ecclesiasticis, injunctum fuisse, aut injungi posse ac debere.

XLIII. Syllogismus cardinalis & præcipuus, quo fundamen-
ta nostræ hujus sententiæ Antipapanæ, uno quasi fasciculo, comprehensa, hic est:

Ejusq;
Syllogis-
mus per Syl-
logismum
7. membr.

Quicquid ex falsa ortum hypothesi, & insuper pugnat cum institu-
tione, & fine atq; usu conjugij, & præterea adversatur Exemplis Scri-
pturæ, Apostoli Pauli constitutioni, autoritati Ecclesiæ, imò ipsorū etiam
Adversariorum propriæ Confessioni, illud nec jure Apostolico,
nec aliâs autoritate humana personis Ecclesiasticis injun-
gi potest ac debet.

Atqui talis est Cœlibatus, quo personis Ecclesiasticis usus conjugij ut res
illicita, prohibetur.

Ergo.

X.L.I.V. Septem uero hoc Syllogismo iisdem omnibus communi, continentur, quorum singula ordinè sed breviter enucleanda.

1. XLV. Quod igitur Cœlibatus ille ortum trahat ex falsa hypothesis: facile credideritis, cui constat, quod Pontificijs, ac Monachis præsertim, in Conjugio vivere sit, in carne vivere conjunctioq; conjugalis, res planè impura & coinquinata.

XLVI. Utq; propalam illud constet omnibus: adscribimus huc, majoris fidei gratiâ, ipsissima Innocentij & Syricij Papæ verba, quibus suam & suorum de Conjugio opinionem, ex scrinio pectoris sui, haud obscure prodiderunt:

1. Parte Decret. Grat. Dist. 82. c.

Abstinetes vos ad tempus, ut vacetis orationi & hoc utique laicis præcepit, multo magis sacerdotes, quibus & orandi & sacrificandi injunctum officium est, semper debebunt ab huiusmodi consortio abstinere: qui si contaminatus fuerit carnali concupiscentia, quo pudore vel sacrificare usurpabit, aut quâ conscientia quove merito exaudiri se credit, cum dictum sit: Omnia munda mundis, coinquinatis autem & infidelibus nihil mundum: sed fortasse hoc licere credit, quia scriptum est unius uxoris Virum. Non dixit hoc, ut permaneret in concupiscentia generandi sed propter incontinentiam futuram. Neque enim integros corpore non admisit, qui ait: Vellem autem omnes sic esse sicut & ego. Quod & apertius declarat dicens: Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt. Vos autem jam non estis in carne, sed in spiritu.

XLVII. Quid verò ad hoc Apostoli, de quorum autoritate Magistri impudentiæ tantopere gloriantur? Apertè contradicunt, adeoq; Conjugam conjunctionem *Ἀπρὸς* appellant (f) *ἀπὸ τοῦ* & *τίμιον*: (g) *ἀγασσάμεν, ὡς δεούμεν*, (h) *μυστήριον*.
(f) Heb. 13. (g) 1. Tim. 2. (h) Eph. 5.

2. XLIX. Quod pugnet prohibitio conjugij, cum primæ ejusdem institutione: manifestum est ex Gen. 1, 27. & 28. ubi universalis Conjugij institutio sententia hac universali proponitur.

Et creavit DEVS hominem ad imaginem & similitudinem suam, ad imaginem DEI creavit illum, MASCULUM ET FOEMINAM creavit eos.

BENE:

BENEDIXITq; illis DEVS & ait: CRESCITE, & MVLTIPPLICAMINI, & REplete TERRAM.

XLIX. 3. Quòd item pugnet cum *sine* atq; usu Conjugij, sic ostendimus. 3.

L. Ante lapsum, Conjugium tantum fuit officium, nunc verò est quoque remedium, dicit Lombardus ex Augustino, lib. 9. de Gen. ad lit. cap. 7.

LI. EX quo pater, quòd duplex præcipuè sit Conjugij finis & usus, i. primarius & οἰκονομικός, τακτογονία: 2. secundarius & γερραπνευλικός ἀπογονία, vel πορνοφυγία.

LII. Utrumq; universalibus Scripturæ Regulis stabiliter confirmatum, & firmiter stabilitum esse liquet.

LIII. Et illum quidem in prima illa Conjugij Ordinatione, cujus verba modò adduximus, ex Gen. c. 1, 27. 28.

LIV. Hunc, in hisce Paulinis:

Propter fornicationem suam QVIS QV E uxorem habeat.

Item: Si se non continent, contrahant matrimonium. 1. Cor. 7.

LV. Utrumq; simul, in illo Christi Matth. 19. ubi ab universali Regula Conjugij paucissimos excipit, eos nimirum, qui dono continentiae sunt præditi: qui autem illo carent, ab eis vult Ordinariam observari Regulam, dum discipulis, num expediat contrahere matrimonium, quærentibus, respondet:

ὅτι πάντες χωρεῖσι τὸν λόγον τούτον: ἀλλ' οἱς δίδωται

Et paulò post:

ὁ δυνάμει & χωρεῖν χωρεῖτω.

LVI. 4. Quòd cœlibatus eorum, qui in Ordine Ecclesiastico versantur adversetur Exemplis Scripturæ: id utiq; ὁμοθυμαδὸν contestantur Prophete & Sacerdotes Levitici Veteris, & Apostoli Novi Testamenti. 4.

LVII. Prophetas & inter hos in specie (l) Esaiam (k) Ezechielem, Oseam, & alios, uxores habuisse, ex his Scripturæ Divinitus patefactæ locis claret:

Esa. c. 7. 3. (k) Ezech. 24, 16. 18. (l) Ose. 1. 2.

LIX. Sacerdotibus Leviticis, quos tamen (m) munditiei studiosissimos esse oportuit, Conjugium fuisse ab ipso Deo concessum; vel indè ἀναγινωσκόντως evincitur, quòd illis certam τάξιν γαμικὴν

præscripserit, qualesq; uxores ducere debeant indicarit, *Luc. 21. 7. 8, 13, 14, 15.*

(m) *Lev. c. 21. & 22.*

LIX. *Apostolos* deniq; in Novo Testamento uxoratos fuisse, & præsertim principem eorum, quem Romanenses pro primo Papa solenni pompa venditant, non modò testis est (n) *Mattheus*, *Socrus* ipsius expressam faciens mentionem: sed *Paulus* etiam apertè scribens:

1. Cor. 9: *An non habemus potestatem Sororem MULIEREM CIRCUMDUCENDI, quemadmodum & ceteri Apostoli, & fratres DOMINI, sicut & Cephas.*

(n) *Matth. c. 8. 14.*

5. LX. 5. Quòd prohibitio Conjugij eorum, qui ministerio Ecclesiastico funguntur, adversetur *Constitutioni Paulinae*: hæc ipsius instituta docent & demonstrant, quibus postulat, ut Episcopi, Diaconi & Presbyteri sint uxorati.

1. Tim. 3.

OPORTET Episcopum esse unius VXORIS MARITUM, Diaconi SINT (ἐστὼσαν) unius VXORIS mariti.

Tit. 3.

Constituas oppidatim Presbyteros &c. si quis est inculpatus, unius VXORIS VIR.

LXI. Ac ne quis cum *κυβέλλης* Romanensibus vocabulum Uxoris sensu anagogico, veriùs Archisophistico, interpretetur de Ecclesia: mox addit se de tali uxore loqui, ex qua suscipiantur liberi, & cum qua Domus vel OEconomia administretur.

1. Tim. 3, 4. Tit. 1, 6.

6. LXII. 6. Quòd præterea *ἀναμία* Clericorum in regno Antichristi adversetur Ecclesiae auctoritati: probamus indè, quod lex Coelibatus ignota fuerit veteri Ecclesiae, quòd item ab Orientali Ecclesia, illa nunquam recepta, Germaniae verò vi & tyrannide Pontificum brachio seculari armatorum tandem obruta Anno Christi 1119. sub Calixto II. in Concilio Remis celebrato, in quo Canon ille, quem supra thesi 4. citavimus, fuit conditus.

7. LXIII. 7. Quòd deniq; propria Romanensium Confessio Coelibatum Sacerdotum improbet & aversetur: id pluribus edoceri posset

posset: sed sufficient, pro re nata, saltē decretū ex Jure Canonico, & Pij I l. apophthegma.

LXIV. Decretum ex Jure Canonico sic se habet Dist: XXI. c. 13.

Quoniam in Romani ordine Canonis esse cognovimus traditum, eos qui ordinati sunt Diaconi vel Presbyteri debere confiteri, quod jam suis non copulentur uxoribus: **N O S A N T I Q V V M** sequentes Canonem **A P O S T O L I C A E D I L I G E N T I A E**, & constitutiones sacrorum Virorum legales nuptias amodò **V A L E R E** volumus, nullo modo cum uxoribus suis eorum connubia dissolventes. Quicūq; igitur diligens inventus fuerit in subdiaconali Ordinatione, aut diaconali, aut sacerdotali: hic **N V L L O M O D O P R O H I B E A T V R** ad talem adscendere gradum, pro Vxoris suae legitimae cohabitatione. **N E C** etiam **T E M P O R E O R D I N A T I O N I S** **P R O F I T E R I C O G A T V R**, quod abstinere debeat à legali propriae uxoris familiaritate;

Item. Oportet eos, qui altari ministrant, in tempore oblationis sanctorum continentes esse in omnibus; ut à **D E O** possint consequi, quae simpliciter postulant. Si quis igitur praesumserit **C O N T R A A P O S T O L I C O S C A N O N E S A L I Q V O S** presbyterorum & diaconorum privare contactu, & communione legalis uxoris, deponatur: Similiter & presbyter aut diaconus, qui religionis causā uxorem suam expellit, excommunicetur: si vero in hoc permanserit, deponatur.

LXV. Apophthegma Pij II. referente(o) Augustana Confessione, ex Platina, tale est:

Fuisse aliquas causas, cur ademptum sit Sacerdotibus Conjugium: sed multò majores esse causas, cur reddi debeat.

(o) Artic. XXIII. de Conjugio Sacerdotum.

LXVI. Quae omnia & singula liquidissimè comprobant & declarant: luculentissimum Impudentiae Lojoliticae specimen edidisse Bellarminum, dum confirmare ausus: Conclusio.

Cœlibatum I V R E A P O S T O L I C O rectissimè annexum
Sacris Ordinibus.

LXVII. **N O S** contra Antichristum **μισοχριστον** proprio jugulamus gladio, his ipsius Juris Canonici **V e r b i s P r o b l e m a t i s** istius tractationem concludentes:

Copula

Copula Sacerdotibus nec Legali, nec Evangelica, nec [NB.] Apostolica auctoritate prohibetur.

II, Part, Decr. Grat. Dist. 26. q. 2. c. 1. fors non.

Videatur Lutherus in Explic. c. 7. prior. ad Corinth. Tom. 2, Jen. Germ. f. 272.

IX. PROBLEMA.

*An & quas potissimum ob causas facere
liceat divortium.*

Differentia LXIIX. Differunt invicem: Repudium & Divortium;

inter Repudium & Divortium. LXIX. Illud, propriè & à seors, loquendo, est Sponsi & Sponse: hoc mariti & uxoris dissolutio; illo Sponsalia: hoc nuptiarum dirimuntur.

LXX. Nos hic paucula afferemus de divortijs, quæ & ipsa tamen facile & nullo negotio poterunt accommodari ad repudia.

LXXI. Propter quas enim causas concedi consuevit divortium: propter easdem etiam, & multò quidem tutius, concedi potest ac debet repudium.

Causa repudij. LXXII. Ut igitur ad rem propositam accedamus: disertè ac perspicuè non affirmamus licere interdum facere divortium, certas ob causas, sed non quasvis: verùm ob eas tantùm quæ summi ponderis & momenti, quæq; maximè ipsam Conjugij naturam & essentiam patingunt & convellunt.

LXXIII. In Jure Civili quatuordecim: in Jure Canonico duodecim divortiorum causæ recensentur.

I. Ex Scriptura. LXXIV. In Scriptura autem duæ saltem expressè ponuntur.

1. Matth. 19. & 5. LXXV. Et una quidem à CHRISTO Matth. 19. adulterium videlicet, dum ait:

Dico autem, quod quicumq; repudiaverit uxorem suam, nisi ob S T V. P R V M, & aliam duxerit, is committit adulterium.

LXXVI. E quibus sanè verbis liquidò apparet, quòd Dominus, in casu adulterij, absq; ulla illius restrictione, permittat divortium, quod idem tradit, Matth. 5. 22.

LXXVII. Ubi tamen κατ' ἐπιμβολὴν obiter monemus, quòd particula **NI SI** non opponatur Causis ijs, quæ adulterio æquiparari queant: sed Judæorum in faciundis divortijs *levitati*, quam ibi redarguendam sibi proposuerat, quemadmodum contextus proximè præcedens evidenter ostendit.

LXXIX. Altera divortij causa constituitur ab Apostolo, estq; 2. 1. Cor. 7. desertio voluntaria non necessaria malitiosa.

LXXX. Authentica Apostoli, qua illam constituere rectè existimatur, est isthæc:

1. Corinth: 7

Quod si incredulus discedit, discedat: NON EST SERVITUTI SUBJECTUS FRATER AUT SOROR HUIUSMODI.

LXXXI. Sed quia grave est matrimonium rescindere: in nostris utique Consistorijs ad hoc divortij genus non deveniri solet, nisi previo processu legitimo, & elapso jam à tempore desertionis, justo tempore sexennio, septenn. òve, &c.

LXXXII. Tametsi aliàs cum Luthero potius seriò optandum, ut in gratiam desertorum & desertarum, (quarum non modò Oeconomix: sed & vel maximè, conscientix, consulendum) tempus istud contraheretur, idq; eò magis, quòd desertiones ejusmodi sine fornicatione rarissimè fiant,

LXXXIII. His duabus Divortij Causis ἐγγράφοις (p) Lutherus noster adjungit tertiam, ἀδυναμίαν puta manifestam, & maximè naturalem, qua qui laborant, Eunuchi de matris utero sic nati, appellantur, Matth. 19. id quod tamen, si ἀπεμβολογῆν liceat, potius non conjugij declaratio, quam divortium, vel Conjugij dissolutio dici meretur.

11.

Ex Luthero.

(p) Tom. 2. 1en. Germ. in libell. Vom Ehelichen Leben.
f. 147. 150. 151.

LXXXIV. Quò itidem referimus cum Luthero alijsq; Theologis desperatam eorum Conjugum pertinaciam & morositatem, qua alteruter nullis planè pœnis, licet gravissimis sæpiusq; variatis, se adigi patitur, ut alteri εὐνοίαν ὀφειλομένην, reddat, contra seriam Apostoli ἀγάπην:

1. Cor. 7. Vxori Vir debitam benevolentiam reddat, similiter autem & Vxor viro, &c

N

LXXXV.

LXXXV. Hisce veris Divortij propriè sic dicti causis, annu-
merari præterea solet *sevitia conjugum*, qua alter alteri vel venefi-
cij vel alijs machinationibus manifestis vel clandestinis vitæ
insidias struere non desistit.

LXXXVI. In hoc enim casu, ceteris remedijs omnibus frustra tē-
tatis, tantē innocenti parti permittitur periculi vitæ evitandi gra-
tia, separatim habitare, usque dum reconciliatio firma stabilietur.

LXXXVII. Et istud sanè non est divortium: sed *separatio*
duntaxat *quoad mensam & torum*. ex *tolerantia & conniventia* quadam
concessa; nisi alia forsan supervenerit causa, ob quam, urgenti-
bus circumstantijs, ex quorundam Theologorum sententiâ, ad
totalem deniq; separationem descendendum. Quodnam sit *Men-*
tzeri in ejusmodi casu consiliū: videatur, in tractatu de Cōjugio p. 222.

LXXXVIII. Et quod in omnibus divortiorum causis dili-
genter observandum; nihil hîc privata autoritate faciendum: sed
publica autoritate judicij Ecclesiastici, antegressâ legitima causarum
cognitione, decenter agenda & peragenda omnia.

LXXXIX. Propter lepram aliosq; morbos incurabiles, i-
temq; propter ignominiam & delictum &c. alterius Conjugum,
adeò nec potest nec debet fieri divortium; ut hic potissimum re-
quiratur illud, quo conjux conjugii adiutorium maliq; communis
consors esse debere, dicitur.

XC. Plura qui de hac materia legere discupit: is videat Lu-
therum in tractatu perquam erudito, cujus Epigraphe:

Vom Ehelichen Leben. Tom. 2. Ien. German. f. 146.

Itemq; in libello: Von Ehesachen Tom. 5. Ien. 237.

X. PROBLEMA.

*An Choreæ, quales bodie exerceri solent, homini
Christiano licitæ sint & concessæ?*

XCI. Universum istud chorearum genus omnino damnant
& execrantur Zwinglio Calviniani.

XCII. Sic enim Aretius expressè scribit: *Quod genus VNI-*

VERSVM libidinosum pessimiq; est exempli, ideoq; merito damnatur.

In Probl. Loc. 169. qui est de choreis & saltationibus.

XCIII. Cui calculum adijciunt suum reliqui ejusdem Sena-
tus proceres, ut: (q) *Marloratus* hoc enunciato: *QVICY NOVE ha-*
buerunt curam gravitatis: damnaverunt saltationes. (r) *Ps-*

Opinio Zwin-
glio Calvinia-
norum.

(r) Petrus Martyr, appellans eas *laqueos & scandala*.

(f) Pater ipse Calvinus vocans illas *Lascivia meretriciae notas*.

(q) *super 14. Matth.* (r) *super. Iud. c. ult.* (f) *super 14. c. Matth.*

X C I V. Nos antequam nostram proponamus sententiam, necesse habemus has sequentes eidem præmittere hypothesen. Hypothesi 3
Sententia Lib
theran.

X C V. 1. Saltationem per se esse actionem indifferentem.

X C V I. 2. Et proinde talem esse conditionem, ut pro diversitate finis, cujus gratia à diversis diversimodè exercetur, modò laudari, modò culpari possit.

X C V I I. 3. Laudari propter fidem bonum & honestum, & si observetur τὸ πρῆπον in circumstantijs personarum, modi, loci, temporis, &c.

X C V I I I. 4. Culpari propter finem malum & inhonestum, & si illud τὸ πρῆπον negligatur.

X C I X. His ita προϋποληπτικῶς prædelibatis nostram jam Sententia 2.
aph. compre
hensa.

C. I Choreæ, quæ propter malum & inhonestum finem, ut propter libidinem & lasciviam aguntur, & in quibus τὸ πρῆπον in circumstantijs personarum, modi, loci & temporis non observatur, rectè & meritò damnantur. 1. Aphor.

C I. Et tales fuerunt Choreæ (r) Israelitarum: & illa (u) Herodiadis, quam (x) Chrysostomus πορνικὴν ὄρχησιν appellat.

(r) Ex 32, 18. (u) Matth. 14. (x) in cap. 14. Matth.

C I I. Et hoc sane saltationum genus feriunt illa Gangrensis & Elibertini Conciliorum, itemq; Patrum Anathemata & Diræ, quibus illas Diabolo devovent & Diabolicas proclamant.

Ambros. lib. 3. de Virg. Chrysost. hom. 56. in Genes.

C I I I. Eodem spectant Rationes ἀνασκευαστικῆς, quæ à Zwinglio Calvinianis numero haud exiguo congeruntur, præcipuè verò ab Aretio, loco paulò antè allegato.

C I V. Quodq; in his etiam regionibus tales choreæ minimè probentur, sed æquè, ut ab adversarijs fieri solet, seriò prohibebantur: id utiq; Constitutio Augusti Electoris p. m. satis superq; testatur in articulis, qui Generales appellantur, art. 18. qui est de Chæreis.

C V. I I. Choreæ quæ propter bonum & honestum finem instituuntur, & quibus τὸ πρῆπον in circumstantijs personarum, modi, loci & temporis &c. observatur, ex ratione, quæ in Constitutione Electorali jam nominata præscribitur, permitti solent ac possunt, idq; propter Rationes, quas breviter & ὡς ἐν τῷ πῶ, jam suffigimus. 2. Aphorismus

1.

CVI. Prima ducitur ab autoritate Scripturæ, quæ generatim & indefinitè pronunciat: esse etiam tempus non tantum legendi: sed etiam Saltandi. (τὸ ὀρχήσασθαι) עַתָּה כִּפּוּר עַתָּה קִיּוּר.

Ecclesiastæ 3. quòd q; καὶ γὰρ οἱ πάντα καὶ γὰρ Tit. 1.

2.

CVII. Secunda lumitur ab effectis & utilitatibus honestarum saltationum, quæ inde redundant, vel ad corpus, ut conveniens & moderata membrorum corporis agitatio non parum faciens ad sanitatis conversationem, viriumq; corporis confortationem, vel ad animum, ut honesta recreatio, vel ad utrumq; ut occasio declinandi ebrietatem, &c.

CVIII. Quibus & alij accensent occasionem honestam, qua notitia inter honestos juvenes ac virgines, & sic consequenter etiam honesta ratio conjugij suo tempore contrahendi iniri queat.

3.

CIX. Tertiò accedunt συγκαταΨηφισμοὶ Theologorum, tam judicij ac pietatis, quàm eruditionis & autoritatis laude excellentium, ut Lutheri maximè, Brentij & aliorum.

CX. Quid Lutherus de moderato usu honestarum saltationum senserit: hæc propria ipsius apophthegmata liquidissimè declarant.

In Postilla Ecclesiastica Dominica II. post Epiph.

Queris, an saltatio, ex qua plurima videntur prodire mala inter peccata referenda. An inter ludæos choreæ fuerint in usu, nec ut equidem ignoro. Quia tamen apud nos moris est, uti hospites se invitare, sese ornare, convivari, letari: ita quoq; saltare, NON video, qua ratione rejici consuetudo illa possit, solus abusus vitetur, &c.

Item in Commentaria in Genesin Germanico Tom. 4. I. mensi Germ. fol 133.

Also möchte man nu vom tantzen reden/ wie wir vom schmuck sagen/ das man davon sagt/ Es bringe viel reitzungen zu sünden/ ist war/ wenn es vber die masse vnd zucht fehret/ Aber es kan auch einer wol mit einer bulen/ die weder schmuck noch schöne hat/ denn die Liebe ist blind/ felleet so schier auff einen Kühdreck/ als auff ein Lili enblat. Darumb weil tantzen auch der Welt brauch ist/ deß jungen Volcks/ das zur Ehe greiffet/ so es auch züchtig/ ohn schandbare weise/ wort oder

der geberde/nur zur fremde geschicht/ist nicht zu verdammen. Das hat Gott hiermit angezeigt/das ers also lesset schreiben / das nicht die hoffertigen Heiligen / so bald Sünde drauß machen/ wenn mans nur nicht in mißbrauch bringet.

CXI. *Brentius verò ita scribit:*

Fides & caritas Christiani hominis saltando non deperduntur, &c.
in comment. in Matth. f. 528.

CXII. *Quartam* rationem nobis suppeditat tacitus quorundam ex grege Calvinistico consensus, dum & ipsi non omnes promiscuè choreas damnant, sed libidinosas, quemadmodum vel ex hoc *Danei* testimonio abundè patescit:

Non omnis saltatio (inquit ille) damnata est, ut docet disputatq; P. Martyr in l. bro. Iosue: sed saltatio ea, quæ est chorea, & quæ sit libidinis augenda proritandaq; gratiâ. lib. 2. Etb. Christ. f. mibi 222.

CXIII. Quintò & ultimò posset aliquis Zwinglio Calvinianis obijcere *basiationes*, quæ multò fortius ad libidinem incentivum, quàm saltationes, & tamen ab ipsis in Anglia & alibi permittuntur.

CXIV. Et tantum quoq; de hoc Problemate, quod hac *αφορμή* voluimus, *βραχέως καὶ παχυλῶς* attingere, propterea quòd adversa pars in *ἐτεροδοξία*, nimis videatur rigida, aliàs non magnoperè, in hoc argumento, laboraturi.

EX DECALOGO,

DECADIS TERTIÆ,

Problemata I. II. III.

RESPONDENTE

M. ERASMO VVILLICHIO, FRANCOFURTENSI MARCBICO.

Ad 31. Martij horis locoque consuetis, Anno 1610.

I. PROBLEMA.

An homo Christianus necessario teneatur bona sua conferre in commune, adeo, ut nihil ipsi liceat habere proprium.

THESIS I.

I.
Negativus
τῶν ἐπερο-
δόξων
Eorumq;
1. Agmen.

Negativam hujus problematis partem concedū. E' τε ἐγδοξῶν quidam utroq; quidam uno pede.

II. Qui utroq; pede in ἐπεροδόξια istam concedunt, sunt partim Veteres, partim Recentes.

III. Inter Veteres referimus Esseos & Carpocratianos, qui communionem omnium bonorum & doctrinā & exemplo suaverunt & approbaverunt oppidō.

IV. Recentes iterum subdividimus in primos hoc seculo, & a primis illis ortos.

V. Primi qui errorem illum, ex inferis resuscitatum, hoc seculo in proscenium Ecclesiae reduxerunt, sunt Anabaptistae, qui vicissim in sectas aliquot distinctas divisi, secundum illud πολυθεύλητον; τὸ ψεῦδος πολυχιδές.

VI. Nam praeter Tacentes, Orantes, Ecstaticos, Libertinos, Augustinianos, Monasterienses, Servitianos, Hoffmannianos, Davidianos, Adamistas, Aquarios, Franckistas, & alios: etiam inter ipsos inveniuntur adhuc duo ordines, qui delirium istud de bonorum omnium communione maximè foveant & propugnant,

Vigandus in suo Anabaptismo.

VII. Unus est Apostolicorum, qui sic cognominari gestiunt, quod Apostolos in omnibus aemulari decreverunt, & praesertim in hoc, quod communio illa bonorum ab Apostolis legatur observata. Act. 2. & 4.

VIII. Alter est Hutitarum, vel Hutterianorum, ut alij scribunt, qui ita à Johanne Huto, qui in carcere obiit, appellari voluerunt.

IX. E' τε ἐγδοξοὶ ab his nostro tempore orti, non abs re dici possunt Photiniani, qui si non ex omni; ex aliqua tamen parte, idem ferè de hoc themate statuunt, quod Anabaptistae.

X. Ce.

X. Ceterum qui *uno pede* in propositi Problemat^{is} negationem II. Agmen-
à nobis abeunt, sunt *Monachi*, qui alias quidem bonorum com-
munionem Anabaptisticam non approbant: ipsi tamen in abjici-
enda rerum proprietate perfectionis opus constituunt, sponta-
neam (in affluenti^{ss}ima omnium rerum copia) paupertatem videntes.

XI. Idq; rectè fieri probare nititur aliquot ratiunculis Bellar-
minus, præstans se Procuratorem Pauperum.
lib 2. de Monachis c. 20.

XII. Quidnos? Pro affirmativa stamus invictis muniti & circum- II.
septi præsidijs, quæ partim κατασκευαστικά, vel, καταστήματα, par- Affirmativa
tim ἀνασκευαστικά vel ἀμυντήρια. munitæ præ-
sidijs.

XIII. Præsidia κατασκευαστικά appellamus ea, quibus causam
hanc nostram confirmare & tueri valemus; suntq; hæc, quæ jam I. κατασκευ-
ordine subsequuntur. αστικά.

XIV. Primum est, præceptum Decalogi septimum ab Apostolo in
Novo Testamento repetitum denuoque inculcatum exhortatio-
ne hac gravissima:

Eph. 4. Qui furabatur, amplius non furetur, magis autem labores o-
perando manibus, quod bonum est, ut possit impertiri ei, qui
opus habuerit.

XV. Sanciri autem & confirmari ista prohibitione rerum
proprietatem & dominiorum distinctionem, res ipsa loquitur.
Alias enim prohibitione illâ opus esset minimè.

XVI. Secundum ex his Scripturæ testimonijs extruimus, quibus
jubemur non totam bonorum substantiam in commune confer-
re: sed ex abundantia solùm eorum tantum elargiri pauperibus,
quantum nobis allibuerit.

2. Cor. 8. Vestra ABUNDANTIA illorum inopiam
subleves.

1. Cor. 16. In una Sabbathorum unusquisq; vestrum apud se se-
ponat recondens quicquid (NB) benè placuerit (ὅτι ἀν' εὐο-
δωτα.)

XVII. Tertiò his accedunt legitimi contractus emtionis & vendi- 3.
tionis, qui, introductâ communione Anabaptistica, ac Platonica,
expirent necessum est, & tamen Apostolica auctoritate in Novo
etiam Testamento fuere comprobati, ut:

1. Cor. 7.

1. Cor. 7. Qui EMVNT sint tanquam non possideant.

1. Thefl. 4. Ne quis opprimat aut fraudet in negotio fratrem suum.

4. XIX. Quartum causæ nostræ præsidium suppeditat nobis Exemplum Pauli, qui membranas, biblia & tunicam, quam Troade reliquerat, à Timotheo sibi afferri flagitat 2. Tim. 4.

XIX. Id quod facere nec debuisset nec potuisset: si κοινωτη-
σιν Anabaptisticam statuere aut stabilire voluisset.

5. XX. Quintum ex isthac ratione deduci potest:

Qui tenentur providere suis, & maxime domesticis, usq; thesau-
ros colligere; eos profectò oportet facultates habere, unde id facere
queant.

Atqui Christiani tenentur hoc facere.

Ergo.

XXI. Assumptionis veritas ἀμετάγνωστο ex his Scripturæ
locis existit.

1. Tim. 5. Si quis Suis & maxime DOMESTICIS non providet:
fidem abnegavit, usq; infideli deterior.

2. Cor. 12. Non enim debent filij parentib. recondere (ἰνοῦντες)
sed parentes filijs.

6. XXII. Sextò & ultimò cum communione rerum Anabaptisti-
ca ex adverbo pugnant (a) encomia beneficentiæ erga pauperes, quam
non ex alienis, sed (b) proprijs facultatibus exerceri oportet:

(a) Matth. 10, 42. c. 19, 21. c. 25, 34. 35. Galat. 6, 9, 10.

Phil. 4, 14. 1. Tim. 6, 18. &c.

(b) Proverb. 3, 9. 2. Cor. 8, 12.

XXIII. Et sic fuerunt causæ nostræ præsidia κατασκευαστικά:
Videamus etiam ἀνασκευαστικά, quorum appellatione comple-
ctimur Responsiones ad Sophismata Adversariorum.

2. ἀνασκευαστικά. V. XXIV. Quorum quidem pluscula crepare solent: potissima
tamen maximeq; classica sunt isthæc V.

XXV. Primum petunt ab Exemplo Ecclesiæ Apostolicæ, ad cuius
normam formamq; nostræ etiam componendæ.

XXVI. Illius verò Cives bona sua in medium contrulisse, au-
tor est Lucas Act. 2, 44. & c. 4, 34.

XXVII.

XXVII. Respondemus: Magnam & insignem esse disparitatem in hoc exemplo, ob quam, in Ecclesia Universalis, ad imitationem illud minimè trahendum.

XXIIX. Nam primò factum illud planè fuit singulare, inque Ecclesia solùm Hierosolymitana tum temporis usitatum, propter præsentissimum persecutionis periculum.

XXIX. Nusquam enim memoriae proditum legitur, quod illa bonorum communio extra Ecclesiam, quæ tum erat Hierosolymis, usu fuerit recepta, vel ab Apostolis unquam uspiam imperata.

XXX. Imò diverſum tum ex Actis Apoſtolorum: tum ex Scri-
ptis Pauli levi breviq; opera monſtrari poteſt.

XXXI. Adhæc institutum istud *ῥησινικὸν καὶ τοπικὸν*, non ex mandati alicujus Apostolici necessitate, sed ex mutua fratrum liberalitate, & sic, ex Spiritûs liberalitate, profectum esse constat.

XXXII. Ita namque Petrus ipse Ananiæ dicit:

Nonne prorsus tibi M A N E B A T, & venditum in T V A erat P O-
T E S T A T E ? Act. 5.

XXXIII. Ex quo loco & hoc apparet, quòd illa bonorum communio constiterit, non tam ἐν τῇ κτήσῃ: quàm ἐν τῇ ζῷῃ, uti Philosophus loquitur adversùs Platonem ejusdem κοινότη-
σας Assertorem & Patronum disputans lib. 2. Politic.

XXXIV. *Secundum mutuatur ex isthoc præcipio CHRISTI: Dili-
ges proximum tuum sicut teipsum. Matth. 22. Luc. 10.*

XXXV. Resp. Est fallacia τὸ παρεπομένον καὶ τὸ ἀπὸ τοῦ ἑλλει-
πὸς τῆς ἀξιολόγησης, A dilectione enim indefinita, vitiosissi-
ma instituitur ratiocinatio, ad definitam bonorum commun-
tionem.

XXXVI. Quasi verò non aliâ ratione dilectio exerceri & mandato CHRISTI obsecundari posset, ut v g. liberali contributione, de proprijs facultatibus, exemplo Macedonum, Corinthiorum, & aliarum in Græcia Ecclesiarum, 1. *Corinth* 6. 2. *Cor.* 8. & 9. *Phil.* 1. & 4.

XXXVII. Tertiò obtendunt *statum Ecclesiæ triumphantis*, quæ o- 3.
mnibus bonis cœlestibus communiter fruatur.

XXXIX. Resp. Est *Sophisma parium* similitudo enim Ecclesiæ triumphantis in cœlis & militantis in terris non in bonorum terrestrium: sed spiritualium communione consistit, observat à modi & graduum perfectionis distinctione.

4. XXXIX. Sed instant *quartò* hac ἐνοχλήσῃ ἐκ τῆς ἡπείρου. Si igitur Christianos intercedit invicem communio in rebus spiritualibus: cur non multò magis in terrestribus?

XL. Resp. *Duplicem* esse hominis Christiani conditionem: *Internam* unam: *externam* alteram.

XLI. *Secundum illam*, consideratur, respectu DEI, quatenus Christianus in κτήσῃ καὶ χεήσῃ bonorum spiritualium, quæ ex æquo omnibus, absque *περὶ σωποληψία*, patent.

XLII. *Secundum hanc*, idem consideratur respectu Mundi quatenus Civis alicujus Reipublicæ & homo indigens ad sui & suorum conservationem bonis terrestribus, quibus utitur juxta leges suæ illius Republ. juri Naturæ, consentaneas, quorum neutrum Evangelium tollit aut abolet.

5. XLIII. *Quintò & ultimò* maximè jactitant multiplices illius instituti utilitates.

XLIV. Respondemus bifariam: 1. per ἀγνησιν. Quòdenim plura incommoda quàm commoda inde proveniant; vel hinc apparet, quòd Communio illa bonorum Hierosolymitana non admodum diu duravit; sicut queritur Clemens in Epist. ad Hierosolymitanam Ecclesiam.

XLV. 2. Per παρρησιολογίαν. Positio enim sed non concessio; quòd res illa non careat suis utilitatibus; Non tamen faciendæ sunt mala, contra Scripturæ autoritatem, ut eveniant bona.

Rom. 3.

XLVI. Et hæcenus fuit Problema de bonorum omnium communione Platonica & Anabaptistica finimus hac memorabili Apologiæ Augustanæ Conf. Art. IIX sententia: Ills, qui ideo excitârunt schismata, quia negabant Sacerdotibus licere tenere proprium, planè seditiosos judicamus. Nam tenere proprium civilis ordinatio est. Licet autem Christianis uti civilibus ordinationibus, sicut hoc aère, hac luce, cibo, potu.

PRO.

PROBLEMA II

An homini Christiano bonâ conscientia, ab aliquibus, interdum liceat usuram accipere?

XLVII. Gravis hæc est quæstio, & non à Jureconsultis & Politicis tantum: sed à Theologis quoq; diu multumq; agitata,

XLIX. Quantas enim hæc ipsa circiter *Annum Christi 1588.* turbas dederit in Ecclesia aliàs florentissimâ Ratisbonæ: videre licet in *Centuria XVI. Osiandri f. 1047.*

XLIX. At enim verò ut quæstionem illam valdè intricatam re. IV. Capit. & ius & circumscriptiùs extricemus: juvat utiq; ejus ἐξακρίβω- tractationis. σιν ad quatuor distincta capitula revocare.

I. In quorum primò ὡς ἐν τοῖς ἑωρῆται tum nominis tum rei distinctionem definitionemq; prædelibabimus.

In 2. quæ nostræ sit sententia explicabimus.

In 3. eandem rationum munimentis astruimus.

In 4. deniq; præcipua τὰν ἐπεροδόξων argumenta dilucemus.

LI. Ad nominis definitionem ac distinctionem pertinent: I.

1. ἐτυμολογία. 2. συνωνυμία. 3. ὁμωνυμία.

1. Definitio

nominis.

ἐτυμολογία.

LII. Ἐτυμολογία igitur quod attrinet; per se ultro patet. quòd usura Latinis ab utendo dicta sit; Nec desunt, qui putent vocem hanc ex usu & ære esse compositam, q.d. *usus æris.*

LIII. Ratio istius Etymii, si quis exigat, hæc dari potest, quòd nempe usus æris in usuris dominetur & conspiciatur maximè.

LIV. Græci appellant usuram τόκον ὅτι τὸ τίηταιν à pariendo, σινώνυμα ex lin-

LV. Hebræi quatuor potissimum Vocabulis utuntur, quibus rem isthanc notare consueverunt. gua Græcæ & Hebrææ.

LVI. Primum est תַּשְׁכֵּחַ à תַּשְׁחַח quod (g) propriè & ubiq; ferè accipitur de morsu serpentis, qui & hinc παρηχέσθαι haud obscurâ תַּשְׁכֵּחַ Hebræis nominatur.

(g) Gen. 49, 17. Num. 21, 10. Prov. 23, 4. Amos 5, 12. 6, 9, 3. &c.

LVII. Usura enim autore (h) Chrysostomo similis est morsui aspidis quo substantia & facultates proximi arroduntur.

(h) in cap. 5. Matth.

LII. *Secundum* & *רִבִּית* à *רִבִּית* quod propriè est *abradere* vel *atterere*, quàm *metaphora* *itidem* *natura* *usuræ* *non* *leviter* *perfringitur*.

LIX. Quo nomine Baldus etiam Jureconsultus *usuram* *comparat* *teredini*, id est, *vermiculo*, qui in *atterendis* & *erodendis* *ignis* *occupari* *solet*.

LX. *Tertium* & *quartum* sunt *רִבִּית* & *רִבִּית* à *רִבִּית* id est, *multus* *fuit*. Lutherus vertit, *Ubersatz*. Avenarius annotat quòd *nominibus* *istis* *indiget* *usura*, ubi *plus* *aquo* *accipitur* *præter* *sortem*, vel *excessus* *lucris*. Lev. 25. 44 45.

LXI. E qua vocabulorum *enodatione* *conjecturam* *facereli* *cet*, quod *nomen* *usuræ* *bisariam* *usurpetur*: 1. *Propriè* & *strictè*. 2. *non* *ita* *propriè* *vel* *largè* *aut* *latè*.

LXII. *Propriè* & *strictè* in *Scriptura* *nominibus* *modò* *addactis* *notatur* *usura* *mordens* *aut* *ucratoria*, vel *exactio* *talis*, qua *bona* & *facultates* *proximi* *atterantur* & *eraduntur*, ita, ut *ipse* *ex* *mutuo* *non* *relaxationem*: sed *afflictionem* *sentiat*.

LXIII. *Large* *autem* & *latè* *accepta* *usuræ* *appellatione* *sic* *quoque* *dicit* *solet* *ille* *contractus*, quo *pecunia* *elocatur*, hac *conditione*, ut *non* *modò* *fors* *suo* *tempore* *restituatur*: sed *insuper* *census* *pendatur* *annuus*, qui *tamen* *modum* *legibus* *præscriptum* *non* *excedat*.

LXIV. Jureconsulti appellant *Usuram compensatoriam*, vel *interesse annuum*, &c.

LXV. Hac vocabulorum *ωρεωσθ* breviter prædelibata, nunc via expeditiori progredi possumus. ad *sententiæ nostræ ενθεσιν*, quam per *αφαιρεσιν των αναμφοσθητητων*, & *θεσιν* *ejus*, quod *vere* *est* *αυφισθητισμον*. instituere placet.

LXVI. Removemus igitur ab hac præsentē *Controversia* *duo* *maximè*, quæ *extra* *disceptationis* *hujus* *aleam* *posita*: *αποφατικον* *unum*: *καταφατικον* *alterum*.

LXVII. *αποφατικον* vocamus *priorem* *Usuræ* *speciem* *propriè* *sic* *dictæ*, quam *meritò* *damnandam*, & *infra* *omnes* *inferos* *ex* *Republ.* *Christiana* *ablegandam*, *ejusq;* *non* *modò* *radices*: sed *fibras* *etiam* *penitus* *excindendas* *statuimus*.

LXVIII. Et contra hanc pestem nocentissimam *maximè* *directa* *sunt*.

ὁμοθυμαδὸν
μὴ σι
μὴ μὴ
De
finito ac
distinctione
Rei.

I I.
ἐξήγησις
veræ sen-
tentiae per
1. αφαι-
ρεσιν
των αναμ-
φοσθητη-
των.

αποφατ.

sunt seria & severa isthæc J E H O V A interdita, & anathematis fulmina.

Lev. 25, 35, 36, 37. Deut. 23, 19. Psal. 15, 5. Prov. 28, 8. Ezech. 18, 13, 17. cap. 22, 12.

LXIX. Id quod non tantum ex ipsis singulorum contextibus, sed etiam isthinc conjecerit quispiam, quod ubiq; ferè, quasi καὶ ἐπεξηγήσιν, usuræ tale additur vocabulum, quod de lucri excessu intelligi oportere, origo ejus indicat.

LXX. Καταφαλικόν appellamus Contractum redemptionis κατὰ φαλ vel revenditionis potius (Zinskauff / Widerkaufflichen Zins) autoritate Imperatoria & nominatim quidem, Anno 30. in Comitibus Augustæ habitis approbatum.

LXXI. Et hoc sanè contractu hodie bona Ecclesiastica pleraq; omnia conservantur, ut inde Ecclesiarum & Scholarum ministris stipendia solvi possint.

LXXII. Quòdq; ejusmodi contractus sit legitimus: id utique Theologi quoque præstantissimi calculo suo non inviti comprobant & confirmant.

LXXIII. Prodeant saltem Lutherus & Brentius suamq; de re sententiam ἰδιογλώσσως proferant enuncientq;.

LXXIV. Sic itaq; Thaumasiander Lutherus:

Den kâufflichen Zins habe ich hiemit nicht gemeinet/denn was ein rechter redlicher Kauff ist / das ist kein Wucher / so weiß man (Gott lob) wol / was ein kâufflicher Zins ist nach den Weltlichen Rechten / Nemlich / daß da sol seyn ein Unterpfindt / vnd nicht so viel auffß hundert verkauft werde / davon jetzt nicht zu reden ist.

Tom. 7. len. 390.

LXXV. Brentius autem ita scribit:

Nun sind zwenyerley ZinsContracten:

Der eine ist / daß man mit 100. Gûlden (exempli gratia) auff ein Acker / Wiesen / Haus oder andern Gûtern vnd Jährlichen Einkommen 5. Gûlden vermög rechtmessiger Ordnung / Inmassen es anff dem Reichstag zu Augspurg / Anno 30. im Römischen Reich constituit vnd verordnet / erkauft. Solchen Contract, als der von gemeinen Rechten / auß erheblichen billichen

bislichen Ursachen / für ein ordentlichen Rauff erkent / wissen
wir nicht zu verdammen.

Im Bedencken von Wucherlichen Contracten
und Zinsgelder.

2. Θεσις
ἐὰν φησὶ
βντ.

LXXVI. Ceterum his ita sepositis sciendum, quod Contro-
versia istius Status volvatur in posteriori usurae specie,

LXXVII. Quæstio igitur est, sicut ex Problemate supra posi-
to apparet:

*An homini Christiano bonâ conscientiâ ab aliquibus interdum liceat
accipere usuram, id est, annum censum ultra sortem.*

Affirmati-
va sub con-
dition.

LXXVIII. Ad quam quæstionem nos respondemus affirmatè sub
ἐξ ὧν πολλή ψδ certarum conditionum vel hypotheseων.

LXXIX. Quarum primas sibi vendicat meritò classica & il-
lustris illa hominis in tres gradus statusq; distinctio, cui adjungi
possunt ac debent aliquot Regule ex sacrario Caritatis Christia-
næ depromptæ.

1. Distin-
ctio.

LXXX. Distinctionem igitur quod spectat: in primo utique gradu
consistunt Mendici, ijq; maximè, qui vel morbi, vel senectutis vi-
tio nihil quicquam sibi labore acquirere valent.

LXXXI. Ad secundum gradum pertinent οἱ πένητες, id est, ij, qui
& ipsi quidem tenuioris sunt fortunæ, adeoq; subsidij & opisa-
lienæ indigi: integras tamen habent vires corporis, ut necessa-
rium sibi suisq; victum & amictum labore manuum, comparare
possint.

LXXXII. Tertius gradus est eorum, quibus τὰ βιωτικά quidem
suppetunt: interim tamen OEconomia, vel alijs honestis
commercijs dant operam, quæ ut commodius ac majori cum
emolumento exercere possint, pecuniam ab alijs mutuò acci-
pere solent.

LXXXIII. Primum & secundum genus hominum utrumq; ab hac
controversia de usuris planè excludimus, iterum atq; iterum
disertè & apertè profitentes, quòd à neutro eorum usuras exige-
re liceat.

LXXXIV. Sed hîc rursus de distinctis distinctè dicendum ac
docendum breviter.

LXXXV. Nam quantum Mendicos attinet: non modò usura,
sed

sed fors etiam eis condonanda, ut sic id, quod illis datur, puta
puta sit eleemosyna.

LXXXVI. *Pauperibus* verò *secundi generis* succurrendum est, ex
(g) mandatorum Dei necessitate, ita, ut tantum fors: ultra for-
tem verò planè nihil ampliùs reposcatur.

(g) *Prov. 3, 27. Matth. 3, 42. Syr. 29. v. 1. & sequentib.*

LXXXVII. De *tertio* saltem hominum genere hìc disceptatur,
an illis mutuo dandum sit, ut ultra fortem nihil ampliùs, pen-
sionis annuæ loco, recipere liceat.

LXXXIX. Licere hoc dicimus, si *Regule* jam sequentes, quæ 2. Regule.
alterum hypotheseon nostrarum genus constituunt, accuratè V.
observentur.

LXXXIX. Earum *prima* est: Pensio isthac annua non excedat I.
quantitatem *V. Florenorum*, approbatam autoritate Romani Im-
peratoris, & Rescripto illo Serenissimi Electoris Saxoniz, quod
usitatè appellatur, Das Torgische Aufschreiben.

X C. *Secunda*: Habeatur ratio temporis, & summæ, quorum il- 2.
lud longiusculum: hanc grandiusculum; si non semper secun-
dum Arithmeticam: at secundum Geometricam certè propor-
tionem, esse convenit.

XCI. *Tertia.* Contractus istiusmodi exercere licet ijs maximè, 3.
qui ipsi pecunia, ex qua solà ipsis vivendum, negociari neque-
unt, ut sunt Viduæ pupilli, & alij, qui ad commercia non sunt i-
donei. Alijs, qui ex usuris saltem vivunt, & ipsi interim nullo in
negocio: sed mero in ocio vitā transigunt, patrocinari nolum.

X CII. *Quarta.* Si qui alij illud moliri velint: hac lege id ipsis 4.
licere statuant, ut interim primum & secundum hominum ge-
nus ab ipsis non negligatur: sed ut horum major ac potior,
quàm illorum, qui sunt tertij generis, ratio habeatur.

X CIII. *Quinta.* Si contingat, ut, post initum elocationis con- 5.
tractum, debitor, improvise quodam infortunio, tantum acci-
piat damnum, ut vix habeat, unde fortem reddat, nedum ut ul-
tra fortem aliquid solvat ampliùs: tum creditor non modò
pensionem annuam: sed etiam, pro ratione circumstantiarum,
fortem integram vel certè partem ejus debitori condonare te-
netur.

III.

κατα-

σκευη

V. Ratio-

nibus con-

stans.

I.

XCIV. Idq; jure Dilectionis Christianæ, quam totius hujus ne-
gotij magistram & modoratricem esse convenit.

XCV. Atq; hæc nostra est de proposito Problemate sententia:
consequens est, ut una atque alterâ lineola, ὡς ἐν τῷ πω, desi-
gnemus, *Monimenta & munimenta Rationum*, quibus illa nititur &
insistit.

XCVI. Hic verò primas sibi vendicat illud *Apostoli*, quod non
Jureconsulti modò: sed Theologi etiam ad præsens institutum
accommodant:

2. Cor. 8. *Ne alijs sit relaxatio: Vobis autem
afflictio.*

XCVII. His namque verbis haud obscurè monemur sic in re
pecuniaria alijsq; rebus, quibus caritas erga proximum exerce-
tur, versandum esse, non illi quidem emolumentum: nobis ve-
rò detrimentum indè emergat.

2. XCIX. Deinde huc tendit alter ejusdem *Apostoli locus*, quo po-
stulat ac requirit à parentibus, ut suis *DOMESTICIS MAXI-
ME* prospiciant. 1. Tim. 5.

XCIX. Unde consequitur facultates ita, ceteris paribus, tra-
ctandas esse, ut potior Domesticorum, quàm aliorum ratio ha-
beatur.

3. C. Accedit insuper *Caritas Christiana*, quæ à se incipit.

4. CI. Cui suffragatur etiam *Ius Naturæ*, cujus summam *CHRIS-
TUS* hac complexus est regulâ:

Quicquid vultis, ut vobis faciant homines, vos itidem eis facite.
Matth. 7.

5. CII. Quò referri quoque potest *debitum gratitudinis*, & alia, de
quibus tractant alij.

IV.

λύσις αὐ-

τιπιπρόν-

ταυ III.

CIII. Nobis hæc tantùm ex sacro sacratissimæ nostræ disci-
plinæ campo breviter libuit decerpere: superest, ut transeamus
ad *Objectiones*, quibus contrariæ opinionis assertores uti consue-
verunt.

CIV. Tres earum maximè sunt præcipuæ, & reliquis facile
palmam præripiunt.

I.

CV. *Prima* textitur ex ijs *Scripturæ locis*, quibus usura non
modò prohibetur; sed *Diris* planè devovetur.

CV. Ad hanc expediata est responsio superiusculè in *ἡρώδης*.

CVI. *Secundam* mutuantur ex isthoc pronunciato CHRISTI *Luc. 6.*

Imò diligite inimicos vestros, & benefacite, & mutuum date, nihil inde sperantes. (ἔδὲν αἰπελπίζοντες.)

CVII. Committitur autem in isthac allegatione duplex *λογισμός*, ὡς δὲ τὴν ἀγροίαν ἐλέγχῃ.

CVIII. *Primus* est, quia dictum illud non opponitur nostræ huic sententiæ, quæ quippe non *primum & secundum* hominum genus attingit: sed *tertium* modò, & tamen non semper.

CIX. Statuimus enim & ipsi, quòd, pro ratione circumstantiarum, interdum nec sortem etiam, nedum usuram vel pensionem annuam, reposcere liceat.

CX. Illud verò CHRISTI effatum propriè *secundum* hominum genus concernit, quibus, urgente necessitate, ita succurrendum, ut ne fors quidem possit ἀπελπίζεσθαι.

CXI. Loquitur enim de ijs, qui τὰ ἴσα reddere nequeunt. Quò etiam spectat exemplum publicanorum, qui & ipsi mutuum dare solebant, ut τὰ ἴσα reciperent.

CXII. *Alter* est, quia particula ista: *Nihil inde sperantes*, non ad solam usuram referenda sunt: sed ad restitutionem sortis; id quod ex eodem exemplo publicanorum facile apparet.

CXIII. Ad idè quòd particula *NIHIL* planè sit universalis non tam usuram quàm sortem omnino excludens.

CXIV. *Tertiam* petunt ab auctoritate Lutheri, qui suis in scriptis passim in usuras gravissimè invehitur.

Tom. 1. Ien. Germ p. 188. & 199.

CXV. Maximè verò in scripto, cui titulum fecit:

*Bermahnung an die Psarrherrn/wider den Wucher
zu predigen*

Tom. 7. Ienen. fol. 372.

CXVI. Verùm enim verò ut ad hanc etiam objectionem respondeatur, tria maximè monenda & tenenda sunt.

CXVII. Ac primò quidem *Caussa & Occasio*, qua motus Theander scriptum istud adornavit.

CXIX. Eam verò fuisse usuram propriè sic dictam, vel *cratoriam*, cunctis legibus damnatam (*Wucher in allen Rechten verdampft*) ex prima statim pagina apparet.

CXX. *Secundò scopus* Luthero propositus, qui fuit, ut usuram illam verè nefariam omninò damnares: pensionem verò annuam ideò, quòd *nimio* eidem studio inhietur, usque adeò, ut interim Ecclesia ejusque Ministri & alij Pauperes planè negligantur.

CXXI. Eoque ipsum respexisse evidens & clarum est, tum ex hoc ipso ipsius scripto fol. 368. tum ex alijs ejus querelis de extrema Mundi ingratitude erga ministerium, deq; immiserordia in pauperes & egenos.

CXXII. *Tertiò summa* illius scripti, quam Lutherus ipse brevi hoc aphorismo complexus est fol. 376. *Summa / Es ist gnug gesagt / Das leyhen sol nichts drüber nemen / vnd sol geschehen NB. dem dürfftigen zu dienst oder nutz.*

CXXIII. Imò videtur ipse etiam eò inclinare, quòd tolerari debeat illa pensio, quæ, in casu necessitatis, à secundo hominum genere, exigì possit, cujus tamen nos in nostra hac Dissertatione mentionem fecimus nullam.

CXXIV. Verba ejus sunt isthæc:

Kan nnn hiez zu dienen oder helffen / daß der Keyser Justinianus den Wucher also mäßiget / denen von Adel / daß sie vier floren nehmen mügen / den Kauffleuten acht / den andern sechs / vnd dabey spricht / Er wolle damit die alte / harte schwere Last mäßigen / Kans (sage ich) hieher dienen so wil ich gern mit stimmen / vnd helffen tragen für GOTT / sonderlich / wo es dürfftige Personen vnd ein nothwucher oder barmhertziger Wucher were.

fol. 380.

CXXV. Atq; hæc sunt, quæ de usuris breviter disputare libuit, non ideò certè, ut usurariorum causam ageremus, eorumq; avaritiæ patrocinaremur. Absit. Contra inud enim, in conspectu DEI & sanctorum ejus angelorum, solenniter protestamur.

CXXVI. Simulq; seriò detestamur radicem illam omnium malorum.

malorum avaritiam, præsertim in ministris Ecclesiæ, quos, ex præcepto Apostoli, non decet esse *αἰχρῆδες*. 1. Tim. 3.

CXXVI. Cujus execrandi criminis susceptionem ut à se longissimè abesse doceant, non sint Canes muti: sed avaritiam, hujusq; subolem usuram verbo DEI damnatam, & ipsi damnent intrepidè, proq; concione Auditores oratione gravissimâ indè dehortentur, hac præsertim frigida & decrepita Mundi senectâ, ubi, juxta *οὐκ ἔστιν ἀγάπη* CHRISTI, caritas non viget, sed friget ubique ferè tota, Matth. 24.

CXXVII. Cur ergo? Dicam uno verbo? Propter teneras hominum conscientias, quibus facilè ad desperationem via pandi potest, nisi de distinctis ita distinctè disseratur.

CXXVIII. Idem suo quoque exemplo suadet Lutherus noster, in libro jam allegato scribens:

Aber es ist meines vrtheilens nicht/ ohn das ich gerne wolte
helffen rathen / damit niemand in Sünd verzweifeln
müßte. fol. 308.

CXXIX. Qui enim aliquid temere damnat, & ex eo, quod non per se est peccatum: sed res indifferens, inconsideratè peccatum facit; is æquè *ὀκνοδομεῖν* Ecclesiæ interurbat, atque ille, qui peccata manifesta justo fervore Zeli non audet reprehendere.

CXXX. Sed transeamus tandem ad confine *ζήτημα*, quod est de Mendiciis.

III. PROBLEMA.

An Mendiciis promiscuè omnibus dandum?

CXXXI. Tres sunt Vitæ Ordines, in quibus singulis sunt, quibus dandum.

CXXXII. In Ordine Ecclesiastico sunt Ministri Verbi & Scholarum: Syr. 7, 33. c. 35, 11. & seq. Luc. 10, 7. 1. Cor. 9. & sequent. Gal. 6, 6.

CXXXIII. In Ordine Politico est Magistratus, cui debetur tributum, Matth. 22, 21. Rom. 13, 7.

CXXXIV. In Ordine Oeconomico sunt Pauperes, ijque partim Mendici, partim non Mendici Hausarme Leut.

CXXXV. De illis, id est, de Mendiciis in proposito Proble. IV. Ordines mate quaeritur.

CXXXVI. Ad cuius ἐξάπλωσιν ut viâ expeditiori progrediamur: præmittenda utiq; est Distinctio Mendicorum in certos ordines.

CXXXVII. Quorum *Primus* est eorum, quos vel *Religiosos* non absurdè appellaveris, eò quod religionis, veriùs superstitionis gratia, paupertatem spontaneam voverint: vel *Ridiculos*. Quis enim non rideat eos qui vovere votum paupertatis; quod nihil aliud, ac si quis velit vovere votum ægrotationis; Siquidem illa æquè, ut hæc, vitæ huius miseria cuius misereri debet, humana mansuetudo, *Prov. 14, 31. 6. 17, 15.*

Quò etiam spectant *Leges Cæsareæ L. Si quis G. 7. sed si Filius ff. de agnosc. lib. quod filius qui potest industriâ suâ victum querere non sit a Patre alendus.*

CXXXVIII. Ejusmodi sunt Ordines *Monachorum Mendicantium*, inter quos hodie primum tenent locum ij. qui à Capucio monstroso nomine monstrosæ suæ sectæ monstrosum cognomen tribuerunt.

CXXXIX. His nihil quicquam dandum, ne in errore ac superstitione impia, ac Verbi DEI contraria confirmetur.

CXL. *Secundi Ordinis* Mendicos vocare possumus *Ociosos*, id est, qui, licet ipsis vires Corporis satis vegetæ & vividæ; malunt tamen mendicando, quàm laborando victum sibi comparare.

CXLI. Istis itidem nihil omninò dandum est, ne impingatur in ἀπαγορεύουσα *Syracida: 6. 12. 4, 5, 6, 7.*

CXLII. Quò accedunt causæ satis prægnantes, quarum una, quòd *Ociosi* isti vel ἀτακτοι, (ut Apostolus eos appellat) pedibus quasi conculcent sanctissimam DEI Ordinationem, de qua *Gen. 3, 19. Syr. 7, 16. Ithess. 4, 11. 2. ad Ithess. 6, 3.*

CXLIII. Altera est, quòd isti ardeliones plerunq; etiam sint nebulones, omniumq; scelerum & technarum magistri & architecti non ignobiles.

CXLIV. De quo extat libellus, qui inscribitur *Expertus in ruffis*, von der falschen Bettler Buberey / quem Lutherus iterum edidit & præfatione illustri exornavit, *Tom. 4. Jenens. German. f. 381.*

CXLV,

CXLV. Hos oppidò coercere debet Magistratus, utq; id & cri
& alacri studio faciat, læpiùs pro Concione exhortandus est e-
xemplo Lutheri, Tom. 4. Ienens. German. fol. jam alleg. itemq; Tom. 5.
f. 390. & Tom. 7. fol. 382.

CXLVI. Nec verò quicquam obstat illud DOMINI Luc, 6.
Omni exigenti abs te tribue.

CXLVII. Istud enim Tò OMNI non hoc sibi vult, quòd o-
mnibus promiscuè mendicis dandum sit: sed, ut & scopus & in-
teger contextus clarè ac perspicuè edocet, *falsa Iudeorum traditioni,*
(qua amicos modò diligendos: inimicos autem odio habendos
esse) sibi persuadebant, καὶ διάμετρον opponitur, interprete Luthe-
ro locis jam modò citatis ex Tom. V. & VII.

CXLVIII. Tertius Mendicantium Ordo est eorum, quos vo-
care liber *Calamitosos*, quò referimus pios *Exules*, qui propter con-
fessionem veritatis cœlestis solum verrere jussi.

3.

CXLIX. Nec non eos omnes, qui non suâ culpâ: sed vel igni
aut alio infortunio rei familiaris jacturam passi.

CL. Quartus denique Ordo est eorum, quos quis dixerit *Mor-
bosos*, quibus accensemus eos, quibus ipsa *senectus* morbus est.

4.

CLI. Quòd Mendicis utriusque hujus Ordinis posterioris
dandum, extra omnem positum est controversiam.

CLII. Ideoque ne absque adversario pugnare nos velle vi-
deamus, & hujus Problematis explicationi Colophonem impo-
nimus.

CLIII. Quo fine & affectu dandum, piè & eruditè explica-
vit communis noster Præceptor Lutherus, locis paulò ancè alle-
gatis, eòq; Theosophiæ Lutheranae studiosos
remittimus.

Τιμὴ ἔοι Χρυσῷ ἀεναόν τε κλέει

EX DECALOGO,
DECADIS TERTIÆ,
Problemata IV. V. VI.

RESPONDENTE
M. SIMONE SALICHIO MAGDÆ-
burgensi.

Ad 14 Aprilis horis locoque consuetis, Anno 1610.

PROBLEMA IV.

*An homini Christiano liceat causam suam in
foro coram Magistratu politico
agere?*

I.

Hoc ut ventilemus *ζήτημα*, necessitatem iterum
nobis imponit factio Anabaptistarum, cujus
Avorum nostrorum memoria, Autor & Dux
exitit fanaticus ille Munzerus, quem Heros
ille *θεόσωτ' & ηγ' θεόπεμτωτ' &* Lutherus suis
in scriptis: spiritum Alstedensem appellitare so-
let.

Falsa Anabap-
tistarum o-
pinio.

II. Inter alia verò quæ circumferunt ac disserunt deliria, i-
stud quoque non est postremum, quòd negant, licere homini
Christiano injuria affecto officium Magistratus politici implor-
rare, suamq; coram eo causam agere.

III. Quod ut obtineant aliquas ex Scriptura congerunt con-
feruntq; Ratiunculas, ad quas brevi leviq; negotio, responsio-
nes expediri queunt.

IV. Sed antequam ad falsitatis *ἀναισθησιν* nos accingamus:
veritatis utiq; *κατασκησιν* prædelibare præstat.

Affertio vera
per Regulas.

V. Nostram igitur de isthoc themate Assertionem veram,
hisce Regulis breviter comprehensam, exhibemus.

Prima

VI. *Prima est, ut, quantum fieri possit, omnis litigiorum causa antevertatur, juxta illud Rom. 12.* 1

Si fieri potest, quantum in vobis est, cum omnibus hominibus in pace vivite.

VII. 2 *Diligenter distinguendum est inter injurias, quæ personam & quæ officium attingunt.* 2

VIII. 3. *In illis faciliores esse possumus, imò debemus, in his minùs.* 3

IX. 4. *Proindè si injuriæ, quæ personam nostram concernunt, non admodum sint atroces, famamq; & existimationem nostram non impetant: consultius est & Christiano homine dignius, eas potius mustitare, quam cum adversario odiosè & ociosè concertare, juxta consilium Syracid. cap. 10, 6. & cap. 19, 6. & seq.* 4

Augustinus in enarratione Pl. 54.

Passus es malum ignosce; ne duo sis mali.

Ambrosius lib. I. off. c. 6.

Qui citò movetur injuriâ: facit se dignum videri contumeliâ, dum vult indignus haberi.

X. 5. *Sin verò injuriæ fuerint atroces, & vel famam nominis, vel officij autoritatem afficiant, quid tum faciendum?* 5

XI. 6. *Tentetur an fieri possit, ut res illa inter privatos quosdam arbitros componatur.* 6

XII. 7. *Sin minùs videndum est, an injuriæ illæ modo medioq; justo ac legitimo possint coram Magistratu vindicari.* 7

XIII. 8. *Si non possunt; modestè ac patienter ferantur, ex præcepto Apostoli:* 8

1. Cor. 6. Cur non potius injuriam patimini?

XIV. 9. *Sin verò commodè possunt: deferantur injuriæ ad Magistratum, ejusq; judicio tota causa committatur.* 9

XV. 10. *Quando jam ad disceptationem causæ perventum fuerit: affectus compescantur sedulo, & agatur ἀνευ παθῶν; sicut litigantes olim in Arcopago voce Præconis publica præmonebantur.* 10

XVI. 11. *Causæ adversemur quantum licet, eo fine, ut nos & nostra tueamur: personæ vero minimè, juxta illud tritum: Der Sachen feind/ der Personen Freund.* 11

XVII,

12 XVII. ἢ. Ἐπειὴ αἰεὶ ἀντιβόδι καὶ ὤ. Verum enim est, quod vulgo dicitur: *Summum jus summa injuria.*

13 XVIII. 13. Caveatur, ne lis ex lite feratur, utq; omnes ab actione fraudes & insidiæ absint.

αἰτιολογία
complectens. XIX. Hæc est brevis nostræ, de hoc etiam problemate, sententiæ συνοχασία: cui ut appingamus unâ atq; altera lineola αἰτιολογίαν, veritatis asserendæ ratio flagitat.

XX. Constat autem hæc partim *Dictis*, partim *Exemplis*, partim *Argumentis* Scriaturæ.

1, Dicta. XXI. Dicta Scripturæ partim in *Veteri Testamento* extant: partim in *Novo*.

XXII. Dicta *Veteris Testamenti* sententiam hanc nostram nostris hominibus confirmantia, sunt hæc sequentia:

Exod. 22. Ad ὁτιδήποτε utriusq; causa perveniat.

Deut. 19. STABUNT AMBO, quorum causa est coram DOMINO, in conspectu judicium.

Deut. 25. Si fuerit causa inter aliquos accedent ad iudices.

XXIII. Ex *Novo Testamento* huc referri possunt ac debent, authenticæ Apostolicæ, quibus Magistratui Politico commendatur vindicta sic exercenda ut improbis τιμωρία: probis verò ἡμῶν decernatur.

Rom. 13. 4. 1. Petr. 2. 14.

XXIV. Quod ut fieri possit necessarium est, ut injuriæ ad Magistratum deferantur, ejusq; officium summè venerandum implorecur.

2. Exemplis.

XXV. Inter *Exempla* maximè ἀξιωματικὰ sunt hæc tria potissimum, quæ tanquam in tabellula quadam coloribus suis distincta exhibemus.

XXVI. Primum, idq; omnium longè sanctissimum est illud CHRISTI, qui injustè percussus à Servulo summi Pontificis, ad legitimam causæ cognitionem provocat. Job. 13. 23.

XXVII. Secundum est Pauli Apostoli, qui (a) ad jus Romanum provocat, seq; (b) contra Ananiam jure tuetur, (c) suam item causam contra Judæos cum ipso contendentes defendit; (d) imò Cæsarem ipsum tandem appellat, ejusq; se judicio sisti petit.

(a) Act. 22, 29. (b) c. 23, 3. (c) cap. 25, 8. (d) c. 25, 11.

XXVIII

XXVIII. *Tertium est* Viduæ illius, quæ ad propulsandam injuriam ab adversario sibi illatam judicem interpellat, quæ res **CHRISTO** adeo placuit, ut parabolam isthinc mutuari non dubitaret. *Luc. 18.*

XXIX. *Argumenta ex Scriptura texere licet itidem tria.*

XXX. *Ac primum quidem ex Iure Nature, quod ab (e) Apostolo αὐτίθεια καὶ δικαίωμα τῆ θεῆ appellatur, interq; alia dicitur: ut quis, ad sui defensionem, jus suum jure persequatur.* 2. Argumen.

(e) Rom. 1, 18. 32.

XXXI. *Secundum ex natura relatorum sic formari potest:*

Si Scriptura legitima approbat judicia: approbabit utiq; & ipsa actiones & disceptationes causarum in foro legitimas.

Sed verum est prius, ut liquet ex thesi XXXII.

Ergo & posterius.

XXXII. *Tertium deduci potest ex gnome isthac generali.*

Non est Confusionis (ἀκαταστασίας) Autor DEVS;

sed pacis. 1. Cor. 14.

XXXIII. *Inde namq; facile nulloq; negotio colligi potest, quod DEUS velit juxta leges lites & controversias dirimi & coerceri: ut ἀκαταστασία declinetur: pax verò & tranquillitas sanciat & conservetur.*

XXXIV. *Tantillum de hoc etiam Problemate, Testimonia Scripturæ, quibus Anabaptistæ suam ἐπεγδοξίαν sepire & suffulcire conantur, explicata sunt in tractatione Problematis V. Decadis II. à thesi 70. usq; ad 81.*

PROBLEMA. V.

An omne indiscriminatim mendacium in Scriptura sit prohibitum & proinde peccatum?

XXXV. *Hoc ut problema sub disputationis incudem vocemus: movent nos controversiæ inter orthodoxos etiam Patres ἀφορμή. de eodem olim agitata.*

XXXVI. *Imprimis autem inter duo illa Chori illius sacratissimi lumina & columina: Hieronymum puta & Augustinum.*

Q

XXXVII.

XXXVII. Hieronymus contendit: licere interdum in proximi commodum mentiri, vel certè simulatione & dissimulatione uti.

XXXVIII. Ita enim commentatur in versum 14. cap. 2. Epist. ad Galatas:

Quod autem ait, reprehensibilis erat, propterea me die temperavit, ut intelligamus non tam Paulo eum fuisse reprehensibilem, quàm his fratribus, cum quibus anteedens se ab eis postea separabat. Utilem verò simulationem, & assumendam in tempore, Iehu Regis Israel nos doceat exemplum, qui cum non potuisset interficere sacerdotes Baal, nisi se finxisset velle idolum colere, dixit: Congrega mihi omnes Sacerdotes Baal, si enim Achab servivit Baal in paucis, ego serviam in multis. Et David quando mutavit faciem suam coram Abimelech, & dimisit eum & abiit. Nec mirum, quamvis justos homines, tamen aliqua simulare pro tempore ob suam & aliorum salutem, cum & ipse Dominus noster non habens peccatum, nec carnem peccati, simulationem peccatricis carnis assumeret, ut condemnans in carne peccatum, nos in se faceret justiam DEI.

Tom. IX. f. 168.

XXXIX. Qua in re visus fuit Hieronymus secutus opinionem Origenis, qui & ipse, ex sententia (f) Platonis, permittebat sapienti bonoq; viro mendacium, modò salutare ijs, quorum causa fieret.

(f) in dial de justo.

XL. Augustinus verò contradixit Hieronymo, ejusq; sententiam perstrinxit & redarguit in Epistolis eo nomine ad ipsum exaratis.

XLI. Sic enim scribit Epistola prima:

Legi etiam quedam scripta, quæ tua dicerentur, in epistolas Apostoli Pauli, quarum unam ad Galatas, cum enodare velles: venit in manus locus ille, quo Apostolus Petrus à perniciofa simulatione revocatur. Ibi Patrocinium mendacij susceptum esse, vel abs te tali viro, vel à quopiam, si alius illa scripsit, fateor, non mediocriter doleo, donec refellantur, si fortè refelli possunt, ea quæ me movent.

Tom. II. f. 331.

XLII. Et sequenti Epistola eandem Camarinam hisce verbis
mover:

In expositione quoque Epistola Pauli Apostoli ad Galatas, inveni-
mus aliquid, quod nos multum moveat. Si enim ad Scripturas
sanctas admissa fuerint, velut officiosa mendacia, quid in eis
remanebit autoritatis? Quæ tandem de Scripturis illis sententia
proferetur, cuius pondere contentiosa falsitatis subruatur improbi-
tas? statim enim ut protuleris, si aliter sapit, qui contra nititur,
dicet illud quod prolatum erit honesto aliquo officio scriptorem fuisse
se mentitum.

ibidem f. 333.

XLIII. Sed antequam ad decisionem illius Controversiæ nos
accingamus, ὡς ἐν περιγραφῇ prædelibanda venit distinctio illa πρόγνωσις
mendacij πολυπρόκλητος: in locosum, Officiosum, Perniciosum. distinctionis

XLIV. Cujus primus autor & inventor fuisse censetur i-
dem Augustinus, uti apparet ex Enchiridio ad Laurentium c. 22. & a-
libi. tres species.

XLV. Usurpatur aliàs illa Πseudo-λογίας τετρατομία à Scho-
lasticis, ut Lombardo, qui sic scribit:

Libr. III. Dist. XXXVIII. I. A.

Sciendum tamen tria esse genera mendaciorum, sunt enim men-
dacia quedam pro salute, vel commodo alicujus non malitia, sed
benignitate dicta, qualiter obstetrices mentitiæ sunt & Rahab.

Est & aliud mendacij genus, quod fit joci, quod non fallit.
Sic enim cui dicitur, causa joci dici, & hæc duo genera mendacio-
rum non sunt sine culpa: sed non cum magna &c. Tertium ve-
rò genus mendacij est, quod ex malignitate & duplicitate procedit,
cunctis valdè cavendum.

XLVI. De mendacio pernicioso, vel, ut alij illud appellant,
vitioso, nulla est controversia. Nemo enim est, qui neget, illud
esse peccatum, Octavo Decalogi præcepto, gravissimè prohibi-
tum.

XLVII. De jocosso & officioso mendacio res non est ita plana. 4. Mendac
Uc autem plana evadat, tenendum utique, quod ad definitionem propriè sic d
mendacij, sacris in literis prohibiti, hæc sequentes quatuor con
ditiones requirantur, quæ à Chemnitio ex Patrib. & scholasticis nes.
collectæ Tom. II, L. 6. fol. 134.

XLIIIX. Quarum prima, ut falsum dicatur, ut patet ex præcepto octavo, ubi non quodvis testimonium prohibetur: sed falsum.

XLIX. Secunda, ut istud fiat corde duplici, id est, ut aliud ore exterius proferatur, aliud verò in corde interius clausum geratur, quo fit, ut λόγος & νοῦς διαφορῶς à λόγῳ ἐνδιὰθῆτω discrepet, dissonet. que, & sic oriatur orationis & mentis inæqualitas.

L. Hebræi appellant istud *גִּבּוּר לִבּ* *duplici corde loqui*, Unde & *h* Jacobus sua in epistola epitheton διψυχῶς mutatus est.

g Psal. 12, 3. *h* cap. 1. 8.

LI. Tertia, ut adsit intentio fallendi. Quam conditionem reliquis adjungit Augustinus, scribens:

Mendacium est falsa significatio vocis, cum voluntate fallendi &c.

Lib. contra mendacium ad Consentium cap. 12, in fine, itemq; in Enchirid. cap. 18.

LII. Quarta, ut, hæc si abfuerit, dicatur illud, vanitatis studio, ob nullum honestum & licitum finem; sed alterius tantum delectandi gratiâ, contra (h) ἐναντίον Apostolicam, (i) gravemq; CHRISTI sententiam.

h Eph. 4, 29. cap. 5, 4. *i* Marc. 9, 51.

*Applicatio,
Conditionum.*

LIII. Ex his quatuor mendacij verè ac propriè sic dicti conditionibus seu *εἰρησυστάμενοις*. (NB) (in octavo Decalogi præcepto stabilitè fundatis, & inde extractis) facilè potest peti judicium de exemplis, quæ, vel in Scriptura memoriæ prodita extant, vel in comuni vita sese offerunt.

LIV. Quibus itaq; non tantum prima & secunda: sed etiam vel tertia, vel quarta mendacij conditio simul competit: ijs, ut & ipsa definitio peccati competat, necessum est, quocunq; demum nomine illa ornari & insigniri soleant.

LV. Quibus verò vel nulla ex istis conditionibus tribui potest, vel certe, nec tertia, nec quarta: ijs quoque nec nomen nec definitio peccati verè ac propriè potest tribui.

LVI. Ex quo clarum & evidens est, quòd nec parabola nec fabula, quarum illis CHRISTUM: his & alios quosdam in

Scri-

Scriptura usos esse legitimus, sub mendaciorum censu continean-
tibus.

i Matth. 13, & alibi, & Iud. 9. 2. Sam. 12. 2. Reg. 14.

LVI. Illas præsertim quod attinet, quæ à genuina menda-
ciorum indole tam longè utiq; absunt, ut nihil aliud sint, quam
veritatis repræsentatio, sub similitudinum involucris.

LII. Unde Varinus: Παραβολή, inquit, θεωρεσις ἐστὶν ὁμοιω-
ματικὴ, ἐπὶ σαφηνείᾳ τῶν ὑποκειμένων. Item: Παραβολὴ ἐστὶ
ὡς ἀπλησίων πραγμάτων ὡς ἀθέσις ἔχουσα πάντα πόδους τὴν ἀπὸ
τῶν ὑποκειμένων πραγμάτων.

LIX. Ex iisdem fundamentis extrui & educi potest & istud
πόρισμα, quòd ea Sanctorum facta, quæ vulgò pro Officiosi-
s mendacijs venditari solent, ἀκρβῶς loquendo, pleraq; non sint
mendacia: sed occultatio potius veritatis, propter justam & hone-
statem causam adhibita, quæ tamen non temere imitanda; quan-
doquidem & Sancti suos habent nævos & infirmitates.

LX. Hinc Augustinus de facto Obstetricum Exod. 1. scribit:
*Vivos conservare natos opus fuit misericordie: at pro vita suâ
mentitas esse opus erat infirmitatis.*

LXI. Quatenus autem occultatio illa homini Christiano li-
ceat: sua cuiq; dicabit conscientia, quam hac in re magistram &
monitricem nobis præficit Syracides, dum ait:

Ne iteres Verbum nequam & durum, & non minoraberis.

*Amico & inimico noli narrare sensum tuum, & si est tibi dilectum,
noli denudare.*

Lutherus intelligenter vertit:

*Offenbars nicht (NB) wo du es ohne böse Gewissen thun
kannst / cap. 19.*

LXII. Et sic generalia & universalia Problematis hujus ἐξηγή-
ματα breviter delibavimus, quæ tamen ejusmodi, ut inde Hie-
ronymus atq; Augustinus facile conciliari, simulq; ἀντιφθέγγου-
ται, quæ vulgò contrà afferri solent, eadem operâ solvi & dilui-
queant. Summa huc redit: Licet pro ratione circumstantiarum,
dictante conscientia, verum dissimulare est falsum pronunciare:
si id cedat vel in DEI gloriam, vel in salutem Ecclesiæ & Reip. publi-
cam, vel in proximi commodum, vel in nostram ipsorum salutem propriam.

LXIII. *Specialia vel potius singularia reservamus in ipsum Disputationis actum, ubi commodius evolvi & explicari possunt, quàm in generali hac συνοψηφία, quæ ejusmodi singularia non recipit & admittit.*

PROBLEMA. VI.

An omnis delatio sit in vitio?

Nominis nota-
tio.

LXIV. Delationem Latinis à deferendo dictam esse per se patet.

LXV. *Hebraeis deferre est דָּבַר, quod cum דָּבַר, id est, pedib; detulit cognationem non obscuram habet.*

LXVI. Genesewsc. 37, 2. Moses verbo נִבֵּא in Hiphil usus est,

וַיִּבֶן יוֹסֵף אֶת-רַבְּתָם

Et fecit venire, id est, detulit Ioseph infamiam eorum.

LXVII. *Græcis delator dicitur μνηστής, & μνηύτωρ, unde μήνυμα & μήνυσις delatio, ἀπὸ τῆς μνηΐειν, quod est secreta & occulta patefacere.*

Distinctio.

LXVIII. Differt delatio ab obrectatione, calumnia, convicio, &c.

LXIX. *Hæc enim singula & universa semper sunt in vitio Delatio verò non semper in vitio est: sed per sæpe laude & commendatione digna.*

LXX. *Duplex enim delatio usitatè constituitur: licita & honesta una: illicita & inhonesta altera.*

LXXI. *Inhonesta cum obrectatione ac proditione coincidit, & sicut causa honesta; ita & fine honesto medijsq; honestis constituitur.*

LXXII. *Honestas verò contra tum causa honesta, tum fine honesto, tum medijs honestis constat.*

LXXIII. *Causa honesta est, quando non innocentes & boni, sed nocentes & mali deferuntur &c.*

LXXIV. *Finis honestus vel est privatus vel publicus.*

LXXV. *Publicus est, ut disciplina, & salus publica conserveatur, delatis ad magistratum nominibus eorum, qui eandem pestem & eversum eant.*

LXXVI. *Quo fine in Republica olim Romana Censores habebantur.*

LXXVII. *Privatus finis est, ut id vel periculi alicujus evitan-
di, vel peccatoris emendandi studio fiat.*

LXXVIII. *Mediæ honesta sunt, Viri honesti, quorum fides &
integritas spectata.*

LXXIX. *Vigilandum igitur & isthanc Magistratui & Privato.*

LXXX. *Magistratui, ne provinciam cuivis committat: sed ijs,
quorum fidem perspectam, vel arctius certè sibi devinctam ha-
beat.*

LXXXI. *Privato, ne cuivis deferenti facilè fidem adhibeat: sed
ἀπιστίαν σὺν φεῖρα usurpet, ex præcepto Syracidæ, c. 19, 15.*

LXXXII. *Talem delationem licitam & extra vitium esse sta-
tuimus, subsequenter hisce edocti & persuasi Rationibus:* *Affertio.*

LXXXIII. *Quarum primam eamq; potissimam extruimus ex
Exemplis Scripturæ ab ipso Spiritu Sancto commendatis, ut:* *Ejus Rationes
VI.*

LXXXIX. 1. *Iosephi, qui ad Parentem fratrum infamiam (ψό-
ρον πονηρὸν verterunt septuaginta) detulisse scribitur Gen. 37, 2.* *I.*

LXXXV. 2. *Davidis, qui dum Absolonem fugeret, Cusai, Za-
docum, & Abjatharem Exploratores Hierosolymis telinquebat.*
2. Sam. 16.

LXXXVI. 3. *Pauli ex Sorore Nepotis, qui Judæos, qui in necem
Pauli conjurarant, Paulo & Magistratui significasse celebratur.*
Act. 23.

LXXXVII. 4. *Domesticorum Chloes, quos dissidia & peccata
Corinthiorum ad se detulisse testatur Apostolus 1. Corinth. 1.*

LXXXVIII. *Secundam rationem mutuamur ex effato Proverb. c.
29, 24. & illo Pauli Præcepto, quo vult & exigit, ut controversiæ fi-
delium ad fideles deferantur, 1. Cor. 6.* *2.*

LXXXIX. *Tertiam è genere sic texere licet:* *3.*
*Si omnis honesta accusatio licita est & concessa: utiq; etiam delatio,
quæ illius species &c.*

XCI. *Quarto accedit insignis istius rei utilitas. Claret enim tum
ex Historijs, tum ex communi Experientia, quòd hac ratione fa-
ctum, ut magnis sæpè malis jam jam imminentibus obviam i-
tum, ac præventum fuerit.* *4.*

XCI. *Quinto suffragantur nostræ huic sententiæ iura etiam
Civilia.* *5.*

XCI. *Sic enim scribitur:*

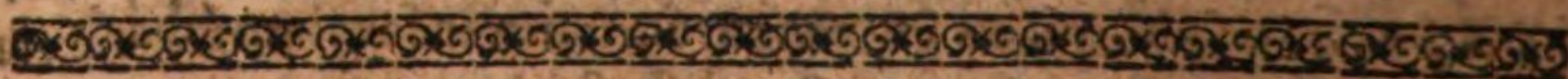
lib. i. Tit. 6. de Episcopis & Clericis L. 28.

Nec delatoris nomen suspicionemq; formident, cum fides atq; industria eorum tam laude quàm honestate non careat, ac pariter pietate cum veritatem in publicas aures, & lucem deduxerunt.

Admonitio de Rationibus in Contrar. XCIII. Quò etiam referas licet Exemplum Constantini Imperatoris de quo traditur, quod delatores omnitempore admitterit, eosq; ingenti studio foverit.

XCIV. In Rationibus, quæ in contrarium adducuntur plerisq; omnibus est paralogismus *ὅτι τὴν ἀγνοίαν ἐλέγχῃ.*

XCV. Non enim honestam attingunt delationem, quam nos asserimus; sed illam alteram maximè inhonestam, quam & nos damnandam & ex Orbe Christiano proscribendam esse censemus.

EX DECALOGO,

DECADIS TERTIÆ,

Problemata VII. VIII. IX. X.

RESPONDENTE

M. MARTINO TITIO QUEDLIN-
burgensi Saxone.

Ad 21. Aprilis horis locoque consuetis, Anno 1610.

PROBLEMA. VII.

An sint duæ distinctæ species concupiscentiæ, quarum una IX. altera X. Decalogi præcepto prohibita?

I. Quod

Uod, inter alia, & istud de distinctione Con- Αφορμή.
cupiscentiæ Problema, in hunc *ἱερωμασμάτων*
nostrorum circum, *ἐν τῷ παρόντι*, producimus: id
facit Spiritus Carolstadiani importunitas.

I I. Istius enim instinctu, *Quidam ἡγινώσκοντες*, ex Gente Sa-
cramentaria, nonum ac decimum Decalogi præcepta in unum
contrahunt, simulq; hoc pacto distinctas Concupiscentiæ spe-
cies in unum promiscuum chaos in scitè & imperitè conglobant
& confundunt.

III. Idq; eum modò ob finem, ut *ἡ ἀφ' ἧς* illam Præcepti
I. de non faciendis Sculptilibus, ut peculiare Præceptum Eccle-
siæ obtrudant, sicq; centunculos sibi parent aliquos, quibus pu-
ridam & infelicem suam *εἰκονοκλασίαν* pallient, & obvelent.

IV. Nos contra-nitentes *ὁρθοδοξίαν* nostram distincte & per- Assertio ve-
spicue rotundis & succinctis hisce thematijs inclusam in apri riatis per
cum proferimus. theses V.

V. i. Una est concupiscentia *ἡ τῷ γένει*; & communis objecti ratione. 3.

VI. Non enim æquè, ut peccata, contra cetera Decalogi Præ-
cepta, designari solita, *ὁ ἡμῶν ἀδελφῶν*, vel *γένη* quod-
dam *ἀφωρισμένον* obtinet: sed, per omnia pariter ceterorum
Decalogi Præceptorum, posterioris præsertim tabulæ, objecta
vagatur.

VII. Et hoc ipsum sibi vult, istud *ὅτι ὁ θεὸς μέγας* sub finem
X Præcepti: Et omnia quæ illius sunt.

IX. Cui consonat & respondet & istud *CHRISTI ἐπιστολῶν*,
quo suam materiæ hujus de Concupiscentia *ἐξήγησιν*, exemplo

VII. Præcepti, illustrari ceptam, præscidit & abruptit.

καὶ αἱ πρὸς τὴν λοιπὴν ἀποθυμίαν.

Marc. 4, 19.

IX Idem hand obscure innere voluit ipse *ὁ θεὸς μέγας*,
sicut ab Eusebio appellatur, Moses videlicet; dum attributa
Concupiscentiæ IX & X Præcepti in Exodo, invicem permuta-
vit & confudit in Deuteronomio *cap. 5*

X. Huc etiam pertinet, quòd (a) Gentilium Doctor generali

τῆς ἡδονῆς καὶ τῆς ἡδονῆς vocabulorem isthanc, sine ulla ad
objecta specialia restrictione, designat, imitatus (b) Moſen, qui & ipſe
generalī verbo ἡδονῆς uſus.

(a) Rom. 7. 7. 8. c. 13. 9. (b) Exod. 20. 17.

2. XI. 2. Interim tenendum, quod duæ ſint diſtinctæ Concupiſcentiæ ſpecies,
reſpectu duplicis modi vel actûs concupiſcendi.

3. XII. 3. Altera uſitatè appellari conſuevit concupiſcentia Originalis: Actua-
lis altera.

XIII. Alij Scholaſticiſ utentes terminis illam actum primum;
hanc actum ſecundum vocant. Hieron. illam *νεγαιστος*: hanc *πα-*
θη appellat.

XIV. Originalis concupiſcentia propriè dicitur prava illa natu-
ræ corruptæ inclinatio ſubinde proritans hominem ad malum,
eſtque *νεγαιστος*, id eſt, non conjuncta cum Voluntatis con-
ſenſu.

Gen. 6. 8. c. 8. 21 Rom. 8. 7.

XV. Actualis verò Concupiſcentia, eſt quaſi fructus Concupi-
ſcentiæ Originalis, qui tum exiſtere ſolet, quando *νεγαιστος* &
delectatio accedit.

4. XVI. 4. Originalis Concupiſcentia prohibita eſt præcepto decimo: Actua-
lis autem præcepto nono.

5. XVII. 5. Et proinde præcepta illa rectè invicem, in Catecheſi Lutherana,
diſtingui, non modo aſſimulavimus: ſed etiam confirmavimus ſuprà Diſputa-
tione prima.

Fundamen-
ta Aſſertio-
nis. V. XIX. Hic jam fundamenta nobis collocanda ſunt, è quibus no-
ſtra iſthæc Concupiſcentiæ diſtinctio extructa.

I. XIX. Inter hæc verò *πρωτεία* meritò & jure optimo ſibi ven-
dicat: autoritas Jacobi, qui & ipſe duplicem facit ἡδονῆς, qua-
rum unam appellat *συλλαβῶν*, id eſt, Concupientem: alteram
τιντῶν, id eſt, parientem peccatum. c. 1. 14.

II. XX. Secundo loco ponimus *ἐκφρασις* & *ἐνέργεια* verborum,
quibus Hebræa in lingua uſus eſt Vir. Dei Moſes.

XXI. Exod. 20. Repetit verbum ἡδονῆς binâ vice: bis dicens, &
inſculcans:

ἡδονῆς ἡδονῆς & iterum ἡδονῆς ἡδονῆς; idq; non abſq; emphatē
ſingulari & manifeſtā,

XXII. Ecquid enim hac ejusdem verbi ingeminatione subin-
nuere voluit aliud: quàm geminam concupiscentiæ speciem,
in gemino concupiscendi modo & actu consistentem?

XXIII. Vel, quòd non tantum una sit concupiscentiæ species
actualis dicta, quam Ratio etiam scit & intelligit peccatum es-
se: sed insuper etiam altera quædam, Originalis appellat, quam
Ratio non agnoscit neque habet pro peccato.

XXIV. Ut autem Oratio J E H O V A profundius penetraret
animos nostros, nosq; simul ad profundiorẽ Concupiscentiæ
istius profundè in nobis absconditæ considerationem commo-
veret: idem illud verbum, non absq; affectu & vocis elevatio-
ne, repetisse & inculcasse non abs re existimatur.

XXV. Et sanè inesse talem *devotionem* Repetitionibus, id est, vim
quandam singularem movendi, ex Rethorum præceptis abun-
dè constat.

XXVI. Ceterum *Deut. 5.* Moses disortius & apertius mentem
J E H O V A declarans, in recitatione decimi Præcepti usus est
verbo *לִפְתֹּחַ* in conjugatione Hithpaël, quod propriè signifi-
cat *seipsum facere avidè concupiscere, seipsum ad concupiscendum irritare
originaliter.*

XXVII. Quo significato, digito quasi indice, monstratur fons
& radix concupiscentiæ, peccatorumq; & malorum omnium,
connata nimirum & originalis concupiscentia in ordinata,
quam Paulus *κατ' ἐξαιρέτων* appellat *ἡ ὑποκρίνα κακῶν* Col. 3. 5.

XXVIII. Quod igitur repetitione verbi *לִפְתֹּחַ* in Exodo rectè insinua-
tur, illud in Deuteronomio propria significatione verbi *לִפְתֹּחַ*
apertè declaratur.

XXIX. Tertium locum inter fundamenta assertionis nostræ tri-
buimus *doctrinæ* de Concupiscentia à Paulo traditæ & explicatæ
Rom. 6 & 7. ad Gal. 5.

XXX. Ibi enim accuratè distinguit inter Originalem & actualem
concupiscentiam, idq; tribus potissimum modis.

XXXI. Ac primò quidem, dum in Epist. ad Rom. 6, 12. & ad Gal. 5,
16. discrimen facit inter concupiscentiam, & obedientiam, qua
desiderijs carnis præbetur assensus.

24. XXXII. Deinde dum, in Epistola ad Roman. c. 7. distinguit i. Inter peccatum, & concupiscentiam à peccato (scilicet originali) genitam, versu 8.

XXXIII. 2. Inter ἀμαρτίαν ἐνοικῶσαν, vel νόμον ἀνίσταται ὁ ἄνθρωπος τὰ νόμα ἔνοος, & inter concupiscentiam κατὰ περιείρεσιν in actum erumpentem à versu 15. usque ad 24.

3. XXXIV. Idem denique idem Apostolus comprobatur, dum ait versu 7. se nescisse concupiscentiam esse peccatum &c.

XXXV. Illud enim de concupiscentiâ actuali cum consensu voluntatis conjunctâ, intelligi non posse, vel inde constat, quòd talem concupiscentiam Ratio & Philosophia etiam pro vitio agnoscit, sicut claret, vel ex illo vulgari ::

Πάντων μὲν πρῶτιστε κακῶν ἡπιδυμία ἐστίν.

Nec non ex hoc Juvenalis :

Nam scelus intrâ se tacitum, qui cogitat intrâ,

Facti crimen habet.

Satyr. 13.

XXXVI. Relinquitur igitur, quòd illa Apostoli ὁμολογία, accipienda sit de concupiscentia originali, quam nec Philolophi nec Pharisei pro peccato habuerunt unquam.

XXXVII. Et, per consequens, patet, non unam sed geminam esse concupiscentiæ speciem.

IV. XXXVIII. Quarto in ordine accedit συγκαταψήφισμος Augustini, qui expressè docet : I X. & X. Decalogi Præcepta differre in peccando, id est, respectu modi & actus concupiscendi, q. 77. in Exod.

V. XXXIX. Quinto & ultimo loco ἐπεισαγματικῶς attexi possunt, ac debent causæ, ob quas prohibitioni Originalis peccati sedes quædam propria & Ordinaria in Decalogo assignanda.

XL. Ex verò ad duplicem hanc necessitatem referri possunt.

XLI. Quarum prior, ut concione legis quoq; comprehendantur Sancti, sicq; Catholicis illis Scripturæ ἐγκλήμασι ἢ κατηγορήμασι ἀμετάπτωτοι constet veritas & cernitudo.

Rom. 3. OMNES PECCAVERUNT & destituntur gloriâ DEI.

Gal. 1.

Gal. 3. *Concluse Scripturā OMNIA sub PECCATUM, in p-*
missio, ex fide IESU CHRISTI daretur credentibus, &c.

XLII. Posterior est, ut detrahatur laus perfectionis operibus re-
natorum, & ita omnis excludatur gloriatio [NB.] in solidum
tribuenda Deo *δέχνηται καὶ πληρωτὴ* salutis nostrae.

XLIII. Et tantum de hoc Problemate: quod proximè excipit,
alterum istud illi perquam affine, & ut Philosophi vocabulo
ntamur, *σύννογον*.

IIX. PROBLEMA.

An Concupiscentia sit peccatum?

XLIV. Hanc in renatis & baptizatis peccatum esse, negat tota
Synagoga Romanensium Cacolyca, & Apostatica.

XLV. Ita enim Patres Concilij illius Tridentini plenis, quod di-
clutur tubis, ebuccinant, detonantq;:

*Concupiscentiam in baptizatis reliquam, quam Apostolus aliquando
peccatum appellat, sancta Synodus declarat, Ecclesiam Catholicam
nunquam intellexisse peccatum appellari; quod verè ac propriè in re-
natis peccatum sit: sed quia ex peccato est & ad peccatum inclinat.*

Sess. V.

XLVI. His Calculum perquam crassum adjicit Agminis Igna-
nani *Δαδῆχ* Bellarminus:

*Afferimus igitur, inquiens; naturæ corruptionem sive concupiscen-
tiam, qualis manet post Baptismum in regeneratis, non esse pecca-
tum Originis: non solum quia non imputetur: sed etiam quia
imputari non potest, cum nullum sit ex se & suâ natu-
râ peccatum.*

lib. V. de amissione gratiæ, & statu peccati. c. 7.

XLVII. Nos, ut nodum hunc paulò intricatiorem feliciùs & Stat9 Con-
faciliùs extricemus, primò omnium Statum controversiæ di-
stinctiùs proponendum & exponendum esse magnoperè cen-
semus. *per*

XLVIII. Idq; per *ἀφαιρέσιν* τῶν μὴ ζητούμενων, & θέσιν τῶν ζη-
τούμενων breviter & perspicuè, *τῶν μὴ
ζητούμε-*

XLIX. *Primo* igitur in disceptationem hanc minimè cadit, ~~an~~
post Baptismum in renatis remaneat concupiscentia.

L. Istud enim utrinq; in confesso est & ἀναμειβήτων, quem
admodum, ex testimonijs Adversariorum jam modo allegatis;
satis apparet.

LI. *Deinde* hic non propriè quæritur de concupiscentia Φυσικῶς: sed ἡθικῶς considerata, & quidem rursus non ἀχέτως καὶ
ἀπλῶς: sed χερικῶς, id est, respectu Legis moralis, (ad quam
non tantum actiones externæ: sed etiam ὁρμαὶ vel impetus in-
terni, tanquam ad regulam divinitus præscriptam, examinandi)
quatenus motu inordinatio vel circa objectum, vel circa mo-
dum vel circa finem inde discrepat & deflectit.

LII. *Adhuc* extra omnem disputationis aleam positum est, con-
cupiscentiam, cujus desiderijs non repugnatur: sed obeditur,
peccatum esse verè ac propriè sic dictum.

LIII. *Præterea* isthuc non vocatur in quæstionem: an reliquæ
Concupiscentiæ in renatis, quatenus renatis, non imputentur:
sed condonentur ipsis, per & propter Filium DEI JESUM
CHRISTUM fide apprehensum.

LIV. Qui enim contrarium defendere & contendere vellet;
is in os obloqueretur Magno illi Gentilium Doctore, qui diser-
tâ & sonorâ voce pronunciat:

Nihil esse condemnationis in his, qui sunt in IESU CHRISTO.
Rom. 8.

&
ἔσιν τῶ
ζητῶμεν

LV. Verum enimverò in hoc omnis συρράξεως istius cardo
volvitur:

*An concupiscentia inordinata, etiamsi cum consensu & approbatione
voluntatis non conjuncta, nihilominus tamen in renatis, suapte
natura in se ac per se non sit propriè peccatum, sed pœna tantum
vel causa peccati.*

LVI. Ad utramque istius ζητήματος partem Romanenses re-
spondent Affirmatè, sicut ex ipsorum placitis paulò ante allega-
tis patet.

Præsidia
pro Nega-
tiva,

LVII. Nos verò Negativam utrinque tenemus invictis & inexpu-
gnabilibus muniti & circumsepti præsidijs, ex Armamentario
SPIRITUS Sancti instructissimo, depromtis.

LXIX. Ac primò quidem istud evincimus ex Nomine peccati, quod in ordinaria istius doctrinæ sede, concupiscentiæ in renatis reliquæ, etiam tum, quando non regnat, ab Apostolo tribuitur.

LX. Idque non semel fit, ut ei obiter tantum hæc appellatio excidisse viperi possit: sed aliquot distinctis vicibus, & quidem ali additâ ἐξ ημετέρας, ex qua luculenter effulget vocabulum peccati ab Apostolo in propria significatione accipi.

LXI. Ad Roman. 6. ad minimum quinquies appellatur peccatum.

LXII. Ad Roman. 7. ad minimum sexies. cap. 8. ter, Psal. 32. dicitur peccatum Sanctorum, ad Hebreos. 12. ἀμαρτία, ἐν πνεύματι ἁγίῳ.

Legatur Chemnitius in Examine Concilij Trid. in Diss.
de Concupisc. mihi f. 96.

LXIII. 2. Ex prohibitione Decalogo expressè insertâ sic inferimus: 24
Quicquid in Decalogo vel Lege Divina est prohibitum: illud verè est peccatum. Atqui Concupiscentia, de qua hîc disceptatur, prohibita est in Decalogo.

Ergo &c.

LXIV. Major ἀμετάρητις est & ἀνυπόβουτος, & si non esset, acilè corroborari posset, illustri illâ peccati definitione: ἀμαρτία τῆς διανοίας 1. Iohan. 3.

LXV. Assumptionis veritas clara est & evidens ex Problematis proximè præcedentis Explicatione, qua demonstratum: Concupiscentiam, de qua jam disceptatur, decimo Decalogi Precepto esse prohibitam.

LXVI. Ex effecto vel stipendio peccati, cujusmodi est mors, sic amplius argumentari licet: 30

Quicumq; moriuntur: illi propter peccatum, vel quatenus peccato inquinati sunt, moriantur necesse est.

Iam verò infantuli etiam baptizati à peccatis actualibus adhuc immunes, moriuntur.

Ergo propter peccatum originale moriantur necessum est.

Et per consequens, Concupiscentia originalis verè erit peccatum.

LXV. *Majorē comprobant & confirmant hęc Apostoli testi-
monia:*

*ad Rom. 5. Per unum hominem peccatum introijt in mundum, &
PER PECCATUM mors, & sic in omnes homines pervasit,
QUATENVS omnes peccavimus.*

Roman. 6. Stipendium peccati mors est,

1. Cor. 15. Mors est aculeus peccati.

LXVI. *Assumptionis probatio, si exigatur, facile depromi potest ex
libr. Sap. 6. 4. versu 11.*

LXVII. *4. His accedunt suffragia Orthodoxorum Patrum, quo-
rum illustriora collegit Augustinus in lib. 2. contra Iulianum.*

LXVIII. *Chemnitius noster illa inde repetijt, loco paulo ante
allegato, sub tit. Veterum sententia de Concupiscentia.*

Conclusio **LXIX.** *Nos ex his, quę dicta & adducta sunt hactenus, con-
cludimus:*
Conclusio *Concupiscentiam in renatis post Baptismum in se & per se verē esse pec-
catum, etiam si consensus & approbatio Voluntatis non accesserit.*

LXX. *Ad Orcum igitur relegamus hos Romanensium do-
ctulos;*

1. Originalem concupiscentiam ex se vel suā naturā non esse peccatum.

*2. Ecclesiam Catholicam illam nunquam appellare peccatum, quod ve-
rē ac propriē sit peccatum.*

3. Dicit illam peccatum, quod ex peccato sit & ad peccatum inclinet.

*4. Vel hac solā tantū ratione, quod sit vel pœna vel causa peccati, &
sic per metonymiam.*

LXXI. *Quibus, Colophonis loco, obvertimus istud ἐπεὶ οὐ γ-
μα ex Cajetano Scriptore apud Pontificios etiam non ignobili,
qui in Epist. ad Rom. c. 7 8. commentans scribit:*

*Concupiscentiam de qua ibi Apostolus, peccatum est, etiam formali-
ter, pro quanto est pars peccati originis.*

PROBLEMA IX.

*An peccatum Originale sit ipsa hominis
substantia?*

LXXII. In Affirmativam istius Problematis partem abierunt
Quidam tum ex Veteribus tum ex Recentioribus.

LXXIII. Veterum ἐξ ἀρχῆς extitit Manes ille, de quo Epiphanius:

*Insanus ille Manes, D E V M à malitia eximere volens, malitiam
magis ipsi ex aqua tribuit, & propugnator magis ac defensor fa-
ctus est malitiei &c. quando substantiā ipsi tribuit &c. Hære. 66.*

Patroni Af-
firmativa è
Veterib.
Manes.

Augustinus lib. 2. contra Secundin. Manich. c. 12.

*Certè omnis inter nos discretio est, quod vos (Manichæi) substantiam
quandam malam dicitis : nos verò non substantiam.*

LXXIV. Ex Recentioribus errorem hunc ab inferis resuscitavit

z. è Recen-
tiorib Flac-
cius.

Matthias Flacius, anno Christi 1520, die 3. Martij Albonæ, Illy-
rici Urbe natus, referente Bucholzéro in Chronicis.

LXXV. Docuit is aliquando in hac Academia Wittebergenfi
Hebræas literas, & deinde ortā οὐπὸ ἀλλήλων illa Interimistica lauda-
bilem ac præclaram Ecclesiæ operam navavit.

LXXVI. Atque adeò verè fuit Orthodoxus usq; ad annum
CHRISTI supra sesquimillesimum, sexagesimum primum.

LXXVII. Ibi tum, auspicijs Ill. sive Principis ac Domini D. Iohan-
nis Guilielmi Ducis Saxonie p. m. instituebatur Colloquium inter
Victorinum Strigelium Pelagianæ συρραγίας Vindicem & Propu-
gnatorem facilè principem ex una, & Matthiam Flacium Antago-
nistam illius strenuum, ex altera parte.

LXXVIII. In hoc Colloquio Strigelius, Sessione secunda, pecca-
tum Originis plus nimium ceperat extenuare, comparans illud
magneti allio allito, ejus δυνάμει non tollenti: Sed ἐν ἐγγύματι
tantum cohibenti; ut ita liberum hominis arbitrium non pla-
nè extinctum: sed, ad modum ignis sub cineribus, tectum sta-
tueret.

LXXIX. Proposuit etiam inter alia hunc Syllogismum:

Nullum accidens potest corrumpere substantiam.

*Atqui peccatum Originis est accidens, Liberam verò Arbitrium est ipsa
principalis hominis substantia.*

Ergo.

LXXX. Hic cum Flacio Major fuisset infringenda, data ἐνστά-
σις, per exempla ex Naturali Philosophia, ut morborum & in pri-
mis lepræ &c. ipse fervore disputationis in præceptis abreptus,

S

perquam

perquam inconsideratè negavit Minorem, peccatum videlicet
esse Accidens.

LXXXI. Quem errorem postea non tantum non correxit: sed
scriptis in publicum emissis perfrecta fronte & praefracto corde
amplius defenditare & divulgare perrexit.

LXXXII. Imprimis verò in parte II. Clavis sua, cui peculiare de
suo hoc delirio Scriptum, anno 1567. dissuadente, Wigando, in-
seruit.

LXXXIII. Ibi multoties repetit & inculcat:

*Peccati vocem significare non tantum opus, actionem aut cogitatio-
nem; non etiam tantum habitum aliquem: sed etiam vim &
essentiam quandam pessimam, ex utero matris nobiscum alla-
tam.*

*Item: Dementatos præceptis Philosophicis illam naturam mali-
tiam statuere: Verbi DEI vocem IPSAM SUBSTAN-
TIAM essentiamve INTIMAM hominis peccatum voca-
re. &c.*

LXXXIV. Addit ibidem:

*Nos olim fuimus in prima oratione quiddam valde bonum, tum in
Accidentibus: tum in Substantia; postea mutati sumus ESSEN-
TIALITER, in rem valde malam SUBSTANTIA sua.*

LXXXV. Et in sequentibus:

*Obijciat aliquis: me novas sententias in Ecclesiam inducere; dum as-
seruo, aliquod peccatum, Originale peccatum, aut potius aliquam
partem Originalis peccati esse SUBSTANTIAM.*

LXXXVI. Concludit tandem:

*Peccatum esse præcipue ipsum prævum & perversum ac lapideum Cor,
seu Rationem aut animam Rationalem in Diaboli imaginem
transformatam, quæ est, vel principalissima ac nobilissima TO-
TIVS HOMINIS SUBSTANTIA.*

LXXXVII. Ex quibus proprijs ipsiusmet Flacij apophthegma-
tis satis abundè liquet, quòd sententia ipsius de hoc argumento
ad duo præcipue capita revocari possit ac debeat.

LXXXVIII. Quorum unum: quòd imago DEI ante lapsum extiterit
ipsa hominis anima Rationalis, principalissima ejusdem pars &c.

XXXIX. Alterum: quod peccati Originalis potissima pars sit idem hominis anima, ex imagine DEI ante lapsum: exinde conversa per lapsum in imaginem Diaboli.

XC. Delirium porro istud impium & profanum in (b) *Libr. ἀνακριν* Christiana Concordia, ex articulis 1. Creationis, 2. Incarnationis τῷ λόγῳ. *Flacianis-* 3. Redemptionis. 4. Sanctificationis. 5. Resurrectionis, solidissime fuit re- *mi-* futatum.

(b) *Articuli 1. qui est de pecc. Orig.*

XCI. Nos huc modò referimus Theologiam Apostolicam, qua ex professo Flacianismus ac Manicheismus iste pestilens ex Agro Ecclesiae radicitus evellitur, per distinctionem inter hominis naturam ac substantiam, & inter id quod eidem accidit & in-
haeret.

XCII. Sic enim θεολογῇ Apostolus ad Rom. 7.

3. v. 17. & 26. Non jam ego perpetro illud: sed ἡ οἰκίστα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία.

2. v. 18. Novi quod non habiter in me, hoc est, in carne mea bonum.

3. v. 21. ἐμὲ τὸ κακὸν ὡρμάκει.

4. v. 23. Video aliam legem IN MEMBRIS meis.

5. ad Hebr. 12. extat, Deposito onere omni & tenaciter inherente peccato (ὁποσείμῃ τὴν εὐπερίστατον ἁμαρτίαν.)

XCIII. In quibus locis Theologiae Apostolicae omnibus & singulis accuratissime discernuntur invicem:

1. οἶκος & ἁμαρτία οἰκίστα.

2. Caro & malum in carne.

3. τὸ ὑποκείμενον καὶ ὡρμάκει.

4. Membra & Lex, id est Concupiscentia, in Membris.

5. Substantia & natura hominis, & id quod illis inhaeret, eamque circumstat.

XCIV. Quod autem Flacius contrà vel maximè urget vocabula ὁσίας σημασιν, ut carnis, cordis, Hominis, Mentis &c. suam ἀπαιδεύσει, vel potius malitiam manifestè prodit; non attendens quippe metonymiam subjecti, non tantum in his: sed in alijs quoque scripturae exemplis, propter arctissimum subjecti & accidentis ἀχωρίτης συνέχεια.

XCV. Id quod, Flacius ipsemet, in illa ipsa secunda Clavis suae parte, in *Regulis de tropis & schematibus Sacrarum literarum*, utiliter tradidit & inculcavit.

XCVI. Repetatur modò huc, planioris ac plenioris doctrinae gratia, eruditissimum (a) Lutheri *Πρόλογος*:

Divisio hominis in Carnem & Spiritum non est naturæ. Singula enim essentialia partes hominis dici possunt aut Spiritus, aut Caro.

Ex ea parte, quæ regeneratæ sunt, Spiritus: Ex altera verò parte, quæ adhuc delectantur concupiscentiis carnalibus C A R O sumit.

(c) super Magnificat.

XCVII. Quòd præterea magno strepitu crepituq; gloriantur de Lutheri, in hoc suo errore, *ὁμοψυχία*: in eo certè Theologo illi de universa CHRISTI Ecclesia præclarissimè merito luculentissimam faciunt injuriam.

XCVIII. Quod enim Ipse, in hoc Doctrinae cœlestis capite, nulatenus è Flacianorum stet partibus: sed totus sit Noster, atque adeò planè nobiscum statuatur: peccatum esse Accidens: & non substantiam: id utiq; hæc propria ipsius testimonia liquidissimè confirmant.

In Postilla Eccles. die Concept. Mar. in fest. f. 14.

Die Erbsünde/ wie alle Doctores eintrechtig schreiben/ist nichts andere/denn (NB) keine Darbung der Erbgerechtigkeit.

In Commentario super Gen. cap. 2.

Ad hunc modum (sicut Corr. lativorum natura est) peccatum originale demonstrat, quid sit justitia Originalis & e contra: nempe, quòd est (NB) amissio justitiæ Originalis, seu privatio.

Λύσις
ἐκ τῶν
Παλαιῶν
ex Luthe-
ro.

XCIX. Quòd autem alicubi (c) in Postilla præsertim Ecclesiastica, peccatum Originis, (id quod Flacius ejusq; Contribules, ut alterum quoddam Gorgonis caput, Orthodoxis identidem obiectare consueverunt) appellat:

Natur Sünde/ Person Sünde/ Wesentliche Sünde.

In eo committunt fallaciam causæ, & *χέστος*.

(c) in die Circumcisionis.

C. Curenim & qua *χέστος* Megalander Lutherus peccatum originis nominib. illis indiget: eo ipso in loco simul verbis hisce perspicuis perspicuè explicavit:

Die

Die Person / die Natur vnd gantzes Wesen ist in vns / durch
Adams Fall verderbet.

Item:

Es ist die Wesentliche Sünde / die nicht eine Stunde oder
Zeitlang sündiget. sondern wo vnd wie lang die Person
ist. Da ist Sünde auch.

CI. Sed instant: Lutherum contendere, peccatum non esse
Qualitatem, dum scribat:

*Sophista Theologus non potest aliter de peccato loqui, quàm Gentilis
Philosophus nempe sic: Qualitas hæret in substantia, aut subje-
cto. Sicut ergo color in pariete: ita peccatum in mundo carne vel
conscientia hæret. Igitur eliciendum est per contrarios motus,
nempe per caritatem.*

Tom. 4. Jen. Lat. f. 92. super 3. cap. ad Gal.

CII. Sed committitur Sophisma tum divisionis tum Ignorationis
Elenchi.

CIII. Eò loci enim non propositum est Luthero demonstra-
re, quid propriè & in suâ naturâ sit peccatum Originale: sed in
genere differit de remissione peccatorum, docens, quòd pecca-
ta, vi & respectu Meriti CHRISTI, ex Theologia Pauli, nihil
amplius sint in Mundo.

CIV. In Sophistis verò non tantùm hoc reprehendit, quòd
peccatum superficiali qualitati conferant, cùm sit profundissi-
ma Naturæ humanæ corruptio: sed etiam potissimùm id, quòd,
ad extenuandam πληροδυναμίαν meriti CHRISTI, peccatum per
caritatem deleri posse ac debere statuunt, idq; tum accedentia tum conse-
quentia monstrant.

CV. Ita enim habent proximè præcedentia:

*Ideo peccata non sunt revera ibi, ubi cernuntur & sentiuntur. Nam,
secundum Theologiam Pauli, nullum peccatum, nulla mors, nulla
maledictio est amplius in mundo, sed in CHRISTO, qui est a-
gnus DEI, qui abstulit peccata mundi, qui factus est maledictum,
ut nos à maledicto liberaret. Contra secundum Philosophiam &
rationem, Peccatum, mors & maledictio, nusquam sunt nisi in
mundo, carne seu peccatoribus.*

CVI. Immediatè verò consequentia sic sonant.

Vera autem Theologia docet, quod nullum peccatum amplius sit in mundo. Quia CHRISTVS in quem Pater coniecit peccata totius mundi, Esai. 53. vicit, deleuit & occidit illud in corpore suo.

CVII. Sed manum etiam de hac tabula. Superest unum Problema, ex appendice Decalogi in Catechesi Lutherana, Corrigendis loco, reliquis superaddendum.

PROBLEMA X.

An liberi teneantur portare iniquitatem Parentum?

CIX. Ἀντιλογία Φαινόμενη circa questionem isthanc sacra in literis occurrunt.

CIX. In recitatione enim Decalogi, Exod. 20. & Deut. 5. Ipse **JEHOVA** disertè ait:

Ego DOMINVS DEVS tuus fortis zelotes, visitans iniquitatem Patrum IN FILIIS, in tertiam & quartam generationem.

CX. Contrarium verò Idem enunciare videtur, Deuteran. 24. 16.

Non occidentur patres pro filiis, nec filij pro patribus, sed unusquisque pro peccato suo morietur.

Nec non Ezech. 18.

v. 4. Ecce omnes animae meae sunt, ut anima patris, ita & anima filij, mea est: anima, quae peccaverit, ipsa morietur.

& v. 20. Anima quae peccaverit, ipsa morietur, filius non portabit iniquitatem Patris; & pater non portabit iniquitatem filij: iustitia iusti super eum erit, & impietas impij erit super eum.

CXI. Eadem iisdem ferè Verbis repetuntur.

2. Reg. 16. 2. Paral. 25. 4. Ier. 31. 29. 30.

CXII. At enim verò, si loca isthæc penitus inspiciantur, & examinentur, juxta Canonem Logicum de oppositis; facile utique invicem possunt conciliari, atque adeò ἐκ τῆς ἀντιφάσεως illa semoveri.

CXIII. Sententia enim **JEHOVAE** Exod. 20. & Deut. 5. intelligenda

genda est de *pœna corporis temporalis*, qua Deus, iusto interdum iudicio, liberos etiam (praesertim, si vestigijs impiorum parentum institerint) & sic integras simul familias exterminari permittit.

CXIV. Apud Ezechielem autem cap. 18. & Jer. 31. sermo est, de *pœna animæ æterna*, sicut ex vocabulo *ἀνὴρ καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ* *ἐμὲ φασὶν ὅτι* *ἐπὶ τὴν ἀνομίαν αὐτοῦ*, quinquies iterato rectè colligitur.

CXV. Tandem Deuteronomij 24. 2. Reg. 16. 2. Paral. 25. agitur propriè, uti ex contextu liquidò apparet: de *supplicio capitis*, quod Magistratus sumit de fontibus.

CXVI. Confirmat hanc nostram interpretationem, Theander Lutherus in *Commentario super 20. cap. Exodi* hisce verbis, quæ *ἰδιογλωσσῶς* adscribere placet:

Diese Frage/ warum der Sohn für den Vater leide/ hat der Prophet Ezechiel gehandelt / vnd spricht: Ihr habt ein Sprichwort vnter euch in Israel/ Die Väter haben Heerling gessen/ vnd vns sind die Zeene stumpff worden. Vnd Jeremias spricht: Unsere Väter haben gesündigt/ vnd sind dahin / Wir aber müssen ihrer Sünde entgolten/ vnd gehet noch heutiges Tages/ wir sündigen vnd verdienen / daß unsere Nachkommen entgolten müssen. Das sol man aber nicht also verstehen / Daß eine Straffe der Seelen sey / daß das Kind vmb des Vaters willen verdammet werde/ Wie es denn Ezechiel selbst anzeigt an itzundt genannten Ort/ Die Seelen/ spricht Gott/ durch Ezechiel/ sind alle mein/ des Vaters vnd des Sohns / welche aber sündigt/ die wird sterben/ Sondern man sol es von der leiblichen Straffe verstehen/ Er straffet die Kinder vmb der Väter willen / läßt sie sterben / die doch sonst gleichwol sterben müssen/ vnd strafft also die Väter/ daß er zuweilen ein gantz Geschlecht außrottet. Also segnet er die Väter in den Kindern / daß viel Nachkommen genießen (leiblich) daß die Väter from gewesen Tom. IV. Ien. Germ. f. 509.

CXVII. Et hic finis esto, in Nomine Tuo, FILI DEI IESU CHRISTE, qui es & es, Principium & Finis, AMEN!

DISPUTATIO ΕΠΙΣΤΗΜΑΤΙΚΗ
De
**MERITIS BONORUM
OPERUM.**

Opposita nugis Roberti Bellarmini

Ex lib. 5. de Justificat. cap. 3.

RESPONDENTE

M. JOHANNES ECCIO

Suinfurtensi Fr.

Ad 28. Aprilis horis locoq; consuetis. Anno 1616.

PROBLEMA.

*Utrum opera bona justorum sint merito-
ria vite eterne?*

I.

U O D regius Psalter David generaliter de
Verbo DEI dicit Ps. 119, 105. *Lucerna pedibus meis verbum
tuum, & lumen semitis meis: id nos specialius ali-
quantò usurpantes, ad legem referre non incom-
modè possumus.*

I I. Hæc enim tanquam lucerna quædam deducit nos per semitam
mandatorum divinorum, Psal. 119, 35. *Hæc perfecta est convertens animam;
fidelis est, sapientem efficiens parvulum: pura est, illuminans oculos. Psal.
119, 8. 9.*

I I I. Hæc lucidissimū est speculum, in quo Voluntas Dei, quæq;
ipsi placent, directe ob oculos nobis ponuntur. Omnia enim o-
pera, quæ bona sunt, Deoq; placent, necesse est legis esse opera.

I V. Hæc norma est bonorum operum, ad quæ conditi sumus in
Christo Iesu, ut in ijs ambulemus. Eph. 2, 10. & serviamus DEO in sanctita-
te, & iustitia coram ipso omnibus diebus nostris, Luc. 1, 74.

V. Quæ

V. Quæ igitur de bonis operibus Ecclesiarum nostrarum *ὁδοξία* sit, ex Usu legis omnis bonæ actionis rectoricis, & regulæ, de quo aliquibus jam Disputationibus vidimus, abundè liquet.

VI. In fumum ergo sua sponte abit calumnia illa, qua nostras Ecclesias onerare consueverunt præter Romanenses alios conciliabulum illud Tridentinum, quasi doctrina nostra de bonis operibus licentiam quidvis perpetrandi inveheret, & omnis generis secleribus non fenestram tantum: sed bipatentes portas panderet.

VII. Nos potius ex serio cordis affectu illud Apostoli profiteremur, Ephes. 2, 10. *DEI creatura sumus conditi in CHRISTO IESU ad bona opera, quæ præparavit DEVS, ut in ijs ambulemus. Non enim vocavit nos DEVS ad immundiciem, sed ad sanctificationem, 1. Thes. 4, 7.*

VIII. Verùm alia subest causa, ob quam mendacis linguæ gladium ita in nostras stringant Ecclesias, quòd nimirum opera bona ex justificationis gratuita foro planè plenèq; removeant, & excludunt.

IX. Quam ipsam controversiam cum Jesuitis aggressuri convenienti & apta methodo id facere conabimur.

- I. Terminos *ὡς ἐν προβεωρεία* explicaturi.
- II. Statum controversiæ legitimè formaturi.
- III. Evangelicorum *ὁρθοδοξίαν* confirmaturi.
- IV. Iesuitarum *κακοδοξίαν* refutaturi.
- V. Ad eorundem argutias responsuri.

CAPUT I.

Προβεωρεία terminorum.

X. Disputatoris est cautela *πολλὰ χῶς λεγόμενον διελεῖν, πρὸς τὸ γίνεσθαι κατ' αὐτὸ τ' πρᾶγμα, καὶ μὴ πρὸς τὸ ὄνομα τῆς συλλογισμοῦς.* Arist. 1. 1. top. 18.

XI. Duo autem in nostro Problemate continentur termini, qui accuratiorem explicationem merentur: alter est bona opera, alter meritorium esse vitæ æternæ.

XII. Terminus bonorum operum, quamvis sordere quibusdam incipiat, est tamen *ἑγγεγραμμένον*, & ipsius Spiritus sancti linguæ vulgaris, Matth. 5, 16. Act. 9, 36. Eph. 2, 10. Tit. 2, 14. 3. 1. 2. Cor. 9, 8.

Colof. 1, 10. 1. Tim. 2, 10. 2. Tim. 3, 16. 17. 2. Thes. 2, 17. alijsq; multis in locis.

XIII. Sunt autem bona opera, non quæ fiunt ex præceptis & doctrinis hominum, quæ verbotenus speciem habent sapientiæ, ἐν ἐθελοθρησκείᾳ, Col. 2, 22. 23. Frustra enim colitur DEVS mandatis hominum Esa. 29, 13. Matth. 15, 8. Ezech. 7, 5. Quin potius diabolus his colitur Deut. 32, 17. Psal. 106, 37. Anno 5, 25. Et DEVS ad iram provocatur Psal. 106, 39.

XIV. Verum bona opera sunt, quæ DEVS nobis præcepit, ut faciamus, atq; in ijs ambulemus. Deut. 4, 2. 12. 32. 28, 13. 14. Num. 15, 39. 40. Ezech. 20, 19. Hæc enim est charitas DEI, ut mandata ejus custodiamus 1. Iohan. 5, 3.

XV. Neque tamen hæc etiam, quamvis à DEO mandata, si fiant ab hypocritis absq; fide. Esa. 1, 11. Matth. 5, 20. Luc. 18, 11. Quicquid enim non sit ex fide, peccatum est. Rom. 14, 24.

XVI. Vera ergo, DEOq; placentia opera sunt, quæ verbo DEI mandata Deut. 4, 2. 12. 32. ab homine renato condelectante lege DEI secundum interiorem hominem. Rom. 7, 22 secundum procrem cordis non ex tristitia 2. 1. aut necessitate. 2. Cor. 9, 7. ex corde puro, conscientia bona, & fide non ficta. 1. Tim. 1, 5. animoq; humili & contrito Psal. 51, 19. auxilio Spiritus Sancti Ezech. 36, 27. Gal. 5, 22. ad gloriam DEI Matth. 5, 16. 1. Corinth. 10, 13. tanquam boni fructus ex bona arbore promanant. Matth. 7, 17. 12. 33.

XVII. Hæc qualia sint prolixè declarat CHRISTUS Matth. 5, 6. 7. cap. quorum farraginem Paulus recenset Gal. 5, 22. ut sunt Charitas, gaudium, pax, lenitas, benignitas, bonitas, fides, mansuetudo: temperantia.

XVIII. Quæ alia etiam non minus jucunda in Scriptura sortiuntur nomina, ut fructus spiritus, Gal. 5, 22. fructus justitiæ, Phil. 1, 11. Novitas Eph. 4, 32. Rom. 7, 6. Tit. 3, 7. Novitas spiritus Rom. 6, 4. novus homo. Col. 3, 10. Eph. 4, 24. cor novum, mundum Ps. 51, 12. charitas ex puro corde. 1. Tim. 1, 5. abstinencia à peccatis 1. Thes. 4, 3. Conversatio sancta, honesta. 1. Tim. 4, 12. 1. Petr. 2, 12. 2. Petr. 3, 11. εὐσέβεια 1. Tim. 4, 8. ὁσιότης 1. Tim. 2, 10. sanctificatio, 1. Thes. 4, 3. Rom. 6, 19. 2. Cor. 7, 1 & alia multa.

XIX. Meritorium esse salutis vel vite æternæ, idem est, quod verè promereri non tantum corporalia & spiritualia bona: verum etiam

Iam æternam vitam, quæ tanquam merces ex debito justitiæ divinæ bonis renarorum operibus & meritis reddenda sit, non minus ac æterni cruciatus secleribus impiorum debentur, ut Andradius Concilij Trid. interpretes loquitur.

CAPUT II.

Status controversiæ.

XX. Omissis autem omnibus alijs controversijs, quæ vel cum inter religionis compilatoribus, vel Antinomis, vel alijs hæreticis Ecclesiæ nostræ intercesserunt, controversiæ nostræ statum Jesuitis, & horum antesignano cum primis Bellarmino opponimus, quem hunc in modum in disputationis vestibulo formavimus:

Virum bona opera justorum sint meritoria salutis æternæ?

XXI. Negativam sententiam nos amplectimur: Romanenses contra pro affirmativa tanquam pro aris & focis pugnant.

XXII. Nos, quæ negativæ nostræ ἐκθεσις est, meritorium aliud nullum agnoscimus, quam sufficientissimum illud λύτρον Matth. 20, 28. obedientiam & asperisionem sanguinis JESU CHRISTI I. Petr. 1, 2. qui pretioso suo sanguine nos redemit, v. 19. per q̃ illum æternam redemptionem nobis invenit, Hebr. 9, 12.

XXIII. Docent enim nostræ Ecclesiæ (verba Augustanæ confessionis sunt art. 4.) quod homines non possint justificari coram DEO proprijs viribus, meritis, aut operibus, sed gratis justificantur propter CHRISTVM per fidem, cum credant se in gratiam recipi, & peccata remitti propter CHRISTVM, qui sua morte pro nostris peccatis satisfecit. Hanc fidem imputat Deus pro justitia coram ipso Rom. 3. & 4.

XXIV. Pontificiorum affirmativam Jesuitarum illud os Bellarminus l. 5. de lust. c. 5. his verbis satis dilucidè proponit.

Nos igitur probabimus id, quod habet communis Catholicorum omnium sententia, opera bona justorum verè ac propriè esse merita, & merita non cujuscunq; præmij, sed ipsius vitæ æternæ contra sectarios.

XXV. Jam ergo recta argumenta, τὸν κατὰ πνευματικά, quibus ἐρεθδοξία nostra aëruitur, τὸν ἀνασκευαστικά, quibus Bellarmini κακὸδοξία destruitur, subijciemus.

CAPUT III.

Sententiæ Evangelicorum confirmatio.

XXVI. Orthodoxæ nostræ sententiæ confirmationem hoc
κυρίω συλλογισμῶ invictè demonstramus :

Quicquid I. est hereditas. II. donum DEI, III. quod nobis gratis, IV. non ex nostris meritis, V. sed ex gratia, VI. dilectione, VII. misericordia, VIII. proposito DEI. IX. propter meritum CHRISTI. X. per fidem. XI. eamq; solam. XII. absq; operibus. XIII. per imputationem justitiæ gratuitam. XIV. non ex lege. XV. sed ex Evangelio confertur. XVI. Ut omnis gloriatio hominibus adimatur : illud non est merces bonorum operum. Atqui salus & vita eterna est talis : Ergo non est merces bonorum operum.

XXVII. Antequam ad probationes tum consecutionis tum assumptionis accedamus, monendum videtur, ne quis suspicetur non probare nos, quod in quæstione est, nos justificationem & salvationem seu beatitudinem æternam cum sacra Scriptura pro *ἰσοδυναμοῦσιν* accipere, siquidem iisdem constituuntur, Rom. 3. & 4. cap. Galat. 2, & 3. cap. Ephes. 2, 8. 2. Timoth. 1, 9. Tit. 3, 5. Act. 15, 11.

XXVIII. Hinc eodem modo, quo justificationem, Apostolus quoque beatitudinem definit : *μακαρισμός* inquit, Rom. 4, 6. seu beatitudo est imputatio justitiæ absq; operibus.

XXIX. Non negamus tamen discrimen inter salvationem & beatitatem, quam Scriptura vocat justificationem, & inter plenariam perfruitionem vitæ æternæ in cælo. Nam & in hoc mundo CHRISTUS est vita nostra & in eo vivunt pī Gal. 2, 20. Phil. 1, 21. Iob. 16, 47. 53. 57. sed abscondita est illa vita cum CHRISTO in DEO patefacienda suo tempore Col. 3, 2. 3.

XXX. Jam rectè ad consecutionem singulorum syllogismi nostri principalis membrorum, 1. membri consecutio manifesta est. Quicquid enim hereditatis jure quis obtinet, id nullis promeritis est laboribus.

XXXI. 2. membri consecutio non minùs manifesta est, cum D. Paulus Rom. 6, v. ult. ipse inter stipendium seu mercedem & donum distinguat,

XXXII.

XXXII. 1. 3. quoq; clara est. Gratis enim opponitur, tū solutiōi pretij, tū merito seu mercedi. Unde D. Lutherus emphasin hujus vocis expressurus alicubi reddidit ohne vnd wider verdienst.

XXXIII. 4. per se patet. Merces enim & meritū relativè se habent. Est enim merces compensatio meriti seu laboris secundū proportionem debitam. *Operanti merces ex debito datur. Rom. 4, 4.*

XXXIV. 5. luce Paulina fulget. *Si enim ex gratia non ex operibus, alias gratia jam non est gratia. Rom. 11, 6.* Si verò non ex operibus non est merces.

XXXV. 6. evidens est. Quicquid enim ex dilectione DEI nobis obtingit, gratuitum est, non meritum. 1. *Iob. 4, 10. In hoc est charitas, non quod nos dilexerimus D E V M, sed quod ipse dilexerit nos & miserit filium suum propitiationem pro peccatis nostris.*

XXXVI. 7. sua luce lucet. Ubi enim operum atq; virtutum est aliqua dignitas, & excellentia, ibi locus non datur misericordiae. Misericordia enim neq; ex merito, neq; ex mercede provenit, quod ex parabola illa *Matth. 18, 12.* satis elucet. *Item Rom. 9, 16.*

XXXVII. 8. Apostolica autoritate nititur. *Rom. 11, 5. Reservatio secundū electionem gratuita facta est.* Quod Esau & Jacobi exemplo illustrat Apostolus *Rom. 9, 11.*

XXXVIII. 9. Prophetico fulgore radiat. Meritum enim CHRISTI omne σωτηριον excludit *Esa. 63, 3. Torcular calcavi solus, & de populo non erat mecum, Esa. 45, 21. Deus justus & salvans non est prater me.*

XXXIX. 10. Spiritus sancti stabilitur consensu. Nam credenti non operanti imputatur fides sua ad justitiam. *Rom. 4, 5.*

XL. 11. omni rationi consentanea. Solitaria enim causa omnem sociam & adjuvantem respuit.

XLI. 12. cuius obvia. Abiq; operibus enim & meritis non datur merces. Merces namq; est meriti merces.

XLII. 13. ex praecedentibus colligitur. *Merces enim, non gratuito sed ex debito imputatur. Rom. 4, 4.*

XLIII. 14. & 15. membri consecutio à natura legis, & Evangelij peti potest. Lex enim operantibus mercedem pollicetur *Rom 2 13.* Evangelium verò credentibus monstrat justitiam CHRISTI nobis acquisitam.

XLIV. 16. Sacrae Scripturae consensu, & exemplis fulcita. Ubi enim est aliqua meriti nostri ratio, ibi gloriationis materia. Si

jam Abraham ex operibus iustificatus est, habet de quo gloriatur Rom. 4, 3. Eph. 2, 9. Exempla obvia sunt Matth. 20, 12. Luc. 15, 19.

XLV. Et hæc satis dilucida consecutionis ratio: Jam rectæ assumptionis per singula membra probationem subjiciamus.

XLVI. I. membrum. Vita æterna est hæreditas. Psal. 16, 6. Rom. 4, 16. Gal. 3, 18. Col. 3, 24. Scientes vos à Domino accepturos mercedem hæreditatis. Matth. 25, 34. Adeste benedicti. κληρονομήσατε, hæreditario jure possidete regnum paratum vobis ab exordio mundi. Rom. 8, 17. Tit. 3, 7. 1. Petr. 3, 7. Iac. 2, 5.

XLVII. II. Est donum DEI. Rom. 6 v. ult. Donum DEI est vita æterna, in CHRISTO IESU Domino nostro. Ephes. 2, 8.

XLVIII. III. Nobis gratis confertur. Rom. 3, 24. Iustificamur gratis per illius gratiam, per redemptionem, quæ est in CHRISTO IESU. Apoc. 22, 17.

XLIX. IV. Non ex nostris meritis. Ephes. 2, 8. Gratia estis salvati, per fidem, & hoc non ex vobis, DEI donum est. Rom. 9, 16. Non est volentis, neq. currentis, sed misentis DEI.

L. V. Sed ex gratia. Rom. 3, 24. Iustificamur gratis gratia DEI. Eph. 2, 7, 8. Act. 15, 11. Tit. 2, 11. Illuxit gratia salutifera omnibus hominibus. Tit. 3, 5, 7. 2. Tim. 1, 9. Rom. 11, 6. Eph. 1, 6, 7. Hebr. 4, 16. Accedamus cum fiducia ad thronum gratiæ, ut consequamur misericordiam & gratiam inveniamus ad opportunum auxilium.

LI. VI. Dilectione Iob. 3, 16. Sic DEVS dilexit mundum, ut omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam æternam. Eph. 2, 4. DEVS qui dives est in Misericordia, propter multam charitatem qua dilexit nos, etiam cum essemus mortui per delicta, convivificavit nos unà cum CHRISTO. Tit. 3, 4. Apparuit χρισότης καὶ Φιλανθρωπία Salvatoris nostri DEI. 1. Iob. 3, 16. 4. 9. 10. 16. Rom. 5, 8.

LII. VII. Misericordia. Tit. 3, 4, 5. Postquam apparuit bonitas & erga homines amor salvatoris nostri DEI, non ex operibus, quæ sunt in iustitia, quæ faciebamus nos, sed secundum misericordiam suam salvos nos fecit, Rom. 11 v. 32. Concludit DEVS omnia sub incredulitate, ut omnium misereatur, Eph. 2, 4. Rom. 9, 15, 16.

LIII. VIII. Et, Proposito DEI 2. Tim. 1, 9. Salvos nos fecit, & vocavit vocatione sancta, non secundum opera nostra, sed secundum suum propositum, & gratiam, quæ data est nobis per CHRISTVM IESVM ante tempora æterna.

LIV. IX. Propter meritum CHRISTI. Rom. 3. 24. 25. Iustificamur gratis, DEI gratia per redemptionem, quæ est in CHRISTO IESU. Quem proposuit DEVS propitiationem per fidem interveniente ipsius sanguine Gal 2, 20. Vivo non amplius ego, sed vivit in me CHRISTVS, & vitam, quam nunc vivo in carne, vivo per fidem filij DEI, qui dilexit me & tradidit semetipsum pro me. Non enim ullum aliud est nomen sub cælo, quo salvari possimus, quam nomen IESU. Act. 4. 12. 10. 43. 13. 38. 15. 11. Matth. 20. 28. Rom. 4. 28. cap. 5. Gal. 1. 1. 4. 3. 13. 4. 4. Ephes. 1, 7. 2. 13. 1. Timoth. 2, 6. 1. Petr. 2, 19. Hebr. 9, 12.

LV. X. Per fidem. Rom. 10, 9. si confessus fueris ore tuo Dominum IESUM, & credideris in corde tuo, quod DEVS illum excitavit à mortuis, salvus eris. Corde enim creditur ad justitiam, ore fit confessio ad salutem. Roman. 3, 22. Iustitia DEI per fidem IESU CHRISTI in omnes & super omnes qui credunt. Hab. 2, 4. Rom. 2, 17. 3. 28. 4. 35. & 5. 2. 16. & seq. 11. 20.

LVI. XI. Et quidem solam, Marc. 5. 3. 6. Ne metue solummodo crede. Luc. 8. 50. Tantum crede, & servabitur. Gal. 2. 16. Scientes, quod non justificatur, ἐὰν μὴ, nisi per fidem Rom 3. 21. 28. 4. 5. 6, 16. Galat. 3, 12. Determinat autem hæc particula non subiectum sed prædicatum enunciationis. Faceflat igitur calumnia de fide solitaria.

LVII. XII. Absq; operibus Rom. 3, 20. Ex operibus non justificabitur ulla caro in conspectu ejus. v. 28. Colligimus igitur fide justificari hominem absq; operibus legis. Eph. 2, 9. Gratia salvati estis non ex operibus, ne quis gloriatur. Rom. 4, 5. Gal. 2, 16. 2. Tim. 1, 9. Tit. 3, 4. Phil. 3, 8. 9.

LVIII. XIII. Per imputationem justitiæ gratuitam. Rom. 4, 6. David explicat beatificationem hominis, cui DEVS imputat justitiam absq; operibus. Item. v. 3, 10. 12. 2. Corinth. 5, 21. Eum, qui non novit peccatum pro nobis fecit peccatum, ut nos efficeremur justitia DEI per illum. Phil. 3. 9. Ut reperiar in illo non habens meam justitiam ex lege, sed eam, quæ per fidem est Christi, quæ ex DEO est, justitiam in fide. Gal. 3. 6.

LIX. XIV. Non ex lege Rom. 3, 20. Ex operibus legis nulla caro justificabitur in conspectu ejus. Per legem enim agnitio peccati. Nunc vero absq; lege Iustitia DEI patefacta est. Rom. 4, 14. 15. Si ij, qui ex lege sunt, heredes sunt, inanis facta est fides, irrita facta est promissio. Nam lex iram operatur Galat. 1, 21. Si per legem est justitia, Christus frustra est mortuus. Gal. 3, 10, 11, 2, 18, 21. Si data fuisset lex, quæ posset vivificare, verè ex lege esset justitia.

LX. XV.

LX. XV. Sed ex Evangelio. Gal. 3, 18. Si ex lege hereditas, non jam ex promissione. Atqui Abrahamo per promissionem gratificatus est DEVS. Item v. 8, 21, 22. Rom. 4, 16. Propterea ex fide est hereditas, ut sit per gratiam, ut firma sit promissio.

LXI. XVI. Ut omnis gloriatio hominibus adimatur. Eph. 2, 19. Gratia salvati estis non ex vobis, DEI donum est, non ex operibus, ne quis gloriatur. Rom. 3, 27. Ubi gloriatio? Exclusa est. Per quam legem? operum? Non, sed per legem fidei.

LXII. Ex hisce jam invictè colligimus: Ergo vita aeterna non est merces bonorum operum.

LXIII. Et hæc est ex intimis Theologiæ principijs petita confirmatio *ορθοδοξίας* nostræ, quæ DEI beneficio in nostris sonat Ecclesijs. Jam ad *ερεποδοξίας* confutationem.

CAPUT IV.

Confutatio opinionis Jesuitarum.

LXIV. Palpabilem Pontificiorum, quem errant circa hoc doctrinæ caput, errorem, hoc demonstramus syllogismo:

Quodcumq; dogma I. est *αἰρεσις*. II. Imò sacra Scripturæ manifestè contrarium. III. decisivæ concilij Hierosolymitani è diametro oppositum. IV. exemplis & praxi Scripturæ repugnans. V. gratiæ divinae inimicum. VI. in meritum CHRISTI contumeliosum. VII. & deniq; fidei planè adversum. illud est absurdum & fanaticum. Tale est Jesuitarum dogma: bona opera esse meritoria vite aeternæ. Ergo est absurdum & fanaticum.

LXV. Majoris connexio propriis suis radijs coruscat. Statim ergo ad minoris per singula membra probationem accedimus.

LXVI. I. Dogma hoc Jesuitarum est *αἰρεσις*. Nam ne unicū quidem hætenus potuerunt proferre testimonium, quod ipsorū patrocinetur sententiæ, de quo in sequenti capite videbimus.

LXVII. II. Sacra Scripturæ manifestè contrarium Rom. 3, 20. Ex operibus legis non justificabitur ulla caro. Item v. 28. Rom. 4, 5. 6. Gal. 2, 16. 3, 10. 11. Eph. 2, 9. Gratia salvati estis nō ex operibus, ne quis gloriatur. 2. Tim. 1, 9.

LXVIII. III. Decisivæ concilij Hierosolymitani è diametro oppositum. Act. 15, 10. 11. Quid tentatis DEVM, ut imponatur jugum super cervices discipulorum, quod neq; patres nostri, neq; nos portare potuimus, sed per gratiam. Domini IESV CHRISTI credimus nos salvatos esse, quemadmodum & illi.

LXIX. IV. Exemplis & praxi Scripturæ repugnans. ut Abrahæ

hami Gen. 15, 16. Rom. 4, 3. 4. Credidit Abraham DEO, & imputatum est illi ad iustitiam. Atqui ei qui operatur, merces non imputatur ex gratia, sed ex debito. Davidis, Rom. 4, 6. Sicut etiam David explicat beatificationem hominis, cui DEVS imputat iustitiam absq^{ue} operibus. Danielis, Dan. 9, 18. Non in iustitijs nostris prosternimus deprecationes nostras, in conspectu tuo, sed in miserationibus tuis multis. Pauli, 1. Cor. 4, 4. Nihil mihi conscius sum, sed in hoc non sum iustificatus. Phil. 3, 4. 5. 6. 7. 8. 9. Per gratiam autem CHRISTI credimus nos salvatos esse quemadmodum & illi. Act. 15, 11.

LXX. V. Gratia^e divina^e inimicum. Rom. 11, 6. Si enim per gratiam, non ex operibus, alias gratia jam non est gratia. Sin ex operibus jam non est gratia, alias opus jam non est opus. Gratia autem salvati estis per fidem. Ergo non ex vobis, DEI donum est, non ex operibus ne quis gloriatur, Eph. 2, 8. 9.

LXXI. VI. In meritum CHRISTI contumeliosum. Quicquid enim meritis nostris tribuitur, id merito CHRISTI detrahitur. Si enim ex lege est iustitia, frustra CHRISTVS mortuus est. Gal. 2, 21.

LXXII. VII. fidei planè adversum. E diametro enim opponuntur fides & opera, credere & operari, Gal. 2, 21. Scientes hominem non justificari ex operibus legis, nisi per fidem IESV CHRISTI: & nos in CHRISTVM IESVM credidimus, ut justificaremur ex fide CHRISTI, & non ex operibus legis. Gal. 3, 5. 9. 10. 11. 12. Rom. 3. 21. 22. 4. 4. 5. Non operanti sed credenti in eum qui iustificat impium, imputatur fides sua ad iustitiam.

LXXIII. Hinc ergo irrefragabiliter inferimus: Ergo dogma hoc Pontificium: bona opera iustorum esse verè & propriè meritoria vite eterne, absurdum est & fanaticum.

LXXIV. Subjiciamus huic alium adhuc non minus firmum: Quaecunq^{ue} opera I. disertè à foro justificationis excluduntur. II. aliàs creato-ri debentur. III. sunt imperfecta. IV. Varijs nævis contaminata. V. ut subinde peccatorum sit petenda venia. VI. & iustificatos demùm consequuntur: ea non possunt esse meritoria vite & salutis eterne.

Talia sunt omnia bona opera iustorum. Ergo non sunt meritoria vite & salutis eterne.

LXXV. Majoris connexio certissimis nititur fundamentis, quæ cuivis sunt obvia, pleraq^{ue} etiam supra tacta.

LXXVI. Rectè ergo ad minoris confirmationem tendimus.

LXXVII. I. Opera bona iustorum à foro justificationis excluduntur. Tit. 3, 5. Non ex operibus iustitiæ, quæ faciebamus nos, sed secundum misericordiam suam salvos nos fecit. Rom. 3, 20. 28. Concludimus fide iustifi-

hauri hominem absq^{ue} operibus legis. Rom. 4, 6. Gal. 2, 16 3, 10. 11. 21. Eph. 2, 8 9.
2. Tim. 1, 9. Phil. 3, 8 9.

LXXIIX. II. Alias creatori debentur Ipsius enim creatura sumus, creati in CHRISTO JESU ad bona opera, quæ præparavit DEUS, ut in ijs ambulemus. Eph. 2, 10. Debitores ergo sumus non carni, ut secundum carnem vivamus, Rom. 8, 12. Cum feceritis omnia, quæ præcepta sunt vobis, dicite, servi inutiles sumus, quod debemus facere fecimus Luc. 17, 10.

LXXIX. III. Multis nominibus sunt imperfecta Rom. 7, 14. Lex spiritualis est: at ego carnalis, venundatus sub peccatum. v. 18. Velle adjacet mihi, ut ut faciam bonum non reperio.

LXXX. IV. Varijs navis contaminata. Esa. 64, 6. Univerſa juſſi-
tie noſtræ quæſi pannus menſtruatæ. Rom. 7, 15. Non quod volo hoc facio, ſed
quod odi hoc facio. v. 19 Non facio bonum quod volo, ſed malum quod nolo, hoc
ago v. 20 21. 23 Phi. 3, 6. 7. 8. In iſta juſſitiâ quæ eſt in lege factus ſum irreprehen-
ſibilis. Sed quæ mihi erant lucra, arbitratuſ ſum propter CHR. STUM da-
mna eſſe. Quemadmodum etiam arbitror omnia damnum eſſe propter excellen-
tiam cognitionis CHRISTI JESU Domini mei, propter quem omnia pro da-
mnis ducō habeoq^{ue} pro rejectis nemis, ut CHRISTUM lucrifa. iā, 1. Job 1, 8.

LXXXI. V. Ut ſubinde ſit petenda peccatorum venia. Pſ. 32 6.
Pro hac (remiſſione peccatorum) orabit ad te omnis ſanctus in tempo-
re oportuno. Pſal. 143, 2. Ne venias in iudicium cum ſervo tuo, quia non juſti-
ficabitur in conſpectu tuo ullus vivens. Matth. 6, 12. Luc. 11, 4. Dimitte nobis
debita noſtra.

LXXXII. VI. Juſtificatos demum conſequuntur. Rom. 7, 4.
Mortificati ſumus legi in corpore CHRISTI, ut eſſemus alterius, ejus, qui ex
mortuis ſuſcitatus eſt, ut fructum feramus DEO. Hinc appellantur fru-
ctus ſpiritus Gal. 5, 22. fructus juſtitia. Phil. 1, 11. Quæ autem à juſti-
ficatis jam promanant, non poſſunt eſſe cauſa juſtificationis.

LXXXIII. Hinc ergo per firmiſſimam iterum conſequentiam
promptum eſt colligere. Ergo bona juſtorum opera non ſunt verè
& propriè meritoria vitæ & ſalutis æternæ. Et hæc de capite IV.

CAPUT V.

Reſponſiones ad exceptiones Bellarmini.

LXXXIV. Exceptiones ex ſacra Scriptura aliò detorta deſum-
tas Bellarminus ipſe ad ſeptem generalia capita revocat, ex qui-
bus ſeptem deſumit argumenta, quæ ſingula videbimus.

LXXXV. I. Argumentum ducit ex ijs Scriptura locis, ubi vita æ-
terna

terna nominatur merces, ut *Matth. 5, 12. Matth. 20, 8*. Si enim ipsa est merces, bona opera quibus illa redditur, sine dubitatione sunt merita, inquit *idem c. 3. lib. 5. de iustif.*

LXXXVI. II. sumere se dicit ab ijs locis, in quibus habetur præmium cœleste dari hominibus *secundum mensuram operum & laboris*, ut *Luc 6, 38. Matth. 16, 27. Rom. 2, 5. Gal. 6, 8. 1. Cor. 3, 8. Apoc. ult. v. 11*. Hinc enim colligit in præmio illo conferendo non haberi rationem solius promissionis, & indulgentiæ DEI, sed etiam dignitatis & efficaciam ipsorum operum.

LXXXVII. III. petere se ait ex ijs locis, quæ ita vitam æternam reddi testantur bonis operibus, ut ipsam rationem cur detur vita æterna, in operibus ponent. Idq; ex particulis, illis, Enim, Quia. Ideo quas semper causales esse autumat, probare nititur, ut *Matth. 25, 21. 34. Apoc. 7, 14*.

LXXXVIII. IV. depromit ab ijs testimonijs, ubi dici putat præmium bonis operibus ex iustitia reddendum esse. *2. Thes. 1, 4. 6. 2. Tim 4, 7. Hebr. 6, 10. Iac. 1, 12. Apoc 2, 10*.

LXXXIX. V. mutuatur ex illis scripturæ testimonijs, quæ docere somniat vitam æternam promissam esse bonis operibus, quæ sunt *Matth. 19, 17. 29. 1. Tim 4, 8. Iac. 1, 12*.

XC. VI. eruere conatur ex illis locis, in quibus fit mentio dignitatis, ut *Luc 10, 7. 2. Thes. 1, 5. Sap. 3, 5. Luc 20, 35. Apoc. 3, 4*. Nam (quæ ipsius hypothesis est) dignum esse præmio & mereri præmium idem sunt.

XCI. VII. extorquet ex illis locis, ubi dicitur DEUS iustus iudex, & non acceptor personarum *Rō. 2, 11. Gal. 2, 6. 1. Pet. 1, 17. Act. 10, 34*. Resp. ad VII. argumenta

XCII. Ad primum argumentum respondeo adhibito distinctionis Bellarmini. temperamento inter mercedem; cuius significatio 1. est stricta & propria notans compensationem laboris secundum proportionē debitam, & adæquatā, ut cum operario pro labore datur sua merces. I.

XCIII. 2. est latior & modificata sumpta pro compensatione seu retributione gratuita profecta à misericordia & promissione DEI. Et tum promiscuè usurpantur merces, gratia, donum *Psal. 127, 3*. Ecce hereditas Domini filij merces fructus ventris. *Matth. 6, 1*. dicitur merces, quod *Luc 6, 32*. dicitur gratia.

XCIV. Dictum illud *Matth 5, 12. Merces vestra copiosa erit in cœlis*, 1. de mercede propriè dicta intelligi nequit (Inter laborem enim no-

strum & vitam æternam nulla est proportio Rom. 8, 18.) sed de gratia & dono. Nam vita æterna est donum Dei Rom. 6, v. ult. Gratia estis salvati per fidem non ex vobis, Dei donum est. Eph. 2, 8.

XCV. 2. Non dicitur merces vestra erit *cælum*, sed in *cælis*, quod non de ipsa vita æterna, sed de differentibus gradibus gloriæ accipitur, 1. Cor. 15, 48.

XCVI. Ad alterum Matth. 20, 5. Voca operarios & redde illis mercedem, respondemus 1. Per denarium hic vitam æternam intelligi non posse, siquidem denarius etiam obmurmurantibus datus est. Alijs innui hic videtur meritum CHRISTI, quod est sufficiens illud *λύτρον* quo nos, non verò argento vel auro, redempti sumus 1. Petr. 1, 19.

XCVII. 2. Neq; intelligitur hic merces propriè ita dicta, seu compensatio labori debita, sed gratuita, siquidem æqualiter datur operantibus & non operantibus. Laborat ergo 1. hoc argumentum fallacia *ὁμωνυμίας*.

II. XCIX. Quoad alterum argumentum 1. nego inde concludi, vitam æternam dari secundum mensuram & proportionem operum & laboris: Rom. 8, 18. Alias etiam, quemadmodum labores, qui exantlantur, alijs sunt difficiles, alijs exigui: ita & vita æterna alteri magis alteri minus tribuenda esset.

XCIX. 2. Non dicitur DEUS daturus unicuique propter opera, sed secundum opera sua. quæ perpetua loquendi consuetudo scripturæ est, quæ nunquā dicit propter opera, sed semper secundum opera.

C. 3. Non innuitur hic causa ob quam promeritus quis est vitam æternam. Nam salvavit nos DEVS & vocavit non secundum opera nostra, sed secundum propositum & gratiam, quæ data est nobis per CHRISTUM, ante tempora æterna. 2. Tim. 1, 9.

CI. 4. Sed intelligitur *κρίτηριον* & signum infallibile fidei salvificæ. Reddet enim CHRISTUS secundum opera, i. secundum testimonium bonorum operum, prout ea de alicujus fide, vel infidelitate perhibebunt testimonium.

CII. 5. Neq; procedit illatio Bellarmini: Per mala opera ita contrahitur. E. per bona opera reconciliatio acquiritur. Nam vel unicum peccatum meretur mortem. Qui enim non in omnibus manserit, quæ scripta sunt, execrabilis est Gal. 3, 10. Et qui in uno offenderit, omnium reus factus est Jac. 2, 10: Non autem unum bonum opus, neq;
multa

multa implent legem, sed præstanda sunt omnia, quæ scripta sunt in lege, ut vivamus in eis. Gal. 3, 12.

CIII. Dicitur illud 1. Cor. 3, 8. *Vnusquisque accipiet mercedem secundum laborem suum.* 1. non loquitur de mercede debita & æquivalente, sed de gratuita, quam promissit CHRISTUS omnibus fidelibus *συνεργοῖς*. 2. merces illa non est vita æterna, sed distincti gradus gloriæ in vita æterna, quemadmodum Daniel de hac mercede Doctorum Ecclesiæ dicit c. 2. *Qui autem docti fuerint, fulgebunt sicut splendor firmamenti &c.*

CIV. Tertium Jesuitæ argumentum ex vocum illarum (*enim quia, ideo*) significatione petatum admodum lubricum est. Falsissimum enim est voces illas semper esse causales.

III.

CV. Particulæ *ὅτι*, ut Latina, *Enim, Quia*, multas habent significationes, quarum duas instituto nostro inservientes delibabimus. 1. significant *αἰτιολογικῶς*, idem quod *propter*, vel germanicum *darum*. Ubi nihil confirmandum proponitur, sed tantum causa affertur ejus rei, quæ jam est certa.

CVI. 2. significant *συλλογιστικῶς*, idem quod germanicum *denn*. Ubi non indicant causam rei, sed præcedentis assertionis probationem annectunt. De prioris significatione nemini est dubium, de posteriori videbimus.

CVII. 1. Job. 3, 14. evidens est exemplum. *Scimus, inquit, quod transivimus ex morte in vitam (unde vero hoc scimus?) quia diligemus fratres.* Est demonstratio *ὅτι*.

CIX. Luc. 7, 47. probaturus CHRISTUS mulierem illam, quæ peccatrix fuerat, justiore esse Simone, quam ipse condemnabat, dicit: *λέγω σοι. Affirmo tibi. Remissa sunt ei multa peccata (Unde verò mi CHRISTE hoc affirmas?) quia dilexit multum. Cui autem minus remittitur, minus diligit, non qui minus diligit, ei minus remittitur.*

CIX. Quin etiam ex familiari usu sermonis exempla depromere facile est. Cicero factus est doctus. *Quare?* quia diligenter studuit. Est *Quia causale*. Cicero est interfectus. *Unde hoc scis?* quia caput ejus Romam est allatum. Est *Quia rationale*.

CX. Et talem quoque significationem habet particula *Enim* in dicto hoc quod citat Bellar. Matth. 25, 34. *Venite benedicti Patris mei, possidete regnum paratum vobis ab exordio mundi. Esurivi enim & cibastis me.* Ubi bona fidelium opera allegantur, non tanquam causa sa-

luti eternæ, sed ut testes fidei illorum, ex quibus perspicuum evadet, fuisse fidem illorum vivam & per charitatem ενεργουμένην.

CXI. Probamus hoc i. ex textu, ubi tria argumenta in contrarium nobis suppeditantur. 1. Nominat Christus justos benedictos patris sui. Benedixit autem DEVS nos in omni benedictione spiritali in cælis non propter opera nostra, sed in CHRISTO Eph. 1, 3. 2. dicit κληρονομήσατε, i. hereditario jure possidete, non accipite mercedem. 3. dicit regnū illos non promeritos esse, sed paratum fuisse ab exordio mundi.

CXII. 2. Ex alijs scripturæ dictis, quæ contrarium testantur. 2. Tim. 1, 9. Salvavit nos & vocavit vocatione sancta non secundum Opera nostra, sed secundum propositam & gratiam. Tit 3, 5.

IV.

CXIII. Ad quarti argumenti dicta generaliter respondemus, justum esse, ut DEVS afflictis retribuatur requiem. 1. Non secundum absolutam suam justitiam, secundum quam nemini quicquam debet Rom. 11, 34. Alias non justificaret impium. Rom. 4, 5. sed justum.

CXIV. 2. Sed secundum justitiam illam in CHRISTI misericordia erga nos affectu tinctam & temperatam. DEUS enim piorum suorum passiones penlat ex gratia non ex debito. Illa enim non sunt condignæ gloria in nobis revelanda Rom 8, 18

CXV. 3. Justum etiam est secundum promissionem & veritatem DEI. Justitia enim in scriptura interdum pro veritate sumitur. Retributio ergo illam in verbo DEI ex gratia promissa, jam vigore divinæ hujus promissionis cadit in debitum, ita ut post factam promissionem justum sit DEO servare quæ promissit.

CXVI. Hinc Apostolus Rom. 3, 25. 26. Iustitiam DEI declarari affirmat per remissionem peccatorum, ut sit ipse justus justificans eum, qui est ex fide IESV.

CXVII. Επινίκιον illud D. Pauli (quod pro se allegat Bellarminus) 2. Tim. 4, 8. Quod reliquum est reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illo die justus iudex; non agit de causis justificationis & salvationis æternæ, sed de præmijs bonorum operum, quæ Dominus propter solum CHRISTI meritum fide apprehensum justificatis in vita æterna reddit.

CXVIII. Omne a. momentum situm est in tribus istis terminis. 1. corona justitiæ. 2. iustus iudex. 3. reddet, quibus singulis evolutis sensus erit clarior.

CXIX. Iustitiæ corona non intelligitur corona nostrā justitiā acquisita,

quisita. Repugnat enim hoc Paulo, qui vitam æternam donum vocat Rom. 8. v. ult. qui suam justitiam pro damnis & rejectamentis reputat. Phil. 3. 8. quiq; dicit, se quidem nihil sibi conscium esse, sed in hoc non justificatum 1. Cor. 4. 4. Imo pugnat cum tota disputatione Paulina Rom. 3. & 4. Gal. 2. & 3.

CXX. Verum innuitur corona justitiæ Christi per fidem nobis imputata, quæ sic dicitur, tum quia eam nobis acquisivit 1. Cor. 1. 30. 2. Cor. 5. v. ult. tum quia, quod gratis promissit ex sua justitia præstat. Heb. 6. 10. Corona autem dicitur, quia datur certanti & vincenti 2. Tim. 2. 5. qui scilicet fide contra diabolum, ejusq; organa decertant.

CXXI. Iustus Iudex dicitur non legaliter, sed Evangelicè, non quia pios judicat secundum rigorem justitiæ suæ, quæ legis est, juxta quam nulla caro potest salvari Psal. 143. 2. Rom. 3. 20. Gal. 2. 16. Sed quia justificat eum, qui est ex fide IESU Rom. 3. 16. ex mera gratia Rom. 3. 21. 28. Deinde potest etiam exponi pro fideli & veraci.

CXXII. Reddet autem non propter merita Pauli, quæ nulla agnoscit 1. Cor. 4. 4. 1. Tim. 1. 6. Phil. 3. 8. Sed propter suam gratuitam promissionem. Debitorem enim fidelem se Dominus nobis fecit non aliquid à nobis accipiendo, sed omnia nobis promittendo.

CXXIII. Explicationem hanc veram esse patet ex loco illo Apoc. 4. 10. 11. ubi viginti quatuor seniores abjiciunt coronas suas ante thronum, dicentes: Dignus es Domine qui accipias gloriam &c. hoc ipso facto ostendentes, se non suo merito, sed gratia agni, hoc est, CHRISTI accipere suas coronas.

CXXIV. In quinti argumenti dictis confundit Bellarminus promissiones legales & Evangelicas. Illæ docent vitam æternam promissam esse operibus: hæ verò ex fide imputari nobis justitiam CHRISTI monstrant.

CXXV. Primum dictum Matth. 19. 17. Si vis vitam ingredi, serva mandata, i. legale est. Nihil ergo promittit nisi sub observatione mandatorum perfecta, quæ impossibilis est, quippe infirmata per carnem Rom. 8. 18. Gal. 3. 21. 22. 2. Debit autem CHRISTUS Phariseum superbum ad legem non ad Evangelium remittere, ut inde naturalem suam imbecillitatem agnosceret, remediumq; salutare quæreretur. Lex enim est pædagogus ad CHRISTVM Rom. 3. 20. 3. Quæ ut Phariseus de justitia legali, quid scilicet faciendum ipsi, non quid credendum sit, ut vitam æternam ingredi possit. Proinde rectè ei ex lege responderetur.

CXXVI.

V.

CXXVI. Secundum *Matth. 19. 29. Quicumque reliquerit domum patrem & c. centuplum accipiet, & vitam eternam hereditabit.* 1. promittit beneficia spiritualia pro bonis amissis centuplo maiora. 2. non mercedis sed cōsolationis & recreationis loco vitæ æternæ possessionem ipsi adjudicat, quod ipse innuit, dum ait *καὶ ἐγὼ αὐτῷ ἰδοὺ ἐγὼ*.

CXXVII. Ad tertium *1. Tim. 4. 8. Pietas promissionem habet hujus & futuræ vitæ*, respondeo distinguendo, tum inter pietatem, cujus distinctæ sunt partes, potissima quidem fides, reliquæ verò virtutes Christianæ: tum inter promissiones, quæ vel sunt corporales, vel spirituales, ex quibus vel ipsa beatitudo, vel distincti beatitudinis gradus. Cui libet autem parci sua assignanda est promissio.

CXXIIX. In quarto illo *Iac. 1. 12. Accipiet coronam vitæ, quam promissit DEVS diligentibus se*, non describitur causa nostræ justificationis, vel medium applicationis, vel forma, in qua consistit justificatio caram DEO: sed qualitas & ingenium eorum, qui sunt iustificati.

VI. CXXIX. Ad sextum argumentum respondeo, non negari sacram Scripturam justos pronunciare dignos regno DEI. Digni autem sunt non dignitate propria, sed CHRISTI dignitate & merito. *Et enim cum essemus cœlesti beatitudine propter peccata prorsus indigni, Deus qui dives est in misericordia sua Eph. 2. 4. in CHRISTO IESU dignos nos fecit & idoneos ad participationē sortis sanctorū in lumine Col. 3.*

VII. CXXX. In ultimo argumento nulla est consequentia. DEUS est justus, nec acceptor personarum. Absurdus es Bellarmine: si ita infers: Ergo opera bona justorum sunt meritoria Vitæ æternæ. Nec ita rirè infertur. Justus iudex non dat præmium sine meritis. Ergo DEUS in retributione præmiorum respicit hominum merita. Iterum absurdus es Bellarmine! Respicit enim potius meritum illud sufficientissimum CHRISTI, qui dedit animam suam *ἀντὶ τῶν ἄλλων, pro multis, Matth. 20, 28.*

CXXXI. Concludimus tandem. Ergo bona justorum opera non sunt meritoria vitæ æternæ.

Tibi Domine justitia, nobis autem confusio faciei, *Dan. 9, 7.*

F I N I S.

CXXVI. Secundum *Matth. 19. 29.* Quicumque reliquerit domum, patrem & c. centuplum accipiet, & vitam eternam hereditabit. 1. promittit beneficia spiritualia pro bonis amissis centuplo maiora. 2. non mercedis sed cōsolationis & recreationis loco vitæ æternæ possessionem ipsi adjudicat, quod ipse innuit, dum ait *κὶ ἡ ἐγρομένης εἰ.*

CXXVII. Ad tertium *1. Tim. 4. 8.* Pietas promissionem habet huius & futurae vitæ, respondeo distinguendo, tum inter pietatem, cujus distinctæ sunt partes, potissima quidem fides, reliquæ verò virtutes Christianæ: tum inter promissiones, quæ vel sunt corporales, vel spirituales, eæq; vel ipsa beatitudo, vel distincti beatitudinis gradus. Cui libet autem parci sua assignanda est promissio.

CXXIIX. In quarto illo *Iac. 1. 12.* Accipiet coronam vitæ, quam promissit DEVS diligentibus se, non describitur causa nostræ justificationis, vel medium applicationis, vel forma, in qua consistit justificatio caram DEO: sed qualitas & ingenium eorum, qui sunt iustificati.

V.I. **CXXIX.** Ad sextum argumentum respondeo, non negari sacram Scripturam justos pronunciare dignos regno DEI. Digni autem sunt non dignitate propria, sed CHRISTI dignitate & merito. Et enim cū essemus cœlesti beatitudine propter peccata prorsus indigni, Deus qui dives est in misericordia sua *Eph. 2. 4.* in CHRISTO IESU dignos nos fecit & idoneos ad participationē sortis sanctorū in lumine *Col. 12.*

VII. **CXXX.** In ultimo argumento nulla est consequentia. DEUS est iustus, nec acceptor personarum. Absurdus es Bellarmine: si ita inferis: Ergo opera bona iustorum sunt meritoria Vitæ æternæ. Nec ita ritè inferitur. Iustus iudex non dat præmium sine meritis. Ergo DEUS in retributione præmiorum respicit hominum merita. Iterum absurdus es Bellarmine! Respicit enim potius meritum illud sufficientissimum CHRISTI, qui dedit animam suam *ἀντὶ ἡμῶν*, pro multis, *Matth. 20, 28.*

CXXXI. Concludimus tandem. Ergo bona iustorum opera non sunt meritoria vitæ æternæ.

Tibi Domine iustitia, nobis autem confusio faciei, *Dan. 9, 7.*

F I N I S.

Förster, Johann

Tres decades problematum theologicorum, partim theōrētikōn, partim praktikō
n, ex decalogo, novem disputationibus breviter ac perspicue explicata ac
ventilata Accessit disputatio epeisagmatikē, de meritis bonorum operum,
nugis Roberti Bellarmini opposita

Witteberga 1619

4 Diss. 2204#Beibd.20

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10830523-4

VD17 12:173760